

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ SİVAS MİLLETVEKİLLERİ ve
FAALİYETLERİ (1950-1960)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ümren ÖLMEZ

Tez Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi Ali ÇAKIRBAŞ

Nevşehir
Mart 2021

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca desteklerini esirgemeyen ve yol gösteren danışman hocam sayın Dr. Öğretim Üyesi Ali ÇAKIRBAŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yoğun çalışma günlerimde desteğini ve yardımlarını esirgemeyen aileme de teşekkür etmeyi borç bilirim.

Ümren ÖLMEZ

Nevşehir 2021

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ SİVAS MİLLETVEKİLLERİ ve FAALİYETLERİ (1950-1960)

Ümren ÖLMEZ

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Ana Bilim
Dalı, Yüksek Lisans, Şubat 2021**

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ali ÇAKIRBAŞ

ÖZET

Bu tezde Demokrat Parti (DP) dönemi ve IX. X. XI. dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görev alan Sivas milletvekillerinin özgeçmişlerinden ve meclisteki faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Milletvekili olarak temsil ettikleri Sivas iline katkılarına da yer verilmiştir.

Çalışma, giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş kısmını konun seçimi, önemi, kaynakların tanıtılması ve konun sınıflandırılması kısmı oluşturmuştur. Bu sayede konunun neden seçildiği ve hangi kaynaklardan faydalandığı daha kolay anlaşılacaktır.

Tezin birinci bölümünde, Türkiye'deki demokratikleşme faaliyetlerinden, kurulan siyasi partilerden ve çok partili hayata geçiş ile birlikte değişen yönetimden bahsedilmiştir. Memleketin kalkınması adına yapılan faaliyetlere de yer verilmiştir. Aynı zamanda bu dönemde yaşanan dış politikadaki ilişkilere de değinilmiştir ve 1950-1960 dönemi yaşanan iç olaylarda anlatılmıştır.

İkinci bölümde, 1950 seçimlerinden bahsedilmiştir. Seçim öncesi propaganda çalışmalarına, iktidar ve muhalefet arasındaki ilişkiye yer verilmiştir. Seçim sonrası Demokrat Parti'nin Sivas'ta çıkardığı milletvekillerin biyografileri ve parlamentodaki faaliyetleri aktarılmıştır. Ayrıca partilerin oy oranları da karşılaştırılmıştır.

Üçüncü bölümde, 1954 seçimlerinden bahsedilmiştir. Partilerin propaganda faaliyetlerine yer verilmiştir. 1950,1954 genel seçimlerinin etkileri karşılaştırılmıştır. Ayrıca DP'nin Sivas'ta çıkardığı milletvekillerin biyografileri ve parlamentodaki faaliyetleri aktarılmıştır. Yapılan seçimler sonrası oy oranları da verilmiştir.

Dördüncü bölümde, 1957 seçimlerinden bahsedilmiştir. Partilerin propaganda faaliyetlerine, iktidar ve muhalefet arasındaki ilişkiye yer verilmiştir. Seçim sonrası hükümetin değişen tavrından ve uyguladığı politikalar da anlatılmıştır. 1957 seçimleri sonrası DP'nin ve muhalefetin oy oranları karşılaştırılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) Sivas'ta çıkardığı milletvekillerin biyografileri ve parlamentodaki faaliyetleri aktarılmıştır. 1957 seçimleri ile iktidarın oy kaybetmesine neden olan olaylar da anlatılmıştır. Seçim sonrası memlekette yaşanan olumsuz durumlardan bahsedilmiştir. Ayrıca bu bölüm de 27 Mayıs sürecine de yer verilmiştir.

Tezin sonuç ve değerlendirme kısmı yazıldıktan sonra faydalanılan arşiv, gazete, araştırma-inceleme ve diğer kaynaklardan oluşan bir kaynakçaya yer verilmiştir. Dönemin gazetelerinden de faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: DP, Sivas milletvekilleri, seçimler

DEMOCRAT PARTY PERIOD SİVAS NATIONALS AND ITS ACTIVITIES

(1950-1960)

Ümren ÖLMEZ

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences, Master's
Degree, February 2021**

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Ali ÇAKIRBAŞ

ABSTRACT

In this thesis, Democrat Party (DP) period and IX. X. XI. the CVs of the mandate period, Turkey Sivas lawmakers in the National Assembly and activities are discussed in parliament. Their contributions to the province of Sivas, which they represent as a deputy, are also included.

The study consists of introduction and four parts. The introduction of the thesis consists of the selection of the subject, its importance, introduction of the sources and the classification of the subject. In this way, it will be easier to understand why the subject was chosen and which resources are used.

In the first part of the thesis, the democratization activities in Turkey, ranging from established political parties and the government have been mentioned in conjunction with the transition to multi-party life. The activities carried out for the development of the country are also included. At the same time, the relations in foreign policy experienced in this period are also mentioned and are described in the domestic events of the 1950-1960 period.

In the second part, 1950 elections are mentioned. Pre-election propaganda studies, the relationship between the government and the opposition are included. After the elections, the biographies of the members of the Democrat Party in Sivas and their activities in the parliament were conveyed. In addition, the voting rates of the parties were compared.

In the third part, the 1954 elections are mentioned. Party propaganda activities were included. The effects of the 1950,1954 general elections have been compared. In

addition, the biographies of the parliamentarians and their activities in the parliament were conveyed by DP in Sivas. After the elections, voting rates were also given. In the fourth chapter, the 1957 elections are mentioned. The propaganda activities of the parties and the relationship between the government and the opposition are included. The changing attitude of the government after the election and its policies are also explained. After the 1957 elections, voting rates of DP and opposition were compared. The biographies of the deputies that the Republic People's Party (CHP) issued in Sivas and their activities in the parliament were conveyed. The events that caused the government to lose votes with the 1957 elections were also described. Post-election negative situations in the country were mentioned. In addition, this section also includes the 27 May process. After the conclusion and evaluation part of the thesis is written, a bibliography consisting of archives, newspapers, research-analysis and other sources is included. Newspapers of the period were also used.

Keywords: DP, Sivas MPs, elections

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL ve ONAY SAYFASI	iv
TEŞEKKÜR	i
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
TABLolar LİSTESİ	xvi
EKLER LİSTESİ	xvii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Türkiye'deki Demokratikleşme Faaliyetleri	3
1. 1. Milli Kalkınma Partisi (1945)	6
1. 2. Demokrat Parti (1946)	7
1. 3. Millet Partisi (1948)	9
2. Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve 1946 Seçimleri	10
3. Demokrat Parti Dönemi 1950-1960 Arası Gelişmeler	14
3. 1. Sosyoekonomik Faaliyetler	14
3. 2. Tarım Faaliyetleri	16
3. 3. Madencilik ve Enerji Faaliyetleri	17
3. 4. Ulaşım Faaliyetleri	18
3. 5. Sanayi Faaliyetleri	19
3. 6. Din İle İlgili Faaliyetler	21
3. 7. Eğitim Faaliyetleri	22
4. CHP'nin Mal Varlığına El Konulması	24

5. Kıbrıs Politikası.....	25
6. 6-7 Eylül 1955 Olayları.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

1950-1954 DÖNEMİ SİVAS MİLLETVEKİLLERİ VE ÇALIŞMALARI

2. 1950 Seçimleri	35
2. 1. Dokuzuncu Dönem Sivas Milletvekillerinin Biyografileri	39
2. 1. 1. Hüseyin Nazım Ağacıkoğlu.....	39
2. 1. 2. Ercüment (Hürrem) Damalı	41
2. 1. 3. İlhan Dizdar	42
2. 1. 4. İbrahim Duygun.....	44
2. 1. 5. Mehmet Şevki Ecevit.....	46
2. 1. 6. Nurettin Ertürk.....	49
2. 1. 7. Halil İmre	50
2. 1. 8. (Ahmet) Rıfat Öçten	52
2. 1. 9. (Ahmet) Sedat Zeki Örs.....	53
2. 1. 10. Reşat Şemsettin Sirer.....	55
2. 1. 11. Bahattin Taner.....	56
2. 1. 12. Mahir Türkay	57
2. 1. 13. (Hacı) Hüseyin Yüksel.....	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1954-1957 DÖNEMİ SİVAS MİLLETVEKİLLERİ VE ÇALIŞMALARI

3. 1954 Seçimleri	59
3. 1. Onuncu Dönem Sivas Milletvekillerinin Biyografileri	65
3. 1. 1. Hüseyin Çitil	65
3. 1. 2. Ercüment Damalı	66
3. 1. 3. Mehmet Nuri Demirağ.....	67

3. 1. 4. Abdurrahman Doğruyol.....	68
3. 1. 5. Mehmet Şevki Ecevit.....	69
3. 1. 6. İbrahim Ethem Erdiñ.....	70
3. 1. 7. Nurettin Ertürk.....	72
3. 1. 8. Kazım Oskay.....	72
3. 1. 9. (Ahmet) Rıfat Öçten.....	73
3. 1. 10. (Mehmet) Bahattin Örnekol.....	73
3. 1. 11. Ahmet Özel.....	75
3. 1. 12. Mehmet Nurettin Turgay.....	76
3. 1. 13. Mehmet Memduh Turhan.....	77
3. 1. 14. Hüseyin Yüksel.....	78

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1957-1960 DÖNEMİ SİVAS MİLLETVEKİLLERİ ve ÇALIŞMALARI

4. 1957 Seçimleri.....	79
4. 1. On Birinci Dönem CHP Sivas Milletvekillerin Biyografileri.....	86
4. 1. 1. Kamil Kırıkoglu.....	86
4. 1. 2. Halim Ateşalp.....	87
4. 1. 3. Rahmi Çeltekli.....	89
4. 1. 4. Nüzhet Çubukçu.....	89
4. 1. 5. Hasan Değer.....	90
4. 1. 6. Turhan Feyzioğlu.....	91
4. 1. 7. Necati İlder.....	93
4. 1. 8. Mehmet Emin Edip İmer.....	94
4. 1. 9. Ahmet Kangal.....	94
4. 1. 10. Yalçın Kocabay.....	95
4. 1. 11. Şinasi Moran.....	96

4. 1. 12. Cemil Özcan.....	96
4. 1. 13. Süleyman Özsever	97
4. 1. 14. Nazmi Yaraş.....	97
4. 1. 15. Hacı Ahmet Yılmaz	98
4. 2. 27 Mayıs'a Giden Süreç.....	99
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME	113
KAYNAKÇA	118
Makaleler.....	122
EKLER.....	124
ÖZGEÇMİŞ	131

KISALTMALAR DİZİNİ

A.B.D: Amerika Birleşik Devletleri

A.P: Adalet Partisi

BCA: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BM: Birleşmiş Milletler

C.H.P: Cumhuriyet Halk Partisi

C.M.P: Cumhuriyetçi Millet Partisi

D.P: Demokrat Parti

H.P: Hürriyet Partisi

M.P: Millet Partisi

T.B.M.M: Türkiye Büyük Millet Meclisi

T.K.P: Türkiye Köylü Partisi

Y.T.P: Yeni Türkiye Partisi

a.g.e: Adı geçen eser

a.g.m: Adı geçen makale

a.g.t: Adı geçen tez

C. : Cilt

s. : Sayfa

S. : Sayı

yy. : Yüzyıl

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: 1950-1954 DP Sivas milletvekillerinin isimleri.....	39
Tablo 2: 1954 seçimleri ile partilerin mecliste kazandığı sandalye sayısı.....	63
Tablo 3: 1950-1954 seçimlerinin oy oranları.....	65
Tablo 4: 1954-1957 DP Sivas milletvekillerinin isimleri.....	65
Tablo 5: 1950-1954-1957 genel seçimlerinin oy oranları.....	85
Tablo 6: 1957 seçimleri ile meclisteki milletvekili sayıları.....	85
Tablo 7: 1957-1960 CHP Sivas milletvekillerinin isimleri.....	86

EKLER LİSTESİ

- Ek 1:** Zafer 14 Mayıs 1950
Ek 2: Yeni İstanbul 14 Mayıs 1950
Ek 3: Akşam 1 Mayıs 1954
Ek 4: Akşam 2 Mayıs 1954
Ek 5: Akşam 3 Mayıs 1954
Ek 6: IX. dönem DP Sivas milletvekilleri
Ek 7: X. dönem DP Sivas milletvekilleri
Ek 8: XI. dönem CHP Sivas milletvekilleri

GİRİŞ

1. Konunun Seçimi

Milli Mücadelenin başarılı bir şekilde sonuçlanmasının ardından ülkede siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda büyük değişimler yaşanmıştır. Ülkeyi gelişmiş toplumlarla eşit düzeye getirmek adına birçok yenilikler yapılmıştır. Yönetim rejiminde halkın egemenliği göz önüne alınarak cumhuriyet rejimi seçilmiştir. Yönetimde söz sahibinin artık tek kişiye bağlı kalınmadığı, çoğunluğun kararına göre hareket edilmesi adına karar verilmiştir.

Uzun yıllar tek bir partinin iktidarda bulunmasının ardından oluşan yeni partiler ile çok partili döneme geçiş için gerekli adımlar atılmış oldu. Demokrat Parti'de bu yeni dönemde oldukça etkili olmuştur. Çok partili döneme geçiş sürecinde kurulmuş olan Demokrat Parti (DP) bu dönemi anlamak için üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Bu çalışmada Demokrat Parti'nin kuruluşu ve faaliyetlerini daha iyi anlamak ve Sivas mebuslarının ülke içerisindeki faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olunması amaçlanmıştır. Sivas'ın 1950-1960 dönemi siyasi hayatını anlamamızda milletvekillerin önemli bir yer tutması bu konunun seçilmesinde etkili olmuştur.

2. Konunun Önemi

Demokrasinin gerçekleşebilmesi ve halkın istediği siyasi parti tarafından yönetilebilmesi için tek parti sisteminden çok partili döneme geçilmesi oldukça önemli bir adımdır. Bu açıdan Demokrat Parti de siyasi geçiş olarak önemli bir konumda yer almıştır. Sivas'ta seçilmiş olan milletvekillerin bu dönem içerisindeki faaliyetleri son derece önemlidir. Kurulmuş olan yeni parti çok partili döneme geçişin başlangıcı olarak sayıldığından daha da önem kazanmıştır.

Bu çalışmada Demokrat Parti'nin kuruluşu, siyasi faaliyetleri ve aldığı kararlar bu dönem içerisinde faaliyet gösteren Sivas mebusları tetkik edilmeye çalışılacaktır. Çalışmada Demokrat Parti'nin kuruluşundan, Sivas mebuslarının faaliyetleri ve

buldukları çalışmalar irdelenmeye özen gösterilecektir. Sivas'ın 1950-1960 siyasi, sosyal hayatını anlamak açısından önemli bir konudur.

3. Konunun Sınırları

Çalışmanın başında Türkiye'deki demokratikleşme faaliyetleri ve Demokrat Parti'nin kuruluşundan itibaren genel belgiler verilirken, sonraki kısmında ise çalışmanın daha iyi anlaşılabilmesi için partinin tüm çalışma ve faaliyetlerinin kronolojik olarak verilmesinde sakınca görülmemiştir.

Çalışmaya zaman sınırlandırılması açısından bakıldığında, 1950-1960 yılları arasındaki dönemi kapsamaktadır. Bu süreç içerisindeki Sivas mebuslarının faaliyetleri de anlatılmaya çalışılmıştır. Ayrıca araştırmada adı geçen mebusların özgeçmişlerine de yer verilmiştir.

4. Kaynakların Tanıtımı

Ele alınan konu itibariyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtları çalışmaya büyük ışık tutmuştur. Çalışmada Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) arşivinden elde edilen mebusların şahsi dosyaları, meclis tutanakları kullanılan kaynaklar arasında önem açısından ilk sırayı almıştır. Meclis arşivi çalışmanın oluşturulması ve şekillendirilmesinde önemli rol oynamıştır. Meclis arşivinden ulaşılan mebusların şahsi dosyaları özgeçmişler hakkında verilen bilgiler çalışmaya büyük yarar sağlamıştır.

Meclis arşivi dışında gazete ve dergilerde çalışmanın ilerlemesi açısından yardımcı olan kaynaklar arasında yer almıştır. Birinci elden kaynakların dışında çalışmanın ele aldığı dönemi ve incelenen mebusların hayatlarını kapsayan ve ikinci elden kaynak grubu içerisinde olan araştırma-inceleme eserlerine de yer verilmiştir. Ayrıca konunun daha iyi anlaşılması adına TBMM Zabıt Cerideleri, milletvekillerin hal tercümeleleri ve seçim mazbataları da kullanılan kaynaklar arasındadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Türkiye'deki Demokratikleşme Faaliyetleri

Cumhuriyet'in ilanından önce demokratikleşme yolunda birçok deneme yapılmıştır. Buna örnek olarak 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı gösterilebilir. Bu ferman ile Osmanlı Devleti modernleşme ve demokratikleşme yolunda önemli bir adım atmıştır. Ayrıca 1876 yılında kabul edilen Kanun-i Esasi de bu yolda yapılan önemli çalışmalar arasında yer almıştır.

XIX. yüzyılda (yy) Avrupa'daki gelişmelerden etkilenen Osmanlı Devleti demokratikleşme yolunda adımlar atmıştır. Tanzimat Fermanı'nın ardından I. Meşrutiyet'in ilanı da demokrasi adına atılan önemli adımlardan biri olmuştur. Hukukun üstünlüğü kabul edilmiştir. I. Meşrutiyet'in getirmiş olduğu anayasanın üstünlüğü ve demokratikleşme hareketleri 1877-1878 Osmanlı ile Rusya arasında yaşanan savaş nedeniyle bozulmuştur. Meşruti anlayıştan yeniden monarşi anlayışa geçilmiştir. Ancak İttihat ve Terakki Cemiyeti bu durumu değiştirdi ve II. Meşrutiyeti ilan ettirmişlerdir. Böylece çok partili siyasi hayata geçilmiştir. Fakat parti çokluğuna rağmen bu anlayış sürdürülememiş ve İttihat ve Terakki Cemiyeti iktidarı ele geçirmiştir. Siyasi hayat bu şekilde devam ederken ortaya çıkan I. Dünya Savaşı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin sonunu getirmiştir.¹

I. Dünya Savaşı'nın bıraktığı vahim durumdan kurtulmak adına memlekette Milli Mücadele başlatılmıştır. Bu süreçte uygulanacak politikaların ve faaliyetlerin yürütülebilmesi adına direniş hareketleri faaliyete geçirilmiştir. Bunun için birçok ilde toplantı ve kongreler yapılmıştır. Ayrıca kararların alınabilmesi içinde Mebusan Meclisi açılmıştır. Meclis açılışından sonra yapılan toplantılarda Misak-ı Milli kararları da kabul edilmiştir. Ancak Misak-ı Milli'nin kabul edilmesi İtilaf

¹ Süleyman Kocabaş, **Saklanan Gerçekler Demokrasiye Nasıl Geçtik? 1945-1946**, Vatan Yayınları, İstanbul, 2008, 10-13.

Devletleri'nin İstanbul'u işgal etmesine neden olmuştur. İstanbul'un işgal edilmesi ve meclis çalışmalarının engellenmesi üzerine meclisin kapatılmasına karar verilmiştir. Meclis kapatılırken yeni bir meclisin açılacağına dair karar alınmıştır. Bunun üzerine 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclis'i açılmıştır. Açılan bu meclis birçok demokratik kararda faaliyet göstermiştir.²

Milli Mücadele'nin başarılı sonuçlanmasının ardından 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilmiştir ve cumhuriyet rejimi benimsenmiştir. Demokratikleşme yolunda hilafet kaldırılmıştır. Hilafet makamının kaldırılması meclis içinde muhalif düşüncelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunun üzerine 17 Kasım 1924 yılında ilk muhalif parti olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur. Ancak bir süre sonra cumhuriyet karşıtı kişilerin parti etrafında toplanması ve Şeyh Sait İsyanı ile bağlantılı olması gerekçesiyle parti kapatılmıştır.³ Çok partili hayata geçmek için birçok kez deneme faaliyetleri yapılmıştır. Ancak açılan partiler bir süre sonra kapatılmıştır. Bunlar; Serbest Cumhuriyet Fırkası (1930), Türkiye Cumhuriyet Amele ve Çiftçi Partisi ve Ahali Cumhuriyet Fırkası'dır.⁴

Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatına kadar aynı yönetim anlayışı devam ettirilmiştir. Atatürk hayatını kaybettikten sonra yerine İsmet İnönü geçmiştir. Kendisini hem Cumhurbaşkanı hem de partinin ve devletin değişmez başkanı "Milli Şef" olarak ilan etmiştir. II. Dünya Savaşı'na kadar faaliyetlerine devam eden parti, savaş sonrası bozulan ekonomi ve artan vergiler nedeniyle halkın gözünden düşmeye başlamıştır. Bu olumsuz şartlar partiye olan bağlılığın da azalmasına neden olmuştur. Savaş nedeniyle artan askeri giderler bütçe giderlerinin de artmasına neden olmuştur. Ekonominin dışında dış politikada da bozulmaların yaşanması partiye olan güveni sarsmıştır.⁵ Tek partili yönetimden çok partili yönetime geçilmesinde Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi, sosyal ve ekonomik faktörler etkili olmuştur.

Türkiye'nin Birleşmiş Milletlere (BM) girmesi ve savaş yıllarında batıya yaklaşması tek parti anlayışının temellerinin sarsılmasına neden olmuştur. Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Anayasası'nı imzalaması, İsmet İnönü'nün savaşın bitmesi ile Avrupalı

² Mahmut Goloğlu, **Milli Mücadele Tarihi III Üçüncü Meşrutiyet Birinci Büyük Millet Meclisi (1920)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010, 89.

³Hakkı Uyar, **Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi**, Boyut Kitapları, İstanbul, 1998, 62-75.

⁴Özgün Erler Bayır, Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Solda Partileşme, **İ.Ü Sosyal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 2011, 50.

⁵Kemal H.Karpat, **Kısa Türkiye Tarihi 1800-2012**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014, 162-165.

devletlerin siyasi anlayışına bakış açısının olumlu olması muhalefet partilerinin güçlenmesinde etkili olmuştur.

Mecliste görüşülen Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu da muhalefet partilerinin ortaya çıkmasında etkili bir unsur olmuştur.⁶ Çok partili döneme geçişte dış faktörlerin dışında iç faktörlerin de etkisi bulunmaktadır. II. Dünya Savaşı sırasında uygulanan politikalar ve baskılar halk üzerinde olumsuz bir etki bırakmıştır. Bu olumsuz durumda muhalefet partilerinin cesaretlenmesine neden olmuştur. Hükümetin baskılarından ve politikalarından bıkan halk yeni parti arayışına girmiştir. Toprak Mahsulleri Vergisi, Varlık Vergisi ve Yol Vergisi gibi ağır vergilendirme sistemi halkın iktidar partisinden şikâyetçi olmasına neden olmuştur.⁷

Halkın çok partili hayata geçişi desteklemesinde sosyoekonomik alanda yaşanan bozulmalar etki etmiştir. II. Dünya Savaşı nedeniyle işçi-memur kesimi daha da yoksul bir hale gelmiştir.⁸ Ayrıca bu bozulmalar içerisinde ticaret ve tarım burjuvazisinin kazançlarını arttırması ve zenginleşmesi halkın Cumhuriyet Halk Partisi'ne (CHP) olan memnuniyetsizliğinin artmasına yol açmıştır. İktidara karşı oluşan bu olumsuz durum muhalefet partilerinin güç kazanmasına katkı sağlamıştır.⁹ 1946'da geçilecek olan yeni dönemin etkisi ilk olarak basın üzerinde görülmüştür. 1944'te kapatılan Vatan, Tan ve Tasviri Efkâr gazetelerinin yeniden açılmasına izin verilmiştir.¹⁰

Siyasi değişikliğin yaşanacağı yeni dönemde muhalefetin kendini göstermesi Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile yaşanmıştır. CHP'nin bu kanun tasarısındaki amacı topraksız veya az toprağı olan çiftçiyi topraklandırmayı amaç edinmiş ise de bu durum meclis içerisinde olumlu karşılanmamıştır. Kanun kabul edilmeden önce Adnan Menderes, Refik Koraltan, Celal Bayar ve Fuat Köprülü tarafından "Dörtlü Takrir" adında bir önerge sunulmuştur. Sunulan önerge CHP içerisinde olumlu karşılanmamıştır. Hatta kapalı oturumlarda önerge sahipleri şiddetli eleştirilere maruz kalmışlardır. Oylamaya sunulan takrir dört kişi hariç herkes tarafından reddedilmiştir.

⁶Kemal H. Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016, 225-230.

⁷ Bayır, a.g.m., 48-49.

⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, 7. Dönem, 17. Cilt, 58. Birleşim, 228-230.

⁹Enis Şahin- Bilal Tunç, Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947), **Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi**, S.2, 2015, 36.

¹⁰Şükrü Kocatepe, **Tek Parti Dönemi**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2011, 95.

Takrir sonucu oluşan olumsuz hava basına da yansımıştır. Buna bağlı olarak Ulus gazetesinin başyazarı Falih Rıfkı Atay muhalefete karşı sert yazılar yayınlamıştır. Bunun üzerine Fuat Köprülü de Vatan gazetesi aracılığı ile yapılan eleştirilere cevap vermiştir. Dörtlü Takrir'in ardından basında da yaşanan bu olumsuz durum CHP içerisinde eleştirilerin yapılmasına neden olmuştur. Yaşanan bu tatsız olaylar üzerine CHP Genel Sekreteri Menderes ve Köprülü'ye mektup göndermiştir. Mektupta içinde buldukları durum ve hareketlerin parti tüzüğü ile uyuşmadığını ve aykırı davranışlarda buldukları bildirilmiştir. Bu durum da parti içinde bölünmelere neden olduğu gerekçesiyle partiden ihraç edilmelerine dair taleplerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Adnan Menderes ve Fuat Köprülü parti faaliyetlerine ters düşen hareketlerde bulunmaları nedeniyle partiden ihraç edilmişlerdir. Celal Bayar ise 26 Eylül 1945 tarihinde milletvekilliğinden istifa etmiş ancak CHP'den istifa etmemiştir. 2 Aralık 1945 tarihinde CHP'den de ayrılan Bayar, buna gerekçe olarak Basın Kanunu'nda yapılmasını istediği değişikliğin kabul edilmemesini göstermiştir. Refik Koraltan ise yaptığı bir röportaj sonucu partiden ihraç edilmiştir.

CHP'den ayrılan Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü yeni parti kurmak için çalışmalara başlamışlardır. Çalışmaların ardından Bayar, İnönü ile görüşerek parti çalışmalarını aktarmıştır. Görüşme sonunda İsmet İnönü yapılan çalışmayı onaylamış ve 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti (DP) siyasi hayatına başlamıştır.

Çok partili süreçte kurulan partilerden ve bu süreçte önemli derecede faaliyet gösteren Demokrat Parti'nin çalışmalarından kısa bir şekilde bahsedildikten sonra tekrar detaylı olarak Demokrat Parti'nin faaliyetlerine yer verilecektir.¹¹

1. 1. Milli Kalkınma Partisi (1945)

II. Dünya Savaşı'nın ardından dünyada demokrasi havası hakim olmuştur. İsmet İnönü'de bu durumun farkına varmıştır. Ancak daha önceki denemelerin başarısızlıkla sonuçlanmış olması kendisini de rahatsız eden bir durum olmuştur. Parti içerisindeki muhalif fikirlerden de hoşlanmayan İnönü, muhalif düşünceyi parti içinde yapmasınlar sözü üzerine Nuri Demirağ Milli Kalkınma Partisi'ni kurmuştur.

¹¹ Cem Eroğul, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, İmge Kitabevi, Ankara, 1998, 29-31.

İlk muhalefet partisi olan Milli Kalkınma Partisi'nin programına bakıldığında, Cumhurbaşkanının millet tarafından seçilmesi, ekonomi de serbest rekabetin esas alınması amaçlanmıştır.¹² Ancak partinin programı ve parti içindeki davranışlardan dolayı yeni parti halk tarafından ciddiye alınmamıştır. Bu durum üzerine partinin kurucularından Hüseyin Avni Ulaş ve Cevat Rifat Atılhan partiden ayrılmıştır.

Çok partili hayata geçişin ilk muhalefet partisi olmasına rağmen Milli Kalkınma Partisi İsmet İnönü tarafından da yok sayılmıştır. Parti siyasi hayatta kabul görmemiştir.¹³

1. 2. Demokrat Parti (1946)

7 Ocak 1946 tarihinde siyasi hayata başlayan DP, CHP iktidarından hoşlanmayanların yeni siyasi durağı haline gelmiştir. İktidarın faaliyetlerinden hoşnut olmayanlar yeni kurulan partiye doğru yönelmeye başlamıştır. Parti, Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan öncülüğünde kurulup çalışmalara başlamıştır. Yeni kurulan parti halk arasında "Demir Kırat" şeklinde ifade edilmiştir.¹⁴

Partinin kuruluş amacına bakıldığında, ülke içinde demokratikleşmeyi sağlamak olarak ifade edilmiştir. Kuruluşundan itibaren parti üyeleri ile birlikte birçok ilde mitingler düzenleyip teşkilatlanmalarını sağlayacak çalışmalar yapmıştır. Halk arasında da kurulan bu yeni partiye karşı merak ve alaka artmaya başlamıştır. Yeni bir partinin varlığından rahatsız olmayan CHP iktidarı halkın ilgisi artması üzerine bu durumdan hoşnutluğunu kaybetmeye başlamıştır.

Yeni bir partinin kurulması ile beraber siyasi hayatın değişmeye başlaması hem iktidar da hem de halk arasında çekişmenin ve değişimin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Değişimin farkında olan iktidar milletvekili seçimlerini öne alarak ülke içerisindeki karışıklığı ve çekişmeyi daha da artırmıştır. Seçimlerin öne alınması fikri DP tarafından hoş karşılanmamış ancak bu duruma da engel olamamıştır. Büyük tartışmalara rağmen seçimler 1946 da yapıldı ve CHP seçimden galip olarak ayrılmıştır.¹⁵ DP ise bu seçimde yeni kurulmasına rağmen 65 milletvekilini

¹² M. Serhan Yücel, **Demokrat Parti**, Ülke Kitapları, İstanbul, 2001, 40-41.

¹³ Mahmut Goloğlu, **Milli Şef Dönemi**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1974, 402-403.

¹⁴ Şahin- Tunç, a.g.m., 41.

¹⁵ Karpat, a.g.e., 2016, 239-250.

TBMM'ye girdirmeyi başarmıştır. 1946 yılı DP ve CHP arasında yoğun tartışmaların yaşandığı bir yıl olmuştur.

1947'de ilk kongresini yapan DP bu kongrede önergelerinden, memlekette yaşanan sorunlardan ve hükümetin tavrından bahsetmiştir. 1946 yılı gibi 1947 yılı da DP ve CHP arasında yaşanan gerginliklerle devam etmiştir.¹⁶ 1946 seçimlerini kaybeden DP, 1950 yılında yapılacak olan seçimlere kadar çalışmalarına ve faaliyetlerine devam etmiştir.

Uzun yıllar boyunca tek parti ile yönetilen halk II. Dünya Savaşı nedeniyle vergilerin ağırlaşması, yoksulluğun artması hükümete karşı memnuniyetsizliğin ve yeni partiye olan ilginin artmasına neden olmuştur. Bu ilgi ve alaka 1950'de yapılan seçimlerde DP'nin başarılı çıkmasına katkı sağlamıştır. 1950 seçimleriyle beraber 27 yıllık parti yerini yeni bir partiye bırakmıştır. Seçim sonuçları halk arasında büyük coşku ve sevinçle kutlanmıştır.

Yeni iktidar ülke içinde ve dışında birçok alanda faaliyetlerini göstermeye başlamıştır. Ekonomi, tarım gibi alanlarda hızlı bir gelişme ve büyüme görülmüştür. 1957 seçimlerine kadar çalışmalarına devam eden DP, 1950'de ki kadar yüksek bir başarı göstermese de seçimden olumlu sonuç almayı başarmıştır. 1957 yılında yapılan seçimlerde DP'nin oy kaybetmesinde ilk başlardaki tutumunun değişiklik göstermesi neden olmuştur. DP hükümetinin tavrını değiştirmesinde ki etkilerden biri de Irak'ta gerçekleşen askeri darbe olmuştur. Bu olay üzerine baskıcı bir tavır sergileyen DP, bazı kesimleri partiden uzaklaştırmıştır. 1957 dönemi iktidar ve muhalefet arasında gerginliklerin yaşandığı ve iktidar partisinin özellikle muhalefete karşı baskıcı bir tavır sergilediği dönem olmuştur.¹⁷

1954 yılından itibaren DP halkın ilgisini kaybetmeye başlamıştır. Baskıcı bir tutum sergilemesi, muhalefete karşı sert tepkilerde bulunması ülke içinde gerginlikler yaşanmasına neden olmuştur. DP'nin bu faaliyetleri ordu içerisinde de huzursuzlukları başlatmıştır. Bu dönem içerisinde 6-7 Eylül Olayları'nın da yaşanması memleketteki güvenli ve huzurlu ortamı sarsmıştır.

Hükümete karşı tepkilerin sonucunda 27 Mayıs 1960'da yapılan askeri darbeyle yönetime el koyulmuştur. İktidar partisinin üyeleri Yassı Ada Mahkemeleri'nde

¹⁶ Şahin-Tunç, a.g.m., 52.

¹⁷Yusuf Ziya Keskin, Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları, **EÜSBED**, 2012, 111-116.

yargılanmıştır. Yargılamanın ardından Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın idamına karar verilmiştir.

1. 3. Millet Partisi (1948)

DP'nin kuruluşundan bir süre sonra parti içerisinde görüş ayrılıkları yaşanmaya başlamıştır. Bu ayrılıkların ilki 1946 sonlarına doğru milletvekili maaşları ile ilgili çıtırdamalardan kaynaklanmıştır. Milletvekili maaşlarının arttırılması önergesi iki parti arasında farklı düşünceleri ortaya çıkarmıştır. CHP milletvekilleri bu önergeyi kabul ederken DP'den sadece iki milletvekili önergeyi imzalamıştır. Ancak bu durum DP tarafından olumlu karşılanmadığı için imzaların geri alınmasını istemiştir. Halkın gözünde olumsuz bir duruma düşmek istemeyen DP, önergeyi kabul etmese de 1947'de TBMM bu önergeyi onaylamıştır.

Parti içinde yaşanan görüş ayrılıkları ve tartışmalar zamanla partiden ayrılma ve partiden uzaklaştırma ile sonuçlanmıştır. Partiden çıkarılan milletvekilleri "Müstakil Demokratlar Grubu'nu" kurarak TBMM ile hareket edebilmeyi amaçlamışlardır. 6 aylık hazırlık aşamasından sonra 6 Temmuz 1948'de Millet Partisi (MP) kurulmuştur. Partinin kurucuları; Mareşal Fevzi Çakmak, H. Bayur, K. Öner, Enis Akaygen, Mustafa Kentli, Osman Nuri KÖnÜ, Osman Bölükbaşı ve Sadık Aldoğan olarak açıklanmıştır.

Partinin amaçlarına bakıldığında; ahlakın etkin kılınmasını sağlamak, çocuklara din eğitiminin verilmesini sağlamak, cumhuriyet ve adalet gibi ilkelere bağlı kalmak ve ekonomide liberalizmi kabul eden bir anlayışa sahiptir. Kurulan yeni parti bazı illerde mitingler düzenleyerek hem iktidar partisine hem de muhalefet partisine olan eleştirilerini dile getirmiştir.¹⁸

Millet Partisi kurulduktan sonra kendi içerisinde anlaşmazlıklar yaşamaya başlamıştır. Yapmış olduğu kongrelerde bu anlaşmazlıklar iyice belirgin bir hale gelmiştir. Parti içerisinde yapılan kongrelerde muhafazakâr olanlar ve olmayanlar konusunda ikililikler ortaya çıkmıştır. Millet Partisi'nde ki bir grubun halifeliği geri getirmek ve Mecelle'yi yeniden yürürlüğe koymak istemesi tepkilerin doğmasına neden olmuştur. Partiye karşı açılan davanın sonuçlanması ile "din, mezhep ve tarikat esaslarına

¹⁸Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi IV-1 Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye(10 Kasım 1938-14 Mayıs 1950)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, 253-259.

dayanan ve amacını gizleyen bir dernek” konumuna geldiği gerekçe gösterilerek partinin kapatılmasına karar verilmiştir.¹⁹

2. Demokrat Parti’nin Kuruluş Süreci ve 1946 Seçimleri

Atatürk’ün vefatından sonra partinin başına geçen İsmet İnönü kendisini hem partinin hem de devletin değişmez başkanı “Milli Şef” olarak ilan etmiştir. 1945 yılına kadar siyasi politikalarına devam eden CHP hükümeti II. Dünya Savaşı’nın başlamasıyla her alanda olumsuz yönde etkilenmeye başlamıştır. Bu olumsuzlukların yanında halkta memnuniyetsizliğini dile getirmiştir. II. Dünya Savaşı’nın getirdiği olumsuzluklar, iktidarın buna bağlı değişen tutumu çok partili hayata geçilmesinde önemli bir faktör olmuştur.

Savaşın getirdiği olumsuz şartlar ülke ekonomisini kötü bir şekilde etkilemiştir. Savaş yüzünden askeri harcamalarda ve fiyatlarda belirgin bir artış yaşanmıştır. Bu artış yüzünden halk, İnönü hükümetine karşı olumsuz bir tavır alırken şikâyetlerin de artmasına neden olmuştur. Hükümet karaborsacılığı önlemek ve olumsuz havayı dağıtmak için çalışmalar yapsa da istenilen başarı sağlanamamıştır. 1942 ve 1944’de çıkartılan Varlık Vergisi ve Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunu’ da içinde bulunan olumsuz şartların düzeltilmesinde yeterli olmamıştır. Savaş sonunda ülke iç ve dış politikada oldukça kötü bir hale gelmiştir.²⁰

Muhalefet partilerinin temelini oluşturan unsurlara bakıldığında memleketin içinde bulunduğu olumsuz şartların dışında 1945 tarihinde meclise sunulan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu da etkili bir unsur olmuştur.²¹ Uygulanmak istenilen bu kanun ile özel ormanların, büyük toprak sahibi ailelerinin arazilerinin bir kısmını kamulaştırmayı amaçlamıştır. Böylece toprağı olmayan herkes toprak sahibi olacaktır. Ancak bu karar meclis içerisinde tepkilerin yaşanmasına neden olmuştur.²²

II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan ekonomik bozulmalar özellikle memur-işçi kesimini daha da yoksul hale getirmiştir. Siyasi değişime neden olan iç problemlerin dışında dış politikadaki uygulamalarda çok partili hayata geçişte önemli bir faktör olmuştur. Savaş sonrası Sovyetler Birliği’nin isteklerine karşılık Türkiye Batı İttifakı

¹⁹Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi IV-2 Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (14 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 75-81.

²⁰ Karpat, a.g.e., 2014, 161-165.

²¹Taner Timur, **Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2003, 14.

²²Durmuş Yalçın, Yaşar Akbıyık, Yücel Özkaya, Gülnihal Bozkurt, Dursun Ali Akbulut, Erdiç Tokgöz, Refik Turan, Nuri Köstüklü, Mustafa Balcıoğlu, M.Akif Tural, Cezmi Eraslan, Cemal Avcı, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2005, 330.

içerisinde yer almaya karar vermiştir. Ancak bunun içinde siyasi demokratikleşmenin sağlanması gerekmektedir. Muhalefetin ortaya çıkmasında önemli bir etkiye sahip olan Çiftçi Topraklandırma Kanunu da tüm eleştirilere rağmen kabul edilmiştir.

Çiftçi Topraklandırma Kanun tasarısı kabul edilmeden dört gün önce İzmir Milletvekili Celal Bayar, Aydın Milletvekili Adnan Menderes, İçel Milletvekili Refik Koraltan, Kars Milletvekili Fuat Köprülü tarafından “Dörtlü Taktir” adında bir önerge sunulmuştur. Sunulan önerge parti içinde ciddi tartışmaların yaşanmasına neden olmuştur. Önerge sahipleri ciddi eleştirilere ve hakaretlere maruz kalmışlardır. Yapılan oylama sonucunda taktir reddedilmiştir.²³

Parti içerisindeki olumsuz hava basına da yansımıştır. Ulus gazetesinde muhalefete karşı sert yazılar yazılmıştır. Bunun üzerine taktir sahibi Fuat Köprülü Vatan gazetesi aracılığı ile yapılan eleştirilere cevap vermiştir. Fuat Köprülü’nün bu tavrı üzerine CHP Genel Sekreterliği’nden kendisine bir mektup gönderilmiştir. Aynı mektup muhalif tavırlarından dolayı Adnan Menderes’e de gönderilmiştir. Gönderilen mektupta davranış ve tutumlarının parti tüzüğüne uymadığı belirtilmiştir. Bunun sonucunda yapılan oylama ile iki milletvekilinin partiden uzaklaştırılmasına karar verilmiştir.

26 Eylül 1945’te milletvekilliğinden istifa eden Celal Bayar ise 2 Aralık 1945’te partiden de istifa etmiştir. İstifasının nedeni olarak birçok yorum yapılsa da kendisi buna gerekçe olarak Basın Kanunu’nda yapmak istediği değişikliğin reddedilmesi olarak ifade etmiştir. Refik Koraltan ise yapmış olduğu bir röportaj nedeniyle partiden ihraç edilmiştir.

CHP’den ayrılan taktir sahipleri yeni parti kuracaklarını belirttikten sonra çalışmalarına başlamışlardır. Parti ismi olarak çokça öneri sunulmuştur. Bunlar; Kemalist Parti, Demokrat Çiftçi Partisi, Demokrat Halk Partisi isimleri üzerinde durulmuştur. Ancak “halk” kelimesi ayrıldıkları parti ile bağdaşacağı düşüncesiyle kaldırılıp, Demokrat Parti olarak kararlaştırılmıştır. Yönetim anlayışı olarak aşağıdan yukarıya doğru bir anlayış benimsenmiştir.²⁴ DP’nin kuruluşunu Celal Bayar, “inkılapların yerleştiği ve batılılaşmanın artık devletten millete değil, milletten devlete” anlayışındaki düşünceleriyle nitelemiştir.

²³Kocabaş, a.g.e., 30-53.

²⁴Sabit Dokuyan, Çok Partili Hayata Geçişte Önemli Bir Adım: Demokrat Parti’nin Kuruluşu, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 2, 2014, 154-161.

Parti kuruluşundan itibaren “aşırı solculuk” ve “bölücülük” gibi suçlamalarla karşı karşıya kalmıştır. Parti yöneticileri siyasi polis tarafından izlenmiştir. Bu düşüncelerin ortaya çıkmasında Menderes’in “Halk Partisine karşılık iki parmak daha soldayız” demesi ve mecliste sol sıraları istemeleri etkili olmuştur.²⁵

7 Ocak 1946 tarihinde siyasi hayatına başlayan DP, partinin genel başkanlığına Celal Bayar’ı getirmiştir. Yeni kurulan parti halk arasında “Demir Kırat” olarak anılmaya başlamıştır. Partinin temel ilkelerini demokrasi ve liberalizm oluşturmuştur. Ekonomik açıdan ve özellikle de tarım sektöründe kalkınmayı hedeflemiştir. İktidar partisinden hoşnut olmayanların çoğu yeni parti etrafında toplanmaya başlamıştır.

Memlekette yeni siyasi partinin getirdiği hava hakimken iktidar partisinin seçimleri öne almak istemesi ile kargaşa ortamı hakim olmuştur. Hükümetin bu isteği DP tarafından da hoş karşılanmamıştır. Belediye seçimlerinin erkene alınması teklifi tüm itirazlara rağmen mecliste onaylanmıştır. DP bu durum üzerine seçimleri boykot etme ve katılmama kararı almıştır. Bu tavrına gerekçe olarak henüz teşkilatlanmalarını tamamlayamadıklarını, iç ve dış siyasette herhangi bir olağan durumun olmadığını ve bunun demokrasi ile bağdaşmadığını dile getirmiştir. Bunun üzerine 10-11 Mayıs tarihlerinde toplanan kurultayda önemli kararlar alınmıştır. Bu kararlar; sınıf esasını üzerine parti açılabilmesine, tek dereceli seçim ve değişmez parti başkanlığının seçime bağlı başkanlık haline getirilmesi şeklinde onaylanmıştır.

1947’de yapılması gereken seçimlerin itirazlara rağmen 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılmasına dair karar verilmiştir. DP seçimlere katılmak için CHP’den gizli oy açık tasnif ve yargı kontrolünde gerçekleştirilmesi konularında taleplerde bulunmuştur. Seçim çalışmalarının ardından tek dereceli seçim ve açık oy gizli sayım yöntemi ile seçim gerçekleştirilmiştir. Yapılan seçim de CHP galip olarak çıksa da DP de meclise milletvekillerini girdirmeyi başarmıştır.

Seçimlerin ardından birçok bölgede CHP’nin seçimlerde hile yaptığı ifade edilmiştir. Bu durum üzerine DP itirazlarda bulunsa da seçim kararı ile ilgili bir değişiklik yapılmamıştır. 1946 seçimleri “Şaibeli Seçim” olarak kalmıştır.²⁶ Belediye seçimlerinin ardından cumhurbaşkanı seçmek için meclis toplanmıştır. Yapılan toplantıda CHP’liler İsmet İnönü’yü, DP’liler ise Mareşal Fevzi Çakmak’ı aday olarak göstermişlerdir. Yapılan oylamada İsmet İnönü Cumhurbaşkanı olarak

²⁵Timur, a.g.e., 37-44.

²⁶Yücel, a.g.e., 51-56.

seçilmiştir. Seçimi kazanan İnönü, Recep Peker’i yeni kabineyi kurmakla görevlendirmiştir. Peker hükümeti iktisat alanında önemli kararlar almıştır. Bu kararlar arasında en önemlisi 7 Eylül kararları olmuştur. Bu karar ile paranın değeri dörtte birine inmiştir. Böylece fiyatlarda da artış görülmeye başlanmıştır. Maddi yönden kötü durumda olan işçi ve memur gibi halk kesimleri daha da yoksul duruma düşmüştür ve buna bağlı olarak şikâyetlerde de artış yaşanmıştır. Bunun üzerine DP var olan durumdan faydalanarak hükümete karşı sert eleştirilerde bulunmuştur. Bu olumsuz hava içerisinde bazı gazeteler ve sol partiler kapatılmıştır.²⁷

İktidar ve muhalefet partisi arasında yaşanan çatışmalar bütçe açıklığından ve iktisadi, mali bozukluklardan kaynaklanmıştır. 1946’da kurulan DP, 7 Ocak 1947’de Birinci Büyük Kongresi’ni toplamıştır. Demokratik bir ortamda yapılan kongrede partinin geçmişi, karşılaştıkları zorluklar ve demokrasinin gelişimi için gerekli olan tedbirlerden bahsedilmiştir. Anayasaya aykırı kanunların tasfiyesi, Seçim Kanunu’nun güvenceli hale getirilmesi ve devlet başkanlığı ile parti başkanlığının ayrılması konularındaki tedbirler kongre çalışmalarının ana temasını oluşturmuştur.

Kongrede yapılan oylamada Celal Bayar parti başkanlığına seçilmiştir. 1947’de yapılan muhtarlık seçimlerinde yeniden baskı şikâyetlerinin olması DP’nin olumsuz tepki göstermesine neden olmuştur. Seçim yasasının yetersiz olması ve halka baskı yapılması üzerine DP seçimlere katılmamıştır. Gerginleşen siyasi havayı dağıtmak ve yatıştırmak için iktidar ve muhalefet arasında diyaloga başlayan İnönü 12 Temmuz Beyannamesi ile tartışmaları sona erdirmeyi amaçlamıştır. Bu beyanname ile muhalefetin şikâyetlerinin doğruluğu da hükümet tarafından kabul edildiğini göstermiştir. Bildiri ile demokrasinin uygulanmasında engel olan durumlarda ortadan kaldırılmıştır. Bildirinin sonuçları: Peker ve kabinesi tasviye edilmiştir. Demokrasiye yeterince inanmayan “mufrit” partilerin her iki partide de tasfiyesine yol açmış, iki tarafta da bölünmelere neden olmuştur. Cumhurbaşkanı kamuoyu karşısında tarafsız bir görünüm vererek kamuoyunun övgüsünü toplamıştır.

8 Eylül’de yapılan kabine toplantısından bir gün sonra Recep Peker görevinden istifa etmiştir. Bunun üzerine hükümeti kurma görevi Hasan Saka’ya verilmiştir. Bu arada DP’de kendi içinde bozulmalar yaşamaya başlamıştır. Parti içindeki çatışmanın artmasında milletvekili maşalarının artırılması teklifi parti içinde bölünmelere neden

²⁷ Eroğul, a.g.e., 39-43.

olmuştur. Maaş artırımını onaylayan milletvekilleri partiden uzaklaştırılmıştır. Partide başlayan tartışmalar neticesinde parti grubunun yüzde otuzu kaybedilmiştir. 20 Haziran 1949 tarihinde İkinci Büyük Kongresi'ni yapan DP, 12 Temmuz Beyannamesi ve iktidarla ilgili yöneticilere birtakım eleştirilerde bulunulmuştur. Özellikle seçim güvencesi konusu üzerinde durulmuştur. Yapılan kongrede parti programında bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bunlar arasında, işçi sendikasının kurulması ve grev hakkının tanınması, işçilere ücretli tatil ve izin hakkının tanınması, kültür işlerine önem verilmesi, vatandaşlar için sosyal haklar getirilmesi gibi kararlar alınmıştır.²⁸

3. Demokrat Parti Dönemi 1950-1960 Arası Gelişmeler

Çok partili hayata geçişle beraber memlekette birçok alanda değişim yaşanmıştır. Yeni iktidar kalkınmanın sağlanması adına önemli adımlar atmıştır. Özellikle memlekette yaşanan ekonomik sıkıntıların giderilmesi ve gelişmenin sağlanması için çalışmalarını bu alanda yoğunlaştırmıştır. Halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyette bulunmuştur.

3. 1. Sosyoekonomik Faaliyetler

II. Dünya Savaşı, ekonomik buhranlar hem dünyanın hem de Türkiye'nin ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. Ekonomik çöküntüler halkın daha da yoksullaşmasına neden olmuştur. DP iktidara geldiğinde özellikle ekonomi alanında ciddi çalışmalar yapmak mecburiyetinde kalmıştır. Bu yüzden iktidara gelirken iyice yoksul duruma düşen işçiler için olumlu yönde ilkeler oluşturmuştur. Buna yönelik açıkladığı maddelere bakıldığında;

- İşbölümüne vurgu yaparak çiftçi, işçi, tüccar, serbest meslek gibi karşılıklı çıkarların dayanışma ve adalet içinde yapılması,
- Gelişmelerin yaşanması için sadece siyasal alanda örgütlenmenin yeterli olmadığını ekonomik ve toplumsal alanlarda birliğin sağlanabilmesi için işçilerin, çiftçilerin, serbest meslek gruplarının, öğretmen ve memurların dernek ve sendikaların kurulmasının gerekliliği,

²⁸Yücel, a.g.e., 66-73.

gibi hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca sosyal düzeni ve ekonomik uyumu bozmadığı sürece işçilere grev hakkı da tanınmıştır. Bunların dışında dönem boyunca birçok yasa çıkarılmıştır. Bunlar;

- Deniz İş Yasası
- Ek Ödeme Yapılması Yasası
- Öğle Dinlencesi Yasası
- İş Mahkemeleri Yasası
- Hastalık ve Analık Sigortası Yasası

şeklindedir. DP iktisadi ve siyasi alanda hızlı bir şekilde büyümeyi sağlamak adına birçok hedef belirlemiştir. Yabancı sermayeden faydalanmak, bütçede yatırımları genişletmek, mevcut sermayenin üretime akmasını sağlamak, iktisadi cihazlanmayı hızlandırma gibi hedeflerinin yanında liberalizmi de savunmuştur.²⁹

İktidara gelen DP ekonomik ve mali alandaki politikalarını dört aşamada toplamıştır.

Bu aşamalar:

1. Devlet harcamalarını kısarak tasarruf yapmak
2. İktisadi cihazlanmayı sürdürmek
3. İktisadi cihazlanmayı sürdürmek için ülke şartlarını göz önünde bulundurup ona göre bir plan belirlemek
4. Üretim hayatını her türlü zararlı müdahalelerden ve engellemelerden kurtarmak

1950'den 1954 yılına kadar Türkiye'de ekonomik alanda ciddi gelişmeler yaşanmıştır. Özel sektörün geliştirilmesi ve faaliyet alanının geliştirilmesi için önemli adımlar atılmıştır. Her alanda hızlı bir gelişme ve büyüme sağlanmıştır. Bu gelişmelerin yaşanmasındaki en büyük etken Marshall Yardımı'ndan kaynaklanmıştır. Yapılan bu yardım sayesinde ülkeye giren para devlet bütçesinin yarısına yakın bir miktardır. Bu da DP'nin tarımda makineleşmeye ayrıca yol yapımında da hızlı bir gelişme göstermesine olanak sağlamıştır. Tarım alanında görülen gelişmeler kırsal kesimde yaşayan halkı hoşnut ettiği gibi partiye karşı güven ve saygıyı da arttırmıştır.

²⁹Osman Cenk Kanca, 1950-1960 Arası Türkiye'de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.19, 2012, 50-53.

İktisadi alanda yapılan yenilikler arasında Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu ve Petrol Yasası da yer almıştır.³⁰

3. 2. Tarım Faaliyetleri

Türk ekonomisinin önemli bir kısmını oluşturan tarım sektörü milli hasılaya da önemli derecede katkılar sağlamıştır. Ancak kullanılan teknikler, verimli alanların işletilememesi, çağın getirdiği teknolojinin kullanılmaması tarım sektöründen istenilen verimin alınmasına engel olmuştur. Tüm bunların farkında olan DP olumsuz şartların önüne geçmek için birçok çalışmada bulunmuştur.

Öncelikli olarak tarımda verimi ve ekilen arazi sayısını arttırmak adına tarımda makineleşmeye gidilmiştir. Makineleşmenin yanında işlenen toprak miktarının artmasında etkisi olan traktör sayısında da artış yaşanmıştır.³¹ DP tarımda makineleşmenin artması ve sektördeki gelişmenin sağlanabilmesi için bazı çalışmalarda bulunmuştur. Bu çalışmalar arasında Ziraat Bankası'nın kredi imkanlarının artırılması, tarımsal ürünlere yüksek fiyat vermek, tarımsal vergileri kaldırmak ve köylüyü tarımsal alet alabilecek düzeye getirmek konularında faaliyet göstermiştir. Ayrıca orman ve meraların tarım arazilerine dönüştürülmesine izin verilerek köylünün daha çok araziyi işlemesi adına teşvikler yapılmıştır.³²

Tarımda makineleşme ve kullanılan traktör sayısında yaşanan artış üretimdeki verimi arttırırken bazı eksiklikleri de ortaya çıkarmıştır. Tamir atölyelerinin bulunmaması, yedek parça eksikliği ve aletleri kullanabilecek makinist yetersizliği sorun yaratmaya başlamıştır. Bunun üzerine hükümet 24 Kasım 1950'de Ziraat Makineleri Danışma Bürolarını kurmuştur. Fakat yeterli çözüm sağlanamamıştır.

Traktör ve yedek parça ihtiyacını karşılamak amacıyla traktör sanayi kurma çalışmaları başlatılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda Türk Minneapolis Traktör Fabrikası'nın kurulmasına karar verilmiştir. Ancak açılan fabrika ihtiyaçları karşılayamadığı gibi makineleşmedeki hızın da düşmesine neden olmuştur.³³ Tarımda verimin arttırılması için çalışmalarına devam eden DP makineleşmenin

³⁰Yalçın Acar, **Tarihsel Açıdan Türkiye Ekonomisi ve İzlenen İktisadi Politikalar (1923-1963)**, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, 1991, 78-84.

³¹Memduh Yaşa, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978**, Akbank Kültür Yayını, İstanbul, 1980, 132-142.

³² *TBMM Tutanak Dergisi*, 10. Dönem, 1. Cilt, 6. Birleşim, 97-100.

³³Gökhan Gökçaya, **Demokrat Parti Dönemi(1950-1960) Tarım Politikası**, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Çanakkale, 2019, 40-44.

dışında tohum ıslahı ve sulamaya da önem vermiştir. Doğru sulama ile verimin daha çok artacağını düşünen hükümet bu konuda birçok faaliyet göstermiştir. Bunun için sulama tesisi, taşkın ve selden korunma adına çalışmalar yapmıştır. Ayrıca Konya, Şanlıurfa ve Mardin ovaları başta olmak üzere on beş ilde yeraltı su araştırma çalışmalarına ve baraj inşa faaliyetlerine başlanmıştır.³⁴

Kırsal kesimde çiftçinin kredi ihtiyaçlarını karşılamak ve tefeciliğin önüne geçmek için açılan, 1936 yılında yeniden düzenlenen Tarım Kredi Kooperatifleri DP döneminde de desteklenmeye devam etmiştir. Açılan bu kooperatifler hem üyelerine kredi imkanı sağlamış hem de ürünlerin uygun fiyattan alınıp satılmasında çiftçiyi ve üretimi korumayı amaçlamıştır. Tarımda uygulanan politikaların dışında vergilerde de düzenlemeler yapılmıştır. Yol Vergisi, Hayvan Vergisi gibi vergilerde belirli indirimler uygulanmıştır.

Tarımda makineleşme verimin artmasında olumlu yönde bir harita çizerken küçük çiftçilerin yüzünü güldürmeyi başaramamıştır. Traktör alabilen büyük çiftçiler arazilerini hızlıca büyütürken, küçük çiftçilerin geri kalmasına neden olmuştur. Büyük çiftçilerin küçük çiftçilerin arazilerini satın alması üzerine küçük çiftçiler orman, mera gibi arazilerde tarım yapmak zorunda kalmışlardır. Yaşanan bu olumsuz durumlar toprak adaletsizliğini ortaya çıkarmıştır.

Yeterli arazisi olmayan küçük çiftçiler geçimlerini sağlayabilmek adına daha çok emek isteyen ve kâr getiren ürünlere yönelmeye başlamışlardır. Buna bağlı olarak tütün üretiminde bir artış görülmüştür. Ekim yapılan arazilerin artmaya başlaması ve tarıma uyumlu olmayan arazilerin tarıma açılması hem verimin düşmesine hem de çevre sorunlarının yaşanmasına neden olmuştur. Ayrıca köylünün bilgi düzeyini arttırmak amacıyla yapılan çalışmalar yeterli olmamıştır.³⁵

3. 3. Madencilik ve Enerji Faaliyetleri

Birçok alanda çalışmalar yapan DP madencilik alanında da çalışmalarda bulunmuştur. Bu alanda iktidarın yapmış olduğu ilk yenilik, sadece kamu sektörüne açık olan faaliyetlerin özel sektöre de açık olması kararıdır. 1954 yılında çıkarılan Maden Kanunu ile özel ve kamuya ait teşebbüslerin eşit haklar içerisinde madencilik

³⁴Nadir Yurtoğlu, Demokrat Parti Dönemi Tarım Politikaları ve Siyasi, Sosyal, Ekonomik Hayata Tesirleri (1950-1960), Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2014, 134-137.

³⁵İlhan Uludağ, **İzlenen Ekonomik Politikalar Işığında Türkiye Ekonomisi (Teori- Politika- Değerlendirme)**, Bilmen Basım ve Yayınevi, İstanbul, 1990, 120-140.

yapabilmesi kararlaştırılmıştır. Aynı yıl çıkarılan Petrol Kanunu ile petrol arama, çıkarma ve dağıtma yetkisi özel Türk ve yabancı şirketlere verilmiştir.

Çıkarılan Petrol Kanunu ile birçok özel kuruluş petrol arama ruhsatı ile faaliyete geçmiştir. 1950-1955 dönemlerine bakıldığında taş kömürü, demir, ham petrol, linyit üretiminde ciddi bir artış yaşanmıştır. 1957 yılında kurulan Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu ile kömür piyasasında etkin bir hale gelinmiştir. DP döneminde maden üretiminde en büyük artış taş kömüründe yaşanmıştır. Taş kömürünün dışında linyit üretiminde de ciddi bir artış görülmüştür.

Maden üretiminde yaşanan artış maden ihracatına da etki etmiştir. Bor tuzları ihraç edilen ürünler arasında yer alırken krom madeni de bu ürünler arasında yerini almıştır. Maden ürünlerinin ihraç edilmesi ekonomiye de olumlu olarak yansımıştır. 1950 yılında iktidara gelen DP mevcut enerji kaynaklarının araştırılması, yatırımların yapılması ve enerji üretimi ile ilgili Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu gibi kuruluşları faaliyete geçirmiştir. Hidrolik ve termik santrallerin kurulması enerji sektöründe yapılan çalışmaları göstermiştir. Göksu, Hirfanlı, Demirköprü, Seyhan gibi hidrolik santraller ve Tunçbilek, Soma termik santralleri DP döneminde faaliyete geçmiştir.³⁶

3. 4. Ulaşım Faaliyetleri

Yeni bir siyasi partinin iktidara gelmesi ülkede birçok alanda hızlı bir değişim ve gelişmenin yaşanmasına neden olmuştur. Ulaşım alanında birçok çalışmalarda bulunmuştur. 1950-1970 arası karayolu yapımının altın çağını oluşturmuştur. Bu derece ciddi bir gelişmenin sağlanmasında Marshall Yardımı'nın da etkisi olmuştur. 1950-1960 dönemine bakıldığında neredeyse Türkiye'nin her bölgesine otomobil ile ulaşım sağlanmıştır.

Uygulanan yol yapım politikasında sağlık, eğitim gibi temel hizmetlerin her mevsim ülkenin her tarafına ulaştırmak amaçlanmıştır. Karayollarında yapılan ilk önemli gelişme 1950 yılındaki Şose ve Köprüler Genel Müdürlüğü'nün yapılandırılarak Karayolları Genel Müdürlüğü'nün kurulması olmuştur. Bu dönem içerisinde karayollarında yaşanan diğer önemli gelişme ise 1913 yılında çıkarılan Yol Vergisi'nin kaldırılmasıdır. Yol yapım ve onarım çalışmaları devlet yolları

³⁶Acar, a.g.e., 92-94.

harcamalarının bütçe içerisindeki payının artmasına da neden olmuştur. Yolların bakımı için personel yetiştirilmiştir.

Demiryolu için yapılan çalışmalarda var olan çalışmaların tamamlanması amaçlanmıştır. Çalışmasına başlanmış olan Elazığ-Van Hattı, Erzurum- Sarıkamış Hattı, Narlı- Gaziantep Hattı, Ereğli- Çataldere- Armutçuk Hattı tamamlanmadan başka çalışmaya başlamama kararı alınmıştır. Cihazlanmaya ve hizmet kalitesini yükseltmeye önem verilmiştir.

Havayolu politikalarında ise 1951 yılında İstanbul Yeşilköy beton pisti tamamlanmış ve kullanılmaya başlamıştır. Esenboğa toprak işleri ve hangarlar bitirilmiştir. Bunların dışında Adana, Ankara ve İstanbul meydanlarına iniş yapılamadığı hallerde yedek meydan, Trabzon'da memleket dahili seferlerin yapılması için havaalanı gibi çalışmalarda yapılmıştır. Bu dönem içerisinde en önemli olay modern ve uzun mesafeli seferlere uygun uçakların alınması olmuştur.

DP'nin denizyolu çalışmalarında ulaştırma sisteminde süreklilik ve birliğin sağlanması, eşya ve yolcu nakliyatını coğrafi duruma ve iktisadi bünyeye tasarruflu bir şekilde hizmet edecek liman ve iskelelerin yapılması amaçlanmıştır. Zonguldak, Ereğli, Trabzon ve İnebolu limanlarındaki inşaa faaliyetlerine bu dönemde de devam edilmiştir. Bu dönem içerisinde denizcilik sektöründe yaşanan önemli gelişme liman ve barınak inşaatıyla bunların modern araçlarla donatılması olmuştur.³⁷

3. 5. Sanayi Faaliyetleri

İktidara gelen DP eski hükümetin devamı niteliğinde olmamış, halkın iradesi ile iktidara gelmiştir. Birçok çalışmalarda bulunup ekonomik kalkınmaya yönelik faaliyetlerde bulunmuştur. Buna bağlı olarak Adnan Menderes sanayi politikalarını da içine alan iktisadi ve mali alanlarda takip edilecek yolu dört başlıkta toplamıştır. Bunlar:

- 1. Bütün devlet hizmetlerinin görülmesinde azami tasarruf zihniyetiyle hareket ederek devlet masraf ve külfetleri asgariye indirilmeli ve devlet bütçelerine iktisadi bünyemizin gücü ile uygun ve reel olarak dengeli bir hale getirilmelidir. Ancak bu şekilde iktisadi bünye ferahlığa kavuşturulmuş ve yarının iktisadi refahı ve mali istikrarı teminat altına alınmış olacaktır.*

³⁷Yaşa, a.g.e., 293-300.

2. *İktisadi cihazlanmamızı süratlendirmek*
3. *İktisadi cihazlarımız için devlet bütçesinden envestisman mahiyetinde ayrılacak tahsisatı memleketimizin tabii şartları göz önünde bulundurularak vücuda getirilecek bir plana bağlamak*
4. *Üretim hayatını devletin zararlı müdahalelerinden ve her çeşit bürokratik engellerden kurtarmak*

Bu dört esasa göre sanayi ve iktisadi hayatta gelişme sağlanacaktır.

Hükümetin sanayi alanında uygulamış olduğu politikaya bakıldığında; üretimi ve üreticiyi desteklemenin yanında tüketici haklarının da savunulması, sanayi ve maden işlerinde üretimi arttırmayı ve kaliteli, ucuz, bol miktarda piyasaya sunulmasını hedeflemiştir. Bunun yanında ulaşımın da sanayi ve ticareti olumlu yönde etkileyeceği düşüncesi ile karayollarının demiryolu ve limanlara ulaşabileceği bir şekilde tasarlanması da iktidarın hedefleri arasında yer almıştır.³⁸

Sanayicilerin dış krediler ile destekleneceği belirtilmiş, ayrıca sanayicilere ağır yük olan vergilerin gözden geçirileceği bildirilmiştir. Bu amaçla ilk olarak İmalat Vergisi kaldırılmıştır. Sanayicilerin sadece sanayi işleri ile ilgili bir banka kurulması talebinde bulunmaları üzerine DP, gerekli değerlendirmeleri yaptıktan sonra 1950 yılında Sınai Kalkınma Bankası'nı kurmuştur.³⁹

1951 yılında yapılan Sanayi Kongresi sanayi alanında yapılmış olan çalışmalar arasında önemli bir adım olarak sayılmıştır. Kongrede alınan kararlar sanayi politikalarının şekillenmesinde önemli bir adım olmuştur. Yapılan kongrede sanayiciler sanayi ile ilgili sorunlarını ve çözüm yollarını dile getirmişlerdir. 1951 Sanayi Kongresi'nde teknik elemanın eğitimi, sanayicilerden alınan vergilerin gözden geçirilmesi, enerji ihtiyacının ucuz ve yeterli düzeyde karşılanması gibi meseleler üzerinde görüşülmüştür.

Liberal sanayileşmeyi hedef alan DP, sanayileşmenin önündeki engelleri ortadan kaldırmak ve gelişmesini sağlamak adına bazı çalışmalarda bulunmuştur. Bu açıdan uygulanan politikalara bakıldığında sanayicilerin gelişimini engelleyen devlet tekelinin kaldırılması, sanayicilerden alınan vergilerin yeniden düzenlenerek muafiyetlerin geliştirilmesi gibi konular yer almıştır. Ayrıca sorunları halledebilmek adına bazı yasalar da çıkarması gerekmiştir. Bu kanunlar arasında Yabancı

³⁸Murat Yıldız, Demokrat Parti Dönemi Türkiye'de Sanayi Politikaları, Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Elazığ, 2015, 69-79.

³⁹ Acar, a.g.e., 95-96.

Sermayeyi Teşvik Kanunu, işçilere hafta tatili ve genel tatil günlerinde ücret ödenmesi kanunu gibi yasalar yer almıştır.⁴⁰

Ancak döneminin sonlarına doğru ekonomi de yaşanan dalgalanmalar sanayileşmeyi de olumsuz yönde etkilemiştir. İthal ikamesine dayalı sanayileşme çabaları ekonomiyi dışa bağımlılıktan kurtaramamıştır.⁴¹

3. 6. Din İle İlgili Faaliyetler

Çok partili hayata geçiş düşüncesinin olduğu 1945 yılının sonlarına doğru toplumda birçok konuda tartışmalar yaşanmıştır. Bu tartışmalarda halkın iktidar partisinden uzaklaşmasına neden olmuştur. Tartışma konularının başında din ve devlet ilişkileri, ibadet özgürlüğü gibi konular yer almıştır. DP, halkı partilerine yönlendirmek adına iktidar partisinden daha ılımlı bir politika uygulayacağını halka hissettirmiştir. Bu durum da halkın partiye olan eğilimlerin artmasına yardımcı olmuştur.

Sert laiklik politikasının olumsuz sonuçlar yaratacağını fark eden CHP, 1947 yılında yapılan CHP Yedinci Kurultayı'nda bu politikayı yumuşatmaya yönelik kararlar almıştır. Buna bağlı olarak bazı faaliyetlerde bulunmuştur. Bu faaliyetler arasında, Milli Eğitim Bakanlığı'nın denetimi altında bulunan okullarda din dersi verilmesi ve din adamı yetiştiren okulların açılması yetkisi yer almıştır. Ayrıca Tekke, Zaviye ve Türbelerin kapatılmasına yönelik kabul edilen kanun ile kapatılan bazı türbelerde bu dönemde yeniden açılmıştır.

Muhalefet yıllarında ılımlı bir politika uygulayacağını bildiren DP, iktidara geldiğinde buna yönelik çalışmalarda bulunmuştur. İlk olarak ezanın Türkçe dışında başka bir dilde okunması yasak olan kanun kaldırılmıştır. Bu yasağın kaldırılması ile ezanın Arapça okutulması mecbur bırakılmamış, tercih halka ve din görevlilerine bırakılmıştır. Ayrıca din derslerinin ilkökul programlarına alınması, hacca gidecek olanlara döviz tahsis edilmesi, dini radyo programlarındaki yasağın da kalkması partinin uyguladığı faaliyetler arasında yer almıştır.

Dine karşı ılımlı yaklaşımlarda bulunan DP, din konusunda aşırıya kaçan düşüncelerin ve Atatürk'ün şahsına karşı yapılan saygısızlıkların da önünde

⁴⁰Yıldız, a.g.t., 102-130.

⁴¹Abdullah Takım, Demokrat Parti Döneminde Uygulanan Ekonomi Politikaları ve Sonuçları, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, C.67, 2012, 171.

durmuştur. Bu tarz faaliyetlerde bulunan dernekler kapatılmıştır.⁴² Ayrıca 23 Şubat 1951 yılında Kırşehir’de yaşanan Atatürk büstüne saldırı sonucunda Atatürk’ü Koruma Kanunu üzerinde çalışmalarını başlatmış ve meclise bu konuyla ilgili tasarı sunmuştur. Yapılan görüşmeler sonucunda 25 Temmuz 1951 tarihinde “Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar Hakkında Kanunu” kabul edilmiştir. Atatürk’ün şahsına veya heykellerine yapılacak herhangi bir saldırıda hapis cezası verilmesi kararlaştırılmıştır. Böylece saldırıların önüne geçilmiştir.⁴³

Yönetimi devralan DP, ilk dönemlerinde cami ve mescitlerin inşası, bakım ve onarımı ayrıca tarihi değeri olan yapıların restorasyonu ile ilgili mecliste görüşmelerde bulunmuştur. Uygulanan dini programların yanında eğitimde de bu konu ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Ülke genelinde kuran kurslarının sayısı arttırılmış, ilahiyat fakültesi bünyesinde 1953’te Türk ve İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü, 1956’da İslam İlimleri Enstitüsü kurulmuş ayrıca 1959’da da Yüksek İslam Enstitüsü açılmıştır.⁴⁴

1950-1960 dönemleri arasında dini hayatın aktifleşmesinde etkili olan unsur din ve ideolojik konulu yazılara yer veren yayın organları olmuştur. Öğrenci yetersizliğinden dolayı kapatılan İmam Hatip Liseleri DP’nin iktidara gelmesiyle çocukların ve gençlerin dini ve ahlaki konulardaki gelişimleri için 1951’de ortaokul ve lise düzeyinde açılmasına karar verilmiştir. Kararın ardından bu okulların açılmasında ciddi bir artış yaşanmıştır. Verilen bu karar halk tarafından da desteklenmiştir.⁴⁵

3. 7. Eğitim Faaliyetleri

İktidara gelen DP, eğitimin açık ve rasyonel anlayıştan yoksun olduğunu ve sarsıntılara uğradığını belirtmiştir. Bu yüzden de eğitimi bir bütün olarak ele alacaklarını parti programlarında bildirmişlerdir. Bu dönemde yeni okul açmak yerine var olan okulların bakım ve onarımının yapılması amaçlanmıştır. Köylerdeki

⁴²Leyla Kırkpınar, Demokrat Parti ve Din-Siyaset İlişkisi(1946-1960), Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, 2018, 350-354.

⁴³Yücel, a.g.e., 90.

⁴⁴Taner Zorbay, Demokrat Parti Döneminde Din ve Devlet İlişkileri, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2016, 124-130.

⁴⁵Mehmet Cem Şahin, Demokrat Parti Dönemi Türkiye’sinde Din, Siyaset ve Eğitim İlişkileri, **Toplum Bilimleri Dergisi**, 2012, 40-44.

eksiklikler tespit edilerek ihtiyaçların giderilmesi konularında tedbirler alınacağını belirtmişleridir.

Eğitim alanında yapılan çalışmalarda öğretmenlerin parti işleri ile uğraşmaları yasaklanmıştır. Hükümetin eğitim programında ilk, orta, yüksek ve teknik okullarda tek bir eğitim sisteminin uygulanacağı bildirilmiştir. Ayrıca ilkokul öğretmenlerinin de aynı program içinde yetiştirilmesi benimsenmiş, bu amaçla da Köy Enstitüleri İlköğretmen Okulları ile birleştirilmiştir.⁴⁶ Bununla ilgili hükümetin yapmış olduğu *“teknik öğretim okullarında ziraat ve yol kalkınmasının makineleşmesine muvazi olarak bölge ihtiyaçlarına lüzumlu ustaları yetiştirmek üzere kurslar ve şubeler kurulacaktır. Teknik öğretim kurullarını yurdun her tarafına yaymak yönündeki çalışmalar eğitim ve öğretimin kalkınması adına vazife alınmıştır”* açıklaması Köy Enstitülerinin yerini kursların alacağı belirtilmiştir.

Köy Enstitülerinin ardından halkın kültür seviyesini arttırmak adına açılan Halkevleri de hükümet tarafından 11 Ağustos 1951 tarihinde kapatılmıştır. Mal varlıkları hazineye aktarılmıştır. Bu dönemde eğitim alanında yapılan bir diğer çalışma ise Beşinci Milli Eğitim Şûrası'nın toplanmış olmasıdır. Yapılan bu toplantıda öğretmenlerle ilgili yasaların incelenmesi, anaokulları, öğretmen okulları, öğretim programları gibi konular ele alınmıştır. Toplanan bu şûrada ilköğretim kapsamlı incelemeye alınmıştır.

Yapılan Beşinci Milli Eğitim Şûrası'nda ilkokullarda sağlık konusunda gerekli önlemlerin alınması, özel eğitime muhtaç çocukların eğitimi, ilkokul programı ve ilkokula öğretmen yetiştirme şûranın temel konularını oluşturmuştur. Bu konuda incelemeler yapılması için komisyonların oluşturulmasına karar verilmiştir.

Beşinci Milli Eğitim Şûrası'nın ardından Altıncı Eğitim Şûrası yapılmıştır. Şûranın gündemini sanayi için gerekli teknik elemanların yetişmesi, görevlendirilmesi ve çalışma esasları oluşturmuştur. Şûrada mesleki ve teknik eğitim bütünüyle ele alınmıştır. DP'nin iktidara gelmesiyle batıyla olan özellikle de Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile ilişkilerde artış görülmeye başlanmıştır. Bu ilişkiler neticesinde ABD'den pek çok eğitimci Türkiye'ye getirilmiştir. Ayrıca Türk eğitimcilerde

⁴⁶ **Beşinci Milli Eğitim Şûrası, Çalışma Esasları, Komisyon Raporları, Konuşmalar**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1991, 5-21.

eğitimde yapılan uygulamaları yerinde görüp incelemek adına ABD'ye geziye gitmişlerdir.⁴⁷

Yükseköğretime de önem veren DP, özellikle Doğu Anadolu'da üniversite kurmayı da düşünmüştür. Kurulacak üniversite bölgenin eğitim alanında kalkınmasını sağlayacağı gibi sosyal ve ekonomik açıdan gelişimine de katkısı olacaktır. Yükseköğretim alanında partinin yapmış olduğu çalışmalara bakıldığında 1955-1957 yılları arasında dört yeni üniversitenin açıldığını da görmekteyiz.

DP'nin eğitim alanında yapmış olduğu çalışmalar arasında Köy Enstitüleri de yer almıştır. Muhalefet yıllarında Köy Enstitülerine karşı eleştirilerde bulunan DP, iktidara geldiğinde de Köy Enstitülerini İlköğretmen Okulları ile birleştirmiştir. Buna gerekçe olarak köy okullarına öğretmen ve köyün ihtiyacı olan sanat erbabını yetiştirmek adına kurulan Köy Enstitülerinin amaçlarını yerine getirmediğini söylemiştir. Ayrıca öğretmenler arasında ikilik yarattığını da belirtmiştir. Köy Enstitülerinin kapatılması ile öğretmen yetiştirmedeki ikililikte ortadan kaldırılmıştır.⁴⁸

Köy Enstitülerinin sağlamış olduğu imkan ve faydalarına bakıldığında eğitim alanında öğrencilere önemli katkılar sağlamıştır. Köylerden çıkan çocuklar ilk defa kitapla, demokratik eğitim anlayışı ile karşılaşmışlardır. Ezberci eğitim modeli terk edilmiştir. Okuma yazma oranında artış yaşanmasına katkı sağlamıştır. Öğrencilere bisiklet, otomobil vb. motorların kullanılması ve işletilmesi, ata binme, yüzme öğretim alanlarında da eğitimin verilmesi amaçlanmıştır. Eğitimin dışında verimsiz toprak alanları işlenerek tarım alanı haline getirilmiştir. Özellikle kız çocuklarının okutulmasına öncülük etmiştir.⁴⁹

4. CHP'nin Mal Varlığına El Konulması

1950 seçimleri ile iktidarın değişmesi hem partiler arasında hem de halk arasında büyük bir şaşkınlık yaratmıştır. Muhalefet partisinin iktidara gelmesi yeni bir dönemin başlangıcı sayılmıştır. İktidarın değiştiği ilk yıllarda muhalefet ve iktidar partisi arasında bir gerginlik yaşanmazken daha sonra ki yıllarda iki taraf arasındaki ilişkilerde gerginlikler hakim olmuştur.

⁴⁷Salih Özkan, **Türk Eğitim Tarihi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008, 220-234.

⁴⁸Zafer Tangülü, Demokrat Parti Dönemi Eğitim Politikaları (1950-1960), **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, 2012, 397-402.

⁴⁹Özkan, a.g.e., 194-205.

İki parti arasındaki gerginliğe Halkevleri'nin kapatılması ve CHP'nin mal varlığına el konulması sebep olmuştur. Hükümet muhalefet partisini kendi gücünü arttırmak adına vatandaşın vergilerini kullandığına dair CHP'yi suçlamıştır. Ülke gündeminde CHP'nin mal varlığı konusu tartışılırken Millet Partisi uyguladığı politikalar nedeniyle kapatılmıştır. Ayrıca Ulus gazetesinin yaptığı eleştiriler de hükümeti rahatsız etmeye başlamıştır.

İktidar partisinin CHP'nin mal varlığına el koymak istemesi muhalefet partisinin gözünde seçim öncesi muhalefeti güçsüzleştirme faaliyetleri olarak görülmüştür. Bu durum hukuksuz ve rejim karşıtı olarak ifade edilmiştir. DP'nin, CHP'nin mal varlığına el konulması kanun tasarısı yapılan görüşmeler neticesinde 16 Aralık 1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁵⁰

Kanunun onaylanması ile CHP mallarının birçoğu defterdarlık tarafından açık arttırma ile satışa çıkarılmıştır. Taşınmaz mallar ise maliyeye devredilmiştir. CHP'nin yayın organı olan Ulus gazetesi de 15 Aralık 1953 tarihinde son kez Ulus isminde yayınlanmıştır. Kapatılan Ulus gazetesi 16 Aralık 1953 tarihinde Yeni Ulus adıyla "cumhuriyetçi, devrimci, halkçı, laik, milliyetçi, devletçi" sloganıyla yayın hayatına başlamıştır.

Mal varlığına el konulması üzerine partinin gelir kaynağı bağış ve yardımlardan sağlanmıştır. Yardımların yapılması için bankalarda hesaplar açılmıştır. Yeniden el koyma olayının yaşanabileceği düşüncesi ile CHP'li idareciler malları özel şahısların üzerine kaydetmişlerdir. Gayrimenkullere de el konulması üzerine parti çalışmalarını sürdürebilmek için yeni binalara taşınmıştır. Bu süreçte hem iktidar partisi hem de muhalefet partisi seçim çalışmalarına da devam etmiştir.⁵¹ Yaşanan bu olay vatandaşın CHP'ye yaklaşmasını sağlamıştır. Partinin ihtiyaçları karşılamak adına bağışlar yapılmasına ve desteklerin artmasına katkı sağlamıştır.⁵²

5. Kıbrıs Politikası

II. Dünya Savaşı'nın ardından Türkiye için önemli bir sorun teşkil eden Sovyet isteklerine karşı güvenlik önlemleri yer almıştır. DP'nin iktidara gelmesi ile uygulamış olduğu hükümet programlarında Kıbrıs konusuyla alakalı bir açıklama

⁵⁰ Yücel, a.g.e., 101-102.

⁵¹Fevzi Çakmak, Halkevlerinin Kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi Mallarına El Konulması, **Journal of History Studies**, 2015, 10-17.

⁵² *Yeni Ulus*, s.3 Ankara, 12 Ocak 1954.

yapılmadığı gibi Yunanistan ile komşuluk ilişkilerini devam ettirme politikasını uygulanmıştır.

Yunan başbakanı Venizelos'un 16 Şubat 1951'de Yunan hükümeti adına Kıbrıs'ın ilhakı talebinde bulunması ve vermiş olduğu bir demeçte "eğer İngiltere Kıbrıs'ı Yunanistan'a iade ederse, Amerika ve İngiltere adada istedikleri kadar askeri üs ve ayrıcalığa sahip olabileceklerdir" sözleri Türkler tarafından 24 Şubat 1951 tarihinde Ankara'da protesto edilmesine neden olmuştur.

Yaşanan bu gelişmeler üzerine Kıbrıs Türkleri 17 Şubatta Başbakana, Dışişleri Bakanı ve siyasi partilere telgraf göndererek Türk Hükümetinden Kıbrıs Türklerinin davasını benimsenmesi ve desteklenmesini istemişleridir. Dönemin Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü vermiş olduğu bir demeçte "tarihi bağlar dolayısıyla Kıbrıs'ın durumunun yakından takip edildiği, herhangi bir değişiklik olduğu takdirde var olan haklara aykırı bir şekilde yapılmasına imkan verilmeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca adanın hukuki vaziyetinde değişiklik için gerekli bir neden olmadığını, lüzumsuz mevzularının ortaya çıkarılmasının caiz görülmediğini" de belirtmiştir.⁵³

1954 yılına gelindiğinde Türkiye'nin dış politikasında Kıbrıs sorunu yer almıştır. Türkiye'nin bu sorun içerisinde yer almasında, Kıbrıs'ın daha önce Türkiye'ye ait olması, Anadolu'nun Güneydoğu kıyılarına yakın olması, adada Türklerin yaşaması etkili olmuştur. 1954-1955 yılları Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan Kıbrıs meselesi yüzünden bozulmaların yaşandığı bir süreç olmuştur. 1954 yılında yapılan toplantıda Başbakan Adnan Menderes'in "Kıbrıs asla Yunanlıların olmayacaktır. Gerekli bütün tertibat hükümet tarafından alınmıştır" sözleri Kıbrıs meselesine bakış açısını açıkça ifade etmiştir.⁵⁴

Adanın ilhakı için çalışmalarına devam eden Yunanistan bunun için Birleşmiş Milletlere başvurmuştur. Ayrıca Arap ülkelerine yanaşma politikasını da uygulamıştır. Yunanistan'ın bu faaliyetlerine karşılık Türkiye nota vererek Kıbrıs'ın asla Yunanistan tarafından ilhak edilmeyeceğini belirtmiştir. Yunanistan adanın ilhakı için konuyu BM götürmüştür. Ancak 14 Aralık 1954'te yapılan görüşmelerde

⁵³ Faruk Sönmezoğlu, **Tarafların Tutum ve Tezleri Açısından Kıbrıs Sorunu (1945-1986)**, İstanbul Üniversitesi Basımevi, İstanbul, 1991, 24-31.

⁵⁴ Sina Akşin, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2007, 252-253.

Yunanistan'ın Kıbrıs halkına kendi geleceğini tayin etme hakkının verilmesi, adadaki huzuru bozacağı düşüncesiyle gündem dışı bırakılmasına neden olmuştur.⁵⁵

Bu karardan memnun olmayan Yunanistan, silah zoru ile konunun halledilmesine karar vermiştir. Bu amaçla EOKA (Kıbrıslı Savaşçıların Milli Teşkilatı) adında örgütler kurmuştur. Kurulan bu örgütler Türkleri imha etmek ve İngilizleri adadan atmak adına harekete geçmiştir. Türklerin de hedef alınarak yapılan eylemler neticesinde DP'nin de tavrı değişmiştir.⁵⁶

29 Ağustos- 7 Eylül 1955 tarihinde Kıbrıs ve Doğu Akdeniz meselelerinin görüşülmesi için yapılan konferansta Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu adadaki statükonun korunmaması halinde adanın Türkiye'ye geri verilmesi gerektiğini savunmuştur.⁵⁷ Aksi takdirde Lozan Antlaşması gereği İngiltere'ye bırakıldığı için antlaşmanın yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Konferans devam ederken Türkiye'de yaşanan 6-7 Eylül 1955 Olayları olumsuz bir ortam yaratmıştır. Bu yüzden konferanstan sonuç elde edilememiştir.⁵⁸

1956 yılı DP'nin Kıbrıs meselesine karşı tavrının değişmesine daha önce savunduğu, adanın Türkiye'ye verilmesi düşüncesinden vazgeçtiği bir önem olmuştur. Önceki düşüncesine nazaran artık kendi kaderini kendi tayin etme ve taksim meselesine yönelmiştir. İngiltere'nin Kıbrıs meselesindeki yumuşaması, Türkiye'nin tavrında değişim yaşanmasında etkili olmuştur. 1958 yılında taksim düşüncesini kabul ettirmek adına kampanya başlatmıştır.

Türkiye taksim politikasını kabul ettirmek için çalışmalar yaparken İngiltere'de kendi geleceğini tayin etme düşüncesini uygulamak fikrindeydi. Bunun için Foot Planını ortaya çıkarmıştır. Ancak bu plan taksim adına bir çözüm olmadığı gerekçesiyle Türkiye tarafından reddedilmiştir. Bu durum Türkiye-İngiltere arasındaki ilişkinin gerginleşmesine neden olmuştur. 26 Ocak'ta İngiltere Dışişleri Bakanının Ankara'ya gelip taksim kararını onayladığına dair çıkan yalan haber nedeniyle Kıbrıs Türkleri Lefkoşa'da kutlama yapmışlardır. Yapılan mitingi durdurmak adına İngiliz askerlerinin Türklere karşı coplu saldırılarının yaşanmasına neden olmuştur.

⁵⁵ Eroğul, a.g.e., 172-173.

⁵⁶ *Cumhuriyet*, s.1, İstanbul, 4 Eylül 1955.

⁵⁷ *Cumhuriyet*, s.1, İstanbul, 2 Eylül 1955.

⁵⁸ Eroğul, a.g.e., 172-173.

Ölümle sonuçlanan bu olayın Türkiye’de duyulması mitinglerin yapılmasına sebep olmuştur. İngiltere ile yaşanan bu durum Türkiye-İngiltere arasındaki ilişkilerin bozulmasına neden olmuştur. Türkiye İngiltere’ye karşı tavır olarak Bağdat Pakti’ni kullanmıştır. Kurulan bu pakt İngiltere’nin Orta Doğu’daki hakimiyetini Sovyet Rusya’ya karşı koruyan bir yapıya sahiptir.⁵⁹

Tek bir toplumun isteği ile Kıbrıs’ta egemenliğini sürdüremeyeceğini anlayan İngiltere Macmillan Planını ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan bu plan Türkiye tarafından kabul edilmiştir. Sorunun tam olarak çözülmesi adına Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında bir konferans düzenlenmesine karar verilmiştir. Yunanistan’ın konferansa katılmaması halinde meselenin İngiltere ve Türkiye arasında çözülmesi Ankara büyükelçisi tarafından İngiliz Dışişleri Bakanına iletilmiştir. Yunanistan’ın aradan çıkması Kıbrıs’taki durumu daha da zorlaştıracığı düşüncesi ile İngiltere Macmillan Planı’nda bazı değişiklikler yapmıştır.

İkinci defa sunulan plan 25 Ağustos 1958’de Türkiye tarafından kabul edilirken, Yunanistan tarafından reddedilmiştir. Yunanistan planın uygulanmasını engellemek adına BM başvuruda bulunmuştur. Ancak başvurusu kabul edilmemiştir. BM Kıbrıs’ın geleceği ile ilgili Türkiye’nin rızası alınmadan karar alınmayacağı kararı Yunanistan’ın bu konudaki yenilgisini ortaya çıkarmıştır.

Yenilgiyi kabul eden Yunanistan anlaşma yoluna gitmeye karar vermiştir. Bu amaçla İsviçre’nin Zürih kentinde Türkiye’nin Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile Yunanistan’ın Dışişleri Bakanı Evangelos Averof, 5 Şubat 1959’da da Türkiye Başbakanı Adnan Menderes ve Yunanistan Başbakanı K. Karamanlis görüşmelerde bulunmuşlardır. Yapılan görüşmeler sonunda 11 Şubat 1959’da Zürih Antlaşması imzalanmıştır.

Zürih Antlaşması’nın ardından 19 Şubat 1959’da da İngiltere Başbakanı, Yunanistan Başbakanı ve Türkiye Başbakanı arasında Londra Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Kıbrıs Cumhuriyeti’nde Cumhurbaşkanı Rum, yardımcısı Türk olmakla beraber 5 yılda bir halk tarafından seçimle gelmesi kararlaştırılmıştır. İmzalanan Londra Antlaşması ile Kıbrıs Türkleri de bu devletin iki eşit statülü kurucusundan

⁵⁹ Esra Sarıkoyuncu Değerli, Demokrat Parti Döneminde Türkiye’nin Kıbrıs Politikası (1950-1960), **Akademik Bakış**, C.6, S.11, 2012, 93-96.

biri olmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin dili Rumca ve Türkçe olup, kendilerine ait bir bayrakları da olacaktır. 15-16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti resmen ilan edilmiştir.⁶⁰

6. 6-7 Eylül 1955 Olayları

DP dönemi, hem siyaset hem de ekonomik açıdan dünya ile bütünleşme adına oldukça önemli bir süreci oluşturmuştur. Ulusal gelirden artışın yaşandığı ve kırsal kesimin hayat standartlarının yükseldiği bir dönem olmuştur. Tarımda makineleşmeyle beraber istihdamda da artış yaşanmıştır. Özellikle köprü ve karayolu yapımına önem verilmiştir. Demir ve bakır üretimi de arttırılmıştır.

Ancak 1954 yılından itibaren DP'nin ilk dönemlerinde görülen olumlu hava yavaş yavaş değişimlerin yaşandığı bir döneme doğru gitmeye başlamıştır. Ekonomik alanda yapılan plansız uygulamalar kaynak savurganlığına neden olmuştur. Plansız makineleşme nedeniyle erozyonda artış yaşanmıştır. Ekonomide görülen dalgalanmalar dışa bağımlı hale gelmesine neden olmuştur. Basın özgürlüğüne kısıtlamalar ve siyasi partilere de toplanma yasağı getirilmiştir.⁶¹

DP'nin azınlıklara karşı göstermiş olduğu ılımlı ve hoşgörülü tavır 1930 yılında kurulmuş olan Türk-Yunan dostluğunun gelişmesini sağlamıştır. İki ülke arasındaki bu dostluk ülkeler arası karşılıklı ziyaretlerin yapılmasına da etki etmiştir. Hükümetin bu tavrı azınlıkları da memnun etmiştir. Bunun da etkisiyle azınlıklar DP'yi desteklemişlerdir. Fakat iki ülke arasındaki olumlu hava Kıbrıs meselesi nedeniyle bozulmuştur. Hükümetin dışında kamuoyunda da Rumlara karşı tepkiler görülmeye başlamıştır. 1951 tarihinde Yunanistan'ın Kıbrıs üzerindeki talebi ilişkilerin bozulmasına neden olmuştur.⁶²

1950'den itibaren gündeme gelmeye başlayan Kıbrıs Meselesi'nde Türkiye, İngiltere ve Yunanistan aktif olarak hareket etmişlerdir. Ancak ABD'nin de olaya müdahale etmesi meseleye farklı bir boyut kazandırmıştır. Kıbrıs'taki ENOSİS akımının yayılmaya başlaması ve Kıbrıslı Türkleri tehdit etmesi meseleyi rahatsız edici bir hale getirmiştir. Bunun üzerine topluluklar bir komite etrafında birleşip "Kıbrıs

⁶⁰Fahir Armaoğlu, **Amerikan Belgelerinde Kıbrıs Sorunu 1958-1959**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1997, 755-782.

⁶¹Keskin, a.g.m., 120-123.

⁶²Dilek Güven, **Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında 6-7 Eylül Olayları**, İletişim Yaymevi, 2005, 193.

Türktür Cemiyetini” kurmuşlardır. Kurulan bu cemiyet DP tarafından da destek görmüştür. Kıbrıs sorunun ortaya çıkması ile mitingler ve saldırılar da yaşanmaya başlamıştır. Bunun üzerine İngiltere sorunu diplomatik yollarla çözmek adına Türkiye ve Yunanistan’ı Londra Konferansı’na davet etmiştir.⁶³

Türk-Yunan ilişkilerinin iyi gitmesi diğer devletlerin hoşuna gitmemiştir. Bu durumu bozmak için çeşitli yollar aramışlardır. Bunu gerçekleştirmek adına araya girenler Rum kesiminin milliyetçilik duygularını kışkırtmak amacıyla ENOSİS fikrini ortaya çıkarmışlardır. Amaçları 6-7 Eylül öncesi hem Rum halkın hem de Türk halkının milli duygularını kullanarak gerginlik çıkartıp kaos ortamını oluşturmaktır. Bu amaçlarını gerçekleştirmek adına üç gruba ayrılmışlardır. Bunlar; organizatörler, kışkırtıcılar ve tahripçilerdir.

5 Eylül 1955 gecesi Atatürk’ün Selanik’teki evinin bahçesinde patlatılan bir bomba olayların başlamasında etkili olmuştur. Bomba haberinin radyo ve gazetelerde duyurulması halkın ayaklanmasına neden olmuştur. İstanbul Ekspres gazetesinin iki defa büyük manşetlerle “Atamızın evinde bomba patlatıldı” yazısı halkın galeyana gelmesine ve istenmeyen olayların yaşanmasına sebep olmuştur. Gazetede çıkan haber üzerine İstanbul’daki bazı öğrenci dernekleri Taksim’de protesto için toplanmışlardır. Sloganlar eşliğinde Beyoğlu, Şişli, Nişantaşı, Karaköy, Bayezit, Kumkapı ve Yedikule’de tahrip ve yağmalama faaliyetlerine başlamışlardır. Azınlıklara ait ne kadar ev, dükkân ve kilise varsa hepsini tahrip etmişlerdir.⁶⁴

Olaylar başlamadan evvel hazırlıklar tamamlanmıştır. Rumlara ait adresler belirlenip, işaretler koyulmuştur. Kıbrıs sorunu bahane edilerek insanların milli duyguları kullanılmıştır.⁶⁵ Yaşanılan bu olay sadece İstanbul’da değil çevre illerde de görülmeye başlamıştır. İzmir’de de bomba haberi yerel gazete tarafından duyurulmuştur. Haber üzerine fuar için Konak Meydanı’na çekilen Yunan bayrağı indirilerek yakılmıştır. Konsolosluk binası tahrip edildikten sonra ateşe verilmiştir. Yunanlılara ait evlere saldırılar düzenlenmiştir. Yunan halkı hem fiziksel hem de hakarete maruz kalmışlardır. Alsancak, Bornova ve Buca semtlerinde Rumlara ait ev, dükkân ve kiliseler tahrip edilmiştir.

⁶³Sönmezoğlu, a.g.e., 29-31.

⁶⁴ Aziz Nesin, **Salkım Salkım Asılacak Adamlar**, Adam Yayınları, İstanbul, 1988, 16-39.

⁶⁵Mehmet Arif Demirer, **6 Eylül 1955 ve Yassıada’da 6/7 Eylül Davası**, Demokrat Parti Yayınları, 1996, 7.

İzmir'deki toplam hasara bakıldığında 475.500 TL karşılığında bir tutar kaynaklara geçmiştir. Bunun dışında 14 ev, 6 işyeri, 1 pansiyon, 1 kilise, Yunan fuar pavyonu ve konsolosluk binası tahrip edilenler arasındadır. İstanbul ve İzmir'in dışında Ankara'da olaylar yaşanmıştır. Ancak bölgedeki gayrimüslim nüfusun az olması nedeniyle olaylar büyümeden bastırılmıştır. Bursa ve Samsun'da ise tedbir amaçlı Rumlar otellere yerleştirilmiştir. Adana'da gençlik örgütleri, esnaf birlikleri protesto yapmak amacıyla toplanmışlardır, ancak polis tarafından bunlar da dağıtılmıştır.⁶⁶

İstanbul'da yaşanan olaylarda emniyet güçleri ve yetkililer gerekli tedbirleri zamanında almamışlardır. Bu da olayların büyümesine ve zararın artmasına neden olmuştur. Olayların büyümesi ile askeri birlikler harekete geçmiştir. Bunun üzerine tahrip ve yağmalama faaliyetleri yavaşlamıştır. Olaylar üzerine sıkıyönetim ilan edilmiştir. İçişleri Bakanı Namık Gedik istifa etmiş ve Kıbrıs Türktür Cemiyeti kapatılmıştır.⁶⁷

Olayların ardından birçok tedbir alınmıştır. Basına yasaklar getirilmiştir. Bu yasakların bildirilmesi için basın toplantısı yapılmıştır. Toplantıda bildirilenler;

- Hükümeti eleştirmek yasaktır.
- Açık veya kapalı ortamda toplantı yapmak yasaktır.
- Darlık, kıtlık, yokluk gibi haberler yapmak yasaktır.
- Sıkıyönetim ile ilgili haberler yasaktır.
- Halkı heyecanlandırarak haberler yapmak yasaktır.⁶⁸

6-7 Eylül 1955 olaylarının faili kesin olarak belirlenememiş, konuyla ilgili farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bu görüşler dört gruba ayrılmıştır. İlk görüşe göre, DP hükümeti olayların faili olarak görülmüştür. İç politikadaki güç durumdan kurtulmak ve Londra Konferansı'nda avantajlı konuma gelmek adına böyle bir olay yapabileceği düşüncesi hakim olmuştur. İkinci olarak suçlu görülen Kıbrıs Türktür Cemiyeti olmuştur. Üçüncü görüş, Türkiye'de yaşayan komünistleri işaret ederken son grup ise MAH üzerinde yoğunlaşmıştır.⁶⁹

Birbirinden farklı olarak ortaya çıkan bu görüşler kanıtlanamamıştır. Ancak 6-7 Eylül olaylarının azmettiricisi olarak Oktay Engin düşünülmüş ve 1960'ta görülen davada

⁶⁶Güven, a.g.e., 26-29.

⁶⁷Yücel, a.g.e., 110.

⁶⁸*Cumhuriyet*, s.1, İstanbul, 9 Eylül 1955.

⁶⁹Resul Babaoğlu, 6-7 Eylül 1955 Olaylarının Muhtemel Failleri Üzerine Bir Değerlendirme, Siirt Üniversitesi, 2013, 1351.

suçlu statüsünde yer almıştır. Sebep olarak Selanik'te hukuk fakültesi okuması gösterilmiştir. Ancak Oktay Engin suçlamaları hiçbir zaman kabul etmemiştir.⁷⁰

DP hükümetinin suçlu olarak görülmesinde Londra Konferansı'nın devam ettiği sırada Fatin Rüştü Zorlu'nun Menderes'e göndermiş olduğu telgraf delil olarak gösterilmiştir. Telgrafa göre Başbakan'dan ses getirecek bir eylemin tertip edilmesi istenmiştir. Ayrıca Fuat Köprülü'nün gazeteye vermiş olduğu röportaj da okları Menderes ve Zorlu üzerine çevirmiştir. Hükümetin suçlu olarak görülmesinde etkili olan bir diğer sebep ise olaylar esnasında gerekli tedbirin zamanında alınmaması ve müdahalenin yapılmaması olmuştur. Ayrıca olayların ardından suçlularında kesin olarak bulunmaması hem İsmet İnönü'nün hem de meclis de bulunan diğer kişilerin suçlamalarını hükümet yönünde kullanmalarına neden olmuştur.

Yabancı kaynaklar ve kuruluşlarda hükümeti gerekli tedbirleri almadıkları için suçlu olarak görmüşlerdir. Ancak DP, bu düşüncelerin tam tersine olayların faili olarak ilk başlarda komünistlerin olduğunu ifade etmiştir. Bu yüzden birçok komünist gözaltına alınmış ve daha sonra serbest bırakılmışlardır.⁷¹

Olayların ardından Rum, Ermeni ve Yahudiler buldukları yerden göç etmeye başlamışlardır. Yaşanan bu olay hükümete karşı güvenin sarsılmasına neden olmuştur. Türk hükümeti göçleri önlemek adına hasarları ödeme yoluna gitmiştir.⁷²

Olaylar esnasında meydana gelen maddi hasar kesin olmasa da Türk kaynaklarına göre 4.214 ev, 1.004 işyeri, 73 kilise, 1 sinagog, 2 manastır, 26 okul, fabrika, otel gibi 5.317 tesis tahrip edilmiştir. Hasar tespitinin ardından hükümet azınlıklara yiyecek, taş kömürü, pencere, boya gibi tamirat yapılması konusunda yardımlarda bulunmuştur.⁷³ Olayların ardından yaşanan siyasi istikrarsızlık hükümetin sonunu getirmiştir. 27 Mayıs 1960'ta yaşanan askeri darbe ile 10 yıllık hükümetin sonuna gelinmiştir. Askeri darbenin ardından yapılan Yassıada yargılamalarında 6-7 Eylül olayları da görüşülmüştür.

Dava 20 oturum sonra karara bağlanmış ve Menderes baş fail olarak görülmüştür. Olayların faili olarak görülen Oktay Engin ve Hasan Uçar beraat etmiştir.⁷⁴ 6-7

⁷⁰Abdullah Taşkesen, Toplumsal Hareketlilik Bağlamında 6-7 Eylül 1955 Olaylarının Sosyolojik Analizi, **Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.14, 2017, 18.

⁷¹Babaoğlu, a.g.m., 1352-1355.

⁷²*Cumhuriyet*, s.1, İstanbul, 10 Eylül 1955.

⁷³Güven, a.g.e., 43-100.

⁷⁴Emine Gürsoy Naskali, **Yassıada Zabıtları-II 6-7 Eylül Olayları Davası**, Bayrak Matbaası, İstanbul, 2007, XV.

Eylül olayları iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkinin de olumsuz yönde etkilenmesine neden olmuştur. Olaylar parti içinde muhalefetlik yapma ve Menderes'in parti içerisindeki konumunun zayıflamasına neden olmuştur. Basında da olayların faili olarak hükümet görülmüş ve ona göre yazılara yer verilmiştir. İktidara yakın olmasına rağmen Cumhuriyet gazetesinde de hükümeti eleştiren yazılara yer verilmiştir.⁷⁵

6-7 Eylül 1955 olaylarının ardından hükümet, muhalefet partilerinin, basın, kamu kesiminin ve üniversitelerin eleştirilerine maruz kalmıştır. Hükümet bunları önlemek adına kısıtlayıcı önlemler almıştır. Ancak parti içerisinde de sorunlar yaşanmaktaydı. Kendi içerisinde yeni bir bölünme ile karşı karşıya kalmıştır. Muhalefet yıllarında Köylü Partisi'ni, iktidarlığının ilk yıllarında Millet Partisi'ni, şimdi ise Hürriyet Partisi'nin oluşumunu seyretmiştir.

Parti içinde yeni bir bölünmenin görülmesi "ispat hakkı sorunu" ile yaşanmıştır. Ortaya çıkan bu sorun 1947'de yaşanan Hasan Ali Yücel-Kenan Öner davasında güncellik kazanmıştır. Kenan Öner'in Hasan Ali Yücel'e ait suçlamalarını kanıtlamak için Türk Ceza Yasası'nın 481. maddesine dayanarak kendisine "ispat hakkı" tanınmasını istemiştir. Mahkemede ona bu olanağı sunmuştur. Ancak Yargıtay bakanların memur sayılmadığı gerekçesiyle onlara ait davalarda bu hakkın verilemeyeceği kararını vermiştir.

Yargıtay'ın bu kararı üzerine DP de bu tür davalarda davalılara ispat hakkını tanımamıştır. Ancak yaşanan basın davaları ispat hakkını yeniden gündeme getirmiştir. İspat hakkının tanınmasını isteyen basın mensupları ve DP'lilerin sayısı 11'i bulmuştur. Bu kişiler 2 Mayıs 1955'te Meclis Başkanlığı'na bir önerge vererek ispat hakkının tanınmasını istemişlerdir. Önerge geniş yankılar uyandırmış ve TBMM'ye kadar yansımaya neden olmuştur.

11 kişi ile başlayan sayı 19 kişiye çıkmıştır. İspat hakkını savunan 10 milletvekili 15 Ekim 1955 tarihinde partiden istifa etmiştir. 19'lular olarakta adlandırılan bu kişilerin partiden uzaklaşması toplanan Büyük Kongre'de de onaylanmıştır. Bu olay üzerine DP'den ayrılan kişiler 20 Kasım 1955'te Hürriyet Partisi'ni kurmuşlardır. Partinin genel başkanlığına Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu getirilmiştir.

⁷⁵Çiğdem Aydoğmuş, İstanbul Basınına Göre Demokrat Parti Dönemi İktidar-Muhalefet İlişkisi (1950-1960) (Akşam, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet ve Vakıf Gazeteleri), Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Isparta, 2011, 76-77.

DP'nin yaşadığı bu bölünmenin ardından ekonomik sıkıntılarda kendini göstermeye başlamıştır. Yaşanan sıkıntılar halkın desteğini azaltmıştır. Sıkıntılara yönelik tatmin edici cevap alamayan milletvekilleri, Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'yu istifa etme zorunluluğunda bırakmıştır. Bu olumsuz durum nedeniyle Başbakan Menderes de istifa etmeyi düşünmüş, ancak Mükerrer Sarol bunu engellemiştir. Bütün bakanların istifa etmesinin daha uygun olacağı uyarısını yapmıştır. Bunun üzerine bütün bakanlar istifalarını Menderes'e sunmuşlardır.

Bu olayların ardından hükümet, grubun yeniden güvenini kazanmak adına bazı çalışmalarda bulunacağını bildirmiştir. Bu çalışmalar arasında hayat pahalılığını ve karaborsayı önlemek adına özel mahkemelerin kurulacağına, yaş sınırı kaldırılmış emeklilik işlemlerinde herhangi bir huzursuzluğa karşı bu sürenin tekrar 30 yıla çıkarılacağı, ispat hakkına hükümetin karşı olduğunu ancak en doğru kararın mecliste verileceği kararlaştırılmıştır.⁷⁶ İspat hakkı için Hürriyet Partisi'nin (HP) vermiş olduğu yasa önerisi meclis genel kurulunca reddedilmiştir. Güvenoyunu alan hükümet yinede parti içinde ve dışında sorunlar yaşamaya devam etmiştir.⁷⁷

⁷⁶Şerafettin Turan, **İsmet İnönü Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s.347-349.

⁷⁷Turan, a.g.e., C.2, s.129.

İKİNCİ BÖLÜM

1950-1954 DÖNEMİ SİVAS MİLLETVEKİLLERİ VE ÇALIŞMALARI

2. 1950 Seçimleri

Ülkenin siyasi oluşumunda büyük etki ve söze sahip olan iki parti kuruluş amacı ile benzer özellikler gösterse de iki partiyi birbirinden ayıran özellikler de bulunmaktadır. Cumhuriyete bağlılık ve Atatürk'e saygı iki partinin ortak temel özellikleridir. Ancak DP'nin aşağıdan yukarıya CHP'nin ise yukarıdan aşağı yönünde teşkilatlanmaları, DP'nin orta sınıf meslek gruplarına, köylülere dayanması CHP'nin ise bürokrasiye, toprak sahiplerine, aşiret reislerine dayanması, ekonomi alanında DP'nin özel teşebbüse CHP'nin ise devletçiliği esas alması iki partinin birbirinden farklı olduğunun göstergesidir.⁷⁸

1946 seçimlerinde istediği başarıyı sağlayamayan DP 1950 seçimlerinde, 1946 seçimlerinde yaşanan baskı ve usulsüzlüklerin yeniden yaşanması halinde seçimlere katılmayacağını bildirmiştir. Her türlü yolsuzluğa ve baskıya karşı kararlı olma ve dile getirme anlayışına girmişlerdir. Parti seçim kampanyalarında hak ve hürriyetler, millet iradesi, hükümetin hataları üzerinde durup iktidara geldikleri takdirde ekonomide liberal usuller getirerek devlet müdahalesini en aza indirmeyi ve yaşanacak ekonomik kalkınmalardan bahsetmişlerdir.⁷⁹

Seçim kampanyası süresince DP halkla doğrudan iletişimi temel almıştır. Bu sayede halkın ihtiyaç ve taleplerini daha iyi anlayabilme imkanını bulmuştur. 1950 seçimleri yapılmadan önce muhalefeti endişeye düşüren durum, seçim tarihinin öne alınma konusu olmuştur.

⁷⁸ Karpat, a.g.e., 2014, 167.

⁷⁹Tanel Demirel, **Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011, 97-99.

Hava şartlarından dolayı katılım oranlarında düşüş olabileceği endişesi içerisindeydi. Alınan karar neticesiyle seçimlerin 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılmasına karar verilmiştir.⁸⁰

Seçim tarihinin ardından partiler propaganda çalışmalarına başlamışlardır. 10 Mayıs'a kadar radyodan da propaganda yapmak amacıyla faydalanabileceklerdir.⁸¹ DP İzmir İl Kongresi'ne katılmak üzere Ege Bölgesi'ne doğru hareket ederken⁸² CHP ise Manisa'ya doğru hareket etmiştir.⁸³ DP kongrelerde CHP'nin baskı kanunları ile propaganda araçlarının yardımı ile iktidarda kalmayı hedeflediğini belirtmiştir.⁸⁴ Yapılan propagandalarda özellikle oy sahiplerinin seçim sırasında dikkatli ve temkinli olması vurgulanmıştır. DP seçim propagandalarında özellikle geleceğe yönelik mesajlar vermiştir. Düzenlenen mitinglerde demokrasi mücadelesi anlatılmıştır. Yapılan propaganda faaliyetlerinde CHP'liler DP'nin tecrübesiz ve programsız bir parti olduklarını iddia etmişlerdir. DP ise milli iradenin ve demokrasinin gerçekleşebilmesi için yönetimin değişmesi gerekliliğini vurgulamıştır. CHP seçim kampanyasında özellikle İsmet İnönü'nün şahsiyetine vurgu yaparak seçimin kaybedilmesi halinde devletin sıkıntı içinde kalacağını hissettirmeye çalışmıştır.⁸⁵

DP yaptığı propaganda çalışmalarında 1946 seçimlerini hatırlatıp CHP'nin baskıcı bir parti olduğunu da ifade etmiştir. Seçim öncesi yaptığı çalışmalarda hükümeti mali ve iktisadi politikalarını da eleştirmeyi ihmal etmemiştir. Yapılan toplantılarda sık sık işçi meselesi, hayat pahalılığı, sağlık sorunları, büyük şehirlerdeki gıda meseleleri üzerinde durulmuştur.⁸⁶

1950 seçimlerine DP Hakkari hariç tüm illerde katılacaktır. Nisan ayının bitimine doğru toplantı ve miting sayılarında artış yaşanmıştır. Seçim kampanyalarını millet odaklı oluşturmuşlardır. Yaptıkları mitinglerde demokrasi ve hürriyet amaçlarını aktarmışlardır. DP yaptığı propagandalarda CHP'yi demokrasi karşıtı, millete uzak, baskıcı bir parti, milli iradeye saygı duymayan, İnönü'yü diktatör olarak göstermiştir.⁸⁷

⁸⁰ Eroğul, a.g.e., 80-82.

⁸¹ *Cumhuriyet*, s.1, İstanbul, 4 Mayıs 1950.

⁸² *Cumhuriyet*, s.4, İstanbul, 1 Mayıs 1950.

⁸³ *Cumhuriyet*, s.3, İstanbul, 4 Mayıs 1950.

⁸⁴ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, Hil Yayın, İstanbul, 1992, 52.

⁸⁵ Yücel, a.g.e., 77.

⁸⁶ *Cumhuriyet*, s.4, İstanbul, 5 Mayıs 1950.

⁸⁷ Yücel, a.g.e., 77-78.

Bayar, Göynük'te yaptığı bir konuşmada, “kalın duvarların ardına çekilen, millete uzak ve yabancı kalan ve sadece kendi arzusuna uygun kararlar alan bir hükümetin sefalet yaratacağını” dile getirerek CHP'ye olan bakış açılarını da bu şekilde belirtmiştir. Kendilerini demokrasi ve milli irade savunucusu olarak gösteren DP, CHP'yi demokratik sistemi benimsemekten uzak olarak göstermiştir.⁸⁸

Seçimin yaklaşmasıyla DP yerel baskıların arttığını, sahte oy pusulasının ve hatalı seçmen kartlarının olduğunu usulsüzlükler yapıldığını iddia etmiştir. Ayrıca hükümeti mali ve iktisadi alanlarda ciddi derecede eleştirmeyi de ihmal etmemiştir. DP'ye göre hükümetin uyguladığı yanlış politikalar israf, bütçe ile orantısız yapılan harcamalar ülke ekonomisini ciddi bir şekilde etkilemiştir. İktidara geldikleri takdirde mali alanda çalışmalar yapacaklarını, vergilerin adaletli bir şekilde düzenleneceğini, paranın değerinin artacağını seçim vaatlerine yerleştirmiştir. DP bu vaatleri ile ekonomik durumu bozuk olan halkın dikkatini ve ilgisini çekmeyi başarmıştır. DP seçimi kazanmak için yaptığı propaganda çalışmalarında “*bugün ki halinizden memnun iseniz oylarınızı iktidara, değilseniz bize verin*” mesajı seçmene açık bir dil ile ifade etmiştir.⁸⁹

Propaganda komiteleri kurulması hakkında verilen bir tamimde;

Partimiz, Türk milletinin bünyesinden doğmuş siyasi bir halk teşkilatıdır. Milletten içinden gelmiş ve onun en ileri hayati menfaatlerini bugüne kadar başarı ile temsil etmiştir. Programımızla bütün Türk milletine kalkınma ve ilerleme yolunda vaat ettiğimiz işleri bundan sonra da başarı ile tahakkuk ettirmek azmindeyiz. Yapmayı vaat ettiğimiz işleri halka açık olarak anlatmaktayız.

Propaganda faaliyetlerimiz, halkın isteklerine uygun umdeleri ve vaatleri tekrar belirtmekten ibaret olacaktır.⁹⁰ Diyerek partinin seçim programında uygulayacağı propaganda faaliyetleri belirtilmiştir. Yoğun seçim çalışmalarının ardından halk 14 Mayıs 1950 tarihinde sandık başına gitmiştir. Zafer, Yeni İstanbul gazetelerinin 14 Mayıs sayılarına bakıldığında manşetlerde “9 milyon vatandaş rey veriyor, Türk

⁸⁸ *Cumhuriyet*, s.3, İstanbul, 29 Nisan 1950.

⁸⁹Fatma Alev Atayakul, Türkiye'de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957), Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul, 2007, 185-196.

⁹⁰BCA, Fon Kodu: 490-1-0-0 Yer No: 10-51-14.

vatandaşı vazife başına, milli iradenin tecellisi için millet bugün oyunu kullanıyor, vatandaşın oyunu nasıl kullanacağı” yer almıştır.⁹¹

Yeni İstanbul gazetesinde ise seçim neticelerinin peyder pey verileceği, oyların sabah 8’den akşam 17’ye kadar süreceği ve vatandaşın oylarını nasıl vereceği konu başlıklarında yer almıştı.⁹² Yapılan seçimden DP büyük bir zaferle çıkmayı başarmıştır. Seçimin neticesine bakıldığında; Demokrat Parti 875.355 oy %57,6, Cumhuriyet Halk Partisi 570.606 oy %37,5, Millet Partisi 58.131 oy %3,8, Bağımsız 50.071 oy %3,3 oy oranlarının alındığı yapılan tasniflerle belirtilmiştir.⁹³ Partilerin Sivas’ta aldığı oylara bakıldığında DP’nin %53,3 CHP’nin ise %44,7 oranında oy aldığı belirlenmiştir.⁹⁴ DP almış olduğu oylar ile 434 milletvekilini meclise girdirmeyi başarmıştır. Uzun yıllardır iktidar da olan CHP ise 52 milletvekilini meclise girebilmiştir. Seçimi DP’nin kazanması halkta sevinç ve coşku ile karşılanmıştır.⁹⁵ İktidarı devralan DP, göreve başlarken iktisat alanında üç temel hedefini de belirlemiştir. Birincisi tarıma öncelik verileceği, ikincisi sanayileşmenin özel kesim öncülüğünde yürütüleceği, üçüncüsü de dış ekonomik ilişkilerde devlet müdahaleleri asgari düzeye indirileceği şeklindedir.⁹⁶

CHP iktidarından sadece halk değil basın da memnun değildi. DP iktidara geldiği takdirde daha özgür olacaklarını düşündükleri için DP’yi desteklemişlerdir. İktidara gelen DP’de düşüleni yapmış ve basın üzerindeki baskıyı kaldırmıştır. Ardından kanun tasarısı hazırlamıştır. Tasarı ile basına geniş yetkiler tanınmıştır. Kanun tasarısına bakıldığında: Gazete ve dergi çıkartmak için artık hükümetin izin veya ruhsat vermesi gerekmeyecek, bildiri vermek yeterli olacaktır. Gazete sahipleri cezai sorumluluklardan kurtulmuşlardır. Gibi maddeler tasarıda yer almıştır. Bu kanun tasarısı ile birlikte basın mensupları daha da rahatlamışlardır. Bu dönem içinde tutuklama veya ceza alma gibi sorunlarla karşılaşılmamıştır. Sosyal haklar konusunda da gazetecilere önemli haklar tanınmıştır.⁹⁷

DP iktidara gelir gelmez ilk iş olarak Türkçe okunan ezanı yeniden Arapça okunması kararını geri getirmiştir. Celal Bayar bu konuda sessiz kalsa da Adnan Menderes

⁹¹Zafer, s. 1, Ankara, 14 Mayıs 1950.

⁹²Yeni İstanbul, S. 165, s. 1-2, İstanbul, 14 Mayıs 1950.

⁹³BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0 Yer No: 51-309-4.

⁹⁴<https://www.yenisafak.com.tr> (E.T 15.03.2021)

⁹⁵Cumhuriyet, s.1, İstanbul, 17 Mayıs 1950.

⁹⁶Yalçın, vd., a.g.e., 331.

⁹⁷Erol Tuncer, **1954 Seçimleri**, TESAV Yayınları, Ankara, 2011, 23.

düşüncesinde kararlı davranmıştır. Mecliste yapılan görüşmeler sonunda ezanın Arapça okutulmasına dair karar verilmiştir. Bu kararın ardından radyolardaki dini programların yapılması yasağı da kaldırılmıştır.

İktidara gelen DP iç politikada faaliyetlerine devam ederken dış dünya da soğuk savaş süreci başlamıştır. Ülkeler doğu-batı şeklinde ikiye ayrılmıştır. Doğu bloğunu komünistler batı bloğunu ise kapitalizm temsil etmiştir. Kore’de doğu batı olarak ikiye ayrılan ülkeler arasındadır. Kuzey ve güney olarak ikiye ayrılan Kore, Güney Kore’nin Kuzey Kore’ye saldırması ile savaşın içine girmiştir. Kore Savaşı’nın başlaması üzerine Birleşmiş Milletler askeri yardım talebinde bulunmuştur. Kuzey Kore’ye yapılacak olan askeri yardım talebine kayıtsız kalamayan Türkiye 4500 kişilik Türk Tugayı ile Kore Savaşı’na katılmıştır. Yapılan savaşta Türkiye önemli bir başarı elde etmiştir. Bu savaşın ardından Türkiye NATO’ya üye olmuştur.⁹⁸

1950-1954 Sivas Milletvekilleri

Hüseyin Nazım Ağacıkoğlu	Ahmet Rıfat Öçten
Ercüment (Hürrem) Damalı	Ahmet Sedat Zeki Örs
İlhan Dizdar	Reşat Şemsettin Sirer
Mehmet Şevki Ecevit	Bahattin Taner
Nurettin Ertürk	Mahir Türkay
Halil İmre	Hacı Hüseyin Yüksel

Tablo 1. 1950-1954 DP Sivas Milletvekillerinin İsimleri

2. 1. Dokuzuncu Dönem Sivas Milletvekillerinin Biyografileri

2. 1. 1. Hüseyin Nazım Ağacıkoğlu

1905 (1321) yılında Sivas’ta doğmuştur. Babası Şinasi Bey, annesi Medine Hanımdır. İlk ve orta öğreniminin ardından Eczacılık Okulu’nu bitirmiştir. Fransızca dilini bilmektedir. Evli ve üç çocuğu vardır.⁹⁹ Askerlik hizmetini yerine getirmek için 9 Kasım 1925’te silahaltına alınmıştır. Teğmen rütbesi ile Karaköse Hastanesi’nde eczacı olarak görevini tamamlamıştır. Terhis olduktan sonra 1926’da Sivas Numune Hastanesi Eczacılığı’na atanmıştır. 1945’te görevinden istifa etmiştir.

Serbest eczacı olarak çalışmasına devam ederken Hakikat adlı bir siyasi gazete çıkarmıştır. IX. dönem seçimlerine katılmıştır.¹⁰⁰ Aldığı 103.662 oy ile DP Sivas

⁹⁸ Yücel, a.g.e., 83-85.

⁹⁹Nazım Ağacıkoğlu, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No:1868.

¹⁰⁰Kazım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi TBMM- IX. Dönem 1950-1954**, C.VII, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, 1998, 1013.

milletvekilliğine seçilmiştir. 18 Mayıs 1950 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.¹⁰¹ Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonları'nda çalışmıştır. Mecliste 2 kanun teklifi ve 2 önergesi bulunmaktadır. Parlamentodaki etkinliğinden sonra emekliye ayrılan Hüseyin Nazım Ağacıkoğlu serbest eczacı olarak çalışmalarına devam etmiştir. 26 Mart 1988'de hayatını kaybetmiştir.¹⁰²

2. 1. 1. 1. Parlamento Faaliyetleri

IX. dönem DP Sivas milletvekili olan Ağacıkoğlu'nun mecliste, 7 konuşması, 2 önergesi ve 2 teklifi bulunmaktadır. Konuşma konularına bakıldığında; Fizyoterapi Müesseseleri ve Elektrikli Tedavi Kanunu'ndaki maddenin değişimi, 1951 Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul Üniversitesi, Ankara Üniversitesi vs. bütçe konularında görüşlerini bildirmiştir. Ayrıca geçici komisyon raporu, sağlık ve sosyal yardım vekâleti 1953 yılı bütçesi, eczacılar hakkındaki kanun konularında da düşüncelerini aktarmıştır. Eczacılar ve ecnebi mekteplerinde çalışmakta olan Türkçe muallimlerin resmi kadroya alınmaları konusunda meclise iki teklif sunmuştur. Erzurum'da yaşanan zelzele nedeniyle Büyük Millet Meclisi'nin teessürlerinin felaketzedelere duyurulması konularında da iki önerge sunmuştur.¹⁰³

Meclisin 51. birleşiminde söz alan Ağacıkoğlu, yaptığı konuşmada Sivas tarihi lise binasının tesisatının devam etmesi nedeniyle binanın gittikçe harap olduğunu söylemiştir. Binanın hem okul hem de müze olarak kullanılmasına rağmen harabelikten kurtarılamadığını belirtmiştir. Bu durum üzerine bakandan binanın harabelikten kurtarılmasını, yüksek miktarla yapılan tamiratın son bulmasını ve devamlı müze haline getirilmesini istemiştir.¹⁰⁴

9. birleşim de tekrar söz alarak birçok hastanede yaşanan eczacı sorununu aktarmıştır. Ağacıkoğlu, birçok hastanenin eczacıdan mahrum olduğunu, 250 kazada eczanenin olmadığını belirtmiştir. Halkın eczane konusundaki sıkıntılarından bahsetmiştir.¹⁰⁵ Tren güzergahı hakkında da görüşlerini bildirirken Sivas iline de değinmiştir. Ağacıkoğlu, motorlu trenlerin Kayseri'ye kadar gittiğini Sivas'a da az

¹⁰¹Nazım Ağacıkoğlu, 9. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No:1868.

¹⁰²Öztürk, a.g.e., 1014.

¹⁰³TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi Kayıtlarından üye Nazım Ağacıkoğlu adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T. 06.12.2020)

¹⁰⁴TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, 799.

¹⁰⁵TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 25. Cilt, 9. Birleşim, 404.

bir mesafe kaldığını belirterek Sivas'ta da motorlu tren işletilebileceğini belirtmiştir.¹⁰⁶

Meclis çalışmalarına bakıldığında Hüseyin Nazım Ağacıkoğlu'nun meclis içerisinde aktif olarak çalıştığına tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Ayrıca yaptığı konuşmalarda temsil ettiği Sivas iline de yer verdiğini yine meclis tutanak kayıtlarında rastlamaktayız.

2. 1. 2. Ercüment (Hürrem) Damalı

1914 (1330) yılında Boyabat'ta doğmuştur. Babası Ferit Bey, annesi Muzaffer Hanımdır. 1928'de Giresun Merkez İlkokulu, 1931'de Sivas Ortaokulu, 1934'te de Sivas Lisesi'nden mezun olmuştur. İlk ve orta öğreniminden sonra 1937'de Ankara Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. 1937'de Yedek Subay Okulu'na girerek Sivas 12.Topçu Alayı'nda görevlendirilmiştir. Evli ve beş çocuğu vardır.¹⁰⁷

1938'de terhis olduktan sonra Ankara Hakim Adaylığı'na atanmıştır. 1939'da Ağrı Sorgu Hakimliği'ne, 1941'de Erzurum Sorgu Hakimliğine, 1942'de Zonguldak Hakim Yardımcılığına ve 1943'te Zonguldak Sulh Hakimliğine atanmıştır. Görevinden istifa ettikten sonra 1944'te serbest avukat olarak çalışmalarına devam etmiştir. 1944'te tekrar silahlı olarak Sivas'ta askeri adli yargıç olarak çalışmıştır. 1946'da Sivas'ta DP kurucuları arasında yer almıştır.¹⁰⁸ IX. dönem seçimlerine katılarak aldığı 101.629 oy ile DP Sivas milletvekilliğine seçilmiştir. 18 Mayıs 1950 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir. Tutanak 14 Temmuz 1950'de onaylanmıştır.¹⁰⁹

Anayasa ve İçişleri Komisyonu'nda çalışmıştır. Parlamento sonrasında Sivas Barosu'na kaydolarak avukat olarak çalışmaya başlamıştır. 1966'da Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Murakıbbı, 1968'de Elektrik İşleri Etüd İdaresi Genel Direktörlüğü Murakıbbı olmuştur. 1970'te I. Hukuk Müşavirliği'ne yükselmiştir. Emekli olana kadar bu görevinde çalışmıştır.¹¹⁰ Parlamento'daki etkinliği sona erince Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları

¹⁰⁶TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 51. Birleşim, 1062.

¹⁰⁷Ercüment Damalı, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No:1869.

¹⁰⁸Öztürk, a.g.e., 1015-1016.

¹⁰⁹Ercüment Damalı, 9. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1869.

¹¹⁰Öztürk, a.g.e., 1016.

İşletmesi İdare Meclisi'nin münhal bulunan Maliye Vekâleti azalığına 875 lira aylık ücretle tayin edilmiştir.¹¹¹ 16 Ağustos 1999'da hayatını kaybetmiştir.¹¹²

2. 1. 2. 1. Parlamento Faaliyetleri

IX. dönem DP Sivas milletvekili olan Ercüment Damalı mecliste 16 defa söz almıştır. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, gayrimenkule olan tecavüz def'i, Hayvan Vergisi Kanunu, Harçlar Kanunu, 1952 yılı İçişleri Bakanlığı bütçesi, Köy Kanunu layihası, ateşli silahlar ve bıçaklar hakkında kanun, adli tıp müessesesi hakkındaki kanun vs. konularında düşüncelerini aktarmıştır.¹¹³

Söz aldığı konular arasında istifa etmek zorunda kalan hakimlerin durumunu sorgulamıştır. 77. birleşim de Seçim Kanununa göre istifa etmiş hakimlerin vaziyetini sormuştur.¹¹⁴ 22 kazanın kurulması ile ilgili söz alan Damalı, konuyla ilgili kazaların kendi köy ve nahiyeleriyle bir bütün olarak mütalaa edilmesi gerektiğini ve anayasanın ruhuna uygun olması gerekliliğini belirtmiştir.¹¹⁵ Köy Kanunu ile ilgili görüşlerini belirtmek üzere söz almıştır. Yaptığı konuşmada Köy Kanunu içine girecek konuların iyi tayin edilmesi gerekliliğini belirtip köy kalkınması hakkında düşüncelerini aktarmıştır.¹¹⁶

106. birleşim de söz alarak vatandaşların gelişigüzel silah kullanımından kaynaklı memlekette işlenen suçlardan bahsetmiştir. Yaşanılan bu olumsuz durumun bir disipline ve düzene geçilmesi hakkında görüşlerini aktarmıştır. Bu durumun emniyet ve asayiş meselesinin olduğunu vurgulamıştır.¹¹⁷

Ercüment Damalı'nın çalışmalarına baktığımızda meclis içerisinde aktif olarak çalışmalarda bulunduğu meclis kayıtlarından rastlamaktayız. Ancak milletvekilliğini yaptığı Sivas ili hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır.

2. 1. 3. İlhan Dizdar

1904 (1320) yılında Sivas'ta doğmuştur. Babası Rıfat Bey, annesi Saadet Hanımdır. Hukuk alanında öğrenim görmüştür. Fransızca dilini bilmekte ve adalet üzerine

¹¹¹BCA, Fon Kodu: 30-18-1-2 Yer No: 147-64-6.

¹¹²TBMM Albümü 1920-2010, 2. Cilt 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, 594.

¹¹³TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Ercüment Damalı adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 07.12.2020)

¹¹⁴TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 15. Cilt, 77. Birleşim, 390.

¹¹⁵TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 20. Cilt, 55. Birleşim, 1203.

¹¹⁶TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 22. Cilt, 85. Birleşim, 336.

¹¹⁷TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 24. Cilt, 106. Birleşim, 507.

uzmanlık yapmıştır. Evli ve iki çocuğu vardır.¹¹⁸ 1923'te Sivas Nafiz Recep Numune Okulu vekil öğretmenliği, Sivas Öğretmen Okulu Uygulama Öğretmenliği, 1924'te Samsun Öksüzler Yurdu Öğretmenliği ve 1926'da da Balmumcu Öksüzler Yurdu Öğretmenliği'ne atanmıştır. Aynı yıl Kalecik Merkez Okulu Başöğretmenliğe ve Nallıhan Merkez Milli Eğitim Memurluğu görevlerine atanmıştır. Kısa hizmetli olarak askerlik görevini yerine getirdikten sonra 1928'te terhis olmuştur. 1929'da istifa ederek görevlerinden ayrılmıştır.

Sivas Mahkeme ve Adliye Dairelerinde altı aylık stajını yapmıştır. 1934'te Divriği Savcılığına atanmıştır. 1938'de Sivas Savcı Yardımcılığına, 1940'ta Erzincan Savcılığına, 1943'te Afyon Savcılığına, 1945'te Kayseri Ceza Yargıçlığına ve 1945'te Tokat Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığına atamıştır.¹¹⁹ Ankara Yargıçlığı'na 100 lira maaş ile tayin edilmiştir.¹²⁰

IX. dönem seçimlerine katılmıştır. Almış olduğu 104.989 oy ile DP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. Seçim tutanağı 18 Mayıs 1950 tarihinde kendisine verilmiştir. 22 Mayıs 1950 tarihinde meclise katılmıştır.¹²¹ Anayasa Komisyonlarında çalışmıştır. Genel kurulda 5 konuşması bulunmaktadır. Dönem içerisinde milletvekillikten istifa ederek hakimliği tercih etmiştir. 1952'de Adalet Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığına yükselmiştir. Aynı yıl Yargıtay üyeliğine getirilmiştir. 1956'da emekliye ayrılmıştır. 18 Temmuz 1957'de hayatını kaybetmiştir.¹²²

2. 1. 3. 1. Parlamento Faaliyetleri

IX. dönem DP Sivas milletvekilliği yapan İlhan Dizdar, genel kurulda 5 defa söz almıştır. Ayrıca 1 önerge ve 2 teklifte sunmuştur. Söz aldığı konulara bakıldığında, hayvan hırsızlığı hakkında kanun tasarısı, 1951 yılı Adalet Bakanlığı bütçesi, 1951 yılı Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul Üniversitesi, Ankara Üniversitesi vs. bütçe kanun tasarıları hakkında düşüncelerini aktarmak için söz almıştır.

¹¹⁸İlhan Dizdar, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1870.

¹¹⁹Öztürk, a.g.e., 1017-1018.

¹²⁰BCA, Fon Kodu: 30-11-1-0 Yer No: 230-7-4.

¹²¹İlhan Dizdar, 9. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1870.

¹²²Öztürk, a.g.e., 1018.

Milletvekilliğinden çekildiğine dair bir önerge sunmuştur. Maaş Kanunu ve Tababet ve Şuabatı Sanatlarının tarzı icrası ile ilgili teklifleri bulunmaktadır.¹²³

Meclisin 71. birleşiminde söz alarak Tababet ve Şuabatı Sanatlarının tarzı icrasına dair kanunun 32. maddesinin değiştirilmesi ve Milli Eğitim ve Sağlık Sosyal Yardım Komisyon raporlarıyla ilgili düşüncelerini aktarmıştır.¹²⁴ Mecliste yaptığı konuşmalarda köy ve şehir okullarının da durumunu karşılaştırmıştır. Köy okullarının yeniden elden geçirilmesi, gezici öğretmenlik sitemine son verilmesi vs. konularında fikirlerini söylemiştir.¹²⁵

Diş tabipleri ile ilgili düşüncelerini de yine konuşmalarında aktarmıştır. Bu konu ile ilgili Dizdar, diş tabiplerinin küçük şehir ve kasabalarda bulunmadığını, köylerdeki insanların ağız ve diş sorunu ile karşı karşıya kaldığını söylemiştir. Konuşmasında istatistiklere de yer vermiştir. Yaptığı incelemelerde 92 hastaneden yalnız 26 tanesinde diş tabibi olduğunu belirtmiştir.¹²⁶ 51. birleşim de bir önerge sunmuştur. Önergede Sivas milletvekilliği görevinden çekildiğini beyan etmiştir.¹²⁷

İlhan Dizdar'ın meclis içerisindeki çalışmalarına bakıldığında meclis içinde aktif çalışmalarda bulunduğu meclis tutanak kayıtlarından rastlamaktayız. Ancak milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

2. 1. 4. İbrahim Duygun

1912 yılında Sivas'ta doğmuştur. Babası Şamil Bey, annesi Dudu Hanımdır. Fransızca ve az düzeyde İngilizce, Almanca dillerini bilmektedir. Elektrik, radyo, telgraf, telefon alanlarında uzmanlaşmıştır. Mesleği yüksek mühendistir.¹²⁸ İki defa evlilik yapmıştır. Manevi bir oğlu vardır. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesini bitirdikten sonra Paris'te görmüş olduğu Yüksek Telekomünikasyon öğrenimi ile mühendis olmuştur.

1937'de İstanbul Vefa Lisesi'ne yardımcı matematik öğretmeni olarak atanmıştır. 1939'da Yedek Subay olarak silahaltına alınmıştır. Terhis olduktan sonra Ankara

¹²³TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye İlhan Dizdar adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 08.12.2020)

¹²⁴TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 7. Cilt, 71. Birleşim, 27.

¹²⁵TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, 781.

¹²⁶TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 7. Cilt, 71. Birleşim, 17.

¹²⁷TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 13. Cilt, 51. Birleşim, 1288.

¹²⁸İbrahim Duygun, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1871.

Telefonda Fenni Tesiatçı olarak çalışmıştır. 1943'te Baş Makinistliğe atanmıştır. 1949'da Fen Mufettişliği'ne yükselmiştir. 1950'de görevinden istifa etmiştir.¹²⁹ IX. dönem seçimlerine katılmıştır. Aldığı 104.052 oy ile DP Sivas milletvekilliğine seçilmiştir. 18 Mayıs 1950 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir. 22 Mayıs 1950 tarihinde meclise katılmıştır.¹³⁰

Bayındırlık ve Ulaştırma Komisyonlarında çalışmıştır. Genel kurulda 7 defa söz almıştır. 1954'te Türkiye Çimento Sanayi T.A.Ş. II. Grup Md. Y. Mühendisliğine atanmıştır. 1955'te PTT Fen Dairesi Nato Grubu Mühendisliğine, 1957 NATO Kompütür Kısım Amirliği'ne, 1968'de İ.E.T.T İşl. Gn. Md. Elk. Tek. D. Şeb. Mühendisliğine atanmıştır. 1977'ye kadar çalışmalarına devam ettikten sonra emekliye ayrılmıştır.¹³¹ IX. dönem Sivas milletvekilliği yapan İbrahim Duygun 28 Aralık 1991 tarihinde hayatını kaybetmiştir.¹³²

2. 1. 4. 1. Parlamento Faaliyetleri

IX. dönem DP Sivas milletvekilliği yapan İbrahim Duygun genel kurulda 7 defa söz almıştır. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, 1951 yılı Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Genel Müdürlüğü bütçesi, Ulaştırma Bakanlığı, Demiryolları ve Limanları vs. 1951-1952 yılı bütçe konuları, Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Vazifeleri, 1954 yılı İşletmeler Vekâleti bütçesi konuları yer almıştır.¹³³

Posta, telgraf ve telefon konusu ile ilgili söz alarak, hat sisteminin emniyetli olmadığını, haberleşme ihtiyacının temininden uzak olduğunu belirtmiştir. Hatların en küçük bir fırtınada bile kopacağını, direklerin devrilme olasılığının olduğunu söylemiştir. Çözüm olarak yeraltı kablo sistemine ya da Hertz kablosu sistemine geçilmesi gerekliliğini belirtmiştir.¹³⁴

51. birleşimde Sivas'taki bir fabrikadan bahsetmiştir. Devlet Demiryollarının Sivas'ta bulunan Cer Atölyesi adındaki tamirhanesi Balkanlarda eşine az rastlanan bir fabrikadır. Bu fabrikada 1948-1949 senelerinde lokomotiflerin imal edildiğini söyleyerek fabrikadan aynı şekilde istifade edilmesi gerekliliğini belirtmiştir.

¹²⁹Öztürk, a.g.e., 1019.

¹³⁰İbrahim Duygun, 9. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1871.

¹³¹Öztürk, a.g.e., 1020.

¹³²TBMM Albümü, 594.

¹³³TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye İbrahim Duygun adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 09.12.2020)

¹³⁴TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 53. Birleşim, 1055.

Memleketin bu şekilde kazancının çok olacağını ve döviz imkanlarının genişleyeceğini söylemiştir. Ayrıca vatandaş için yeni bir iş sahası olacaktır diyerek konuya olan bakış açısını aktarmıştır.¹³⁵

52. birleşim de meclise iki soru yöneltmiştir. Bunlardan ilki; Etibank Kanununda tadilat yapmak amacıyla vatandaşları finanse etmenin mümkün olup olmadığını sorgulamıştır. İkinci soru olarak da Kayseri, Malatya, Erzincan Şeker Fabrikaları'nın ekim sahalarına giren Sivas vilayetinin şeker pancarı ekimi ile ilgilidir. Pancar ekme hakkının istihsal kooperatiflere dahil olanlara verileceği ve bunun içinde hisse senedinin alınması gerektiğini söylemiştir. Konuşmasına devam eden Duygun, Sivas'taki köylülerin hisse senedini almak istediklerini ancak 500 lirayı bulmalarının çok güç olduğunu belirtmiştir.¹³⁶

İbrahim Duygun'un çalışmalarına bakıldığında meclis içerisinde aktif olarak çalışmalarda bulunduğu meclis tutanak kayıtlarından rastlamaktayız. Konuşmalarında milletvekilliğini yaptığı Sivas iline de yer vermiştir. Sivas ilinin kalkınması için çalışmalarda bulunmuştur.

2. 1. 5. Mehmet Şevki Ecevit

1914 (1330) yılında Sivas'ta doğmuştur. Babası Hulusi Bey, annesi Saffet Hanımdır. Hukuk fakültesinden mezun olmuştur. Mesleği avukatlıktır. Evli ve üç çocuğu vardır.¹³⁷ Öğrenimlerini Sivas'ta tamamladıktan sonra 1933 yılında Hafik Maliye Tahsil Müdüriyetine atanmıştır. 1936'da askerlik hizmetini yerine getirmek için Yedek Subay olarak silahaltına alınmıştır. Terhis olduktan sonra 1937'de Ankara Hukuk Fakültesine girmiştir. 1940'ta mezun olduktan sonra Sivas hakim adaylığına atanmıştır. 1940'da yeniden askere alınmıştır. 1941'de üsteğmen olarak terhis edilmiştir. 1943-1944 yılları arasında yeniden silahaltına alınmıştır.

1944-1946 yılları arasında Divriği ve Şarkışla'da yargıçlıklarda bulunmuştur. 1946'da Sivas Barosu'na kaydolarak avukatlık yapmaya başlamıştır. 1950'de Sivas Hazine Avukatlığı'na atanmıştır.¹³⁸ IX. dönem seçimlerine katılarak 103.587 oy oranı ile DP Sivas milletvekilliğine seçilmiştir. Seçim tutanağı 18 Mayıs 1950

¹³⁵TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 51. Birleşim, 1066.

¹³⁶TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 52. Birleşim, 1134.

¹³⁷Şevki Ecevit, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1872.

¹³⁸Öztürk, a.g.e., 1021-1022.

tarihinde kendisine verilmiştir. 22 Mayıs 1950 tarihinde meclise katılmıştır.¹³⁹ Maliye ve Adalet Komisyonlarında çalışmıştır. Genel kurulda 19 defa söz almıştır.

X. dönemde yeniden milletvekili seçilen Ecevit, 1958'de Merkez Bankası İdare Meclisi üyeliğine seçilmiştir. Aynı yıl Sivas Barosu'ndan Ankara Barosu'na geçmiştir. 1959'da yeniden Sivas Barosu'na geçtikten sonra 1962'de Ankara Barosu'na geçmiştir. 1962'de P.T.T Genel Müdürlüğü Hukuk Müşavirliği'ne müşavir avukat olarak atanmıştır. 1971'de Hukuk Müşavirliği'ne yükselmiştir. 1972'de emekliye ayrılmıştır.¹⁴⁰ IX. dönem Sivas milletvekilliği yapan Şevki Ecevit, 1 Şubat 1994 tarihinde hayatını kaybetmiştir.¹⁴¹

2. 1. 5. 1. Parlamento Faaliyetleri

IX. dönem Sivas milletvekili olan Mehmet Şevki Ecevit, genel kurulda 19 defa söz almıştır. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, 1951 yılı Vakıflar Genel Müdürlüğü bütçesi, Orman Genel Müdürlüğü bütçesi, Maliye Bakanlığı ve Devlet Borçları bütçeleridir. Ayrıca 1953 yılı İçişleri Vekâleti bütçesi, Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü bütçesi, Tapulama Kanunu, Toprak ve İskân İşleri Umum Müdürlüğü vs. konularında görüşlerini bildirmiştir.¹⁴²

53. birleşimde söz alarak temsil ettiği Sivas ili hakkında düşüncelerini aktarmıştır. Konuşmasında Sivas'taki vakıfa ait mülklere basit bir tamirden başka herhangi bir şeyin yapılmadığını söylemiştir. Evkaf İdaresi'nin bu yapıdaki mülkleri etüde tutması gerekliliğini belirterek tasfiye edilenlerin tasfiye, tamir olunacaklarının da tamir edilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁴³

Köy okullarındaki binaların durumunu ve tecrübeli öğretmen, başöğretmen konularındaki düşüncelerini aktarmak için söz alan Ecevit, Sivas'taki köyleri gezdiğini, köylere ait yol, köprü ve Milli Eğitim ile ilgili durumları tetkik ettiklerini belirtmiştir. Köylerdeki eksiklikler adına Milli Eğitim Müdürü'nden bilgi aldıklarını ancak verilen bilgin tatmin etmediğini de söylemiştir. Bu yüzden de konuyu yeniden

¹³⁹Şevki Ecevit, 9. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1872.

¹⁴⁰Öztürk, a.g.e., 1022.

¹⁴¹TBMM Albümü, 594.

¹⁴²TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Şevki Ecevit adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 10.12.2020)

¹⁴³TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 53. Birleşim, 1142.

gündeme getirdiğini ve ilköğretim sorununun kökünden halledilmesi gerektiğini vurgulamıştır.¹⁴⁴

48. birleşimde söz alarak Sivas'ta yaşayan muhacirler hakkında düşüncelerini aktarmıştır. Zamanında tehcire tabii tutulmuş şarktan gelen muhacirlerin Sivas'taki kazaların bazı köylerinde yaşadıklarını söylemiştir. Bundan dolayı bu yerlere Toprak Tevzi Komisyonu'nun gönderilmesi gerekliliğini belirtmiştir.¹⁴⁵ 51. birleşimde nüfus konusu ile ilgili düşüncelerini aktarmıştır. Konuşmasında memlekette elli senedir nüfus tahriri yapılmadığını, bu yüzden nüfusun karışık bir hale geldiğini söylemiştir. Tüm vatandaşların özellikle köylünün bu konu yüzünden sıkıntı yaşadığını belirtmiştir. Bu yüzden Nüfus Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi ve tahririn yapılması gerekliliğini vurgulamıştır.¹⁴⁶

Köy okullarının durumu ile ilgili söz alarak bazı köydeki okullarda beş sınıflı olanlarında tek öğretmenin çalıştığını belirtmiştir. Bu durum nedeniyle öğretmenlerin yetişemediğini söylemiştir. Konuşmasında bu durumun Sivas'taki köy okullarında devam ettiğini bu yüzden gerekli tedbirlerin alınmasını istemiştir. Ayrıca köy okullarının bir ders yılı içerisinde iki defa teftiş görmesi gerekliliğini de belirtmiştir.¹⁴⁷

52. birleşimde Sivas'ta yapılması gereken çalışmalardan bahsetmiştir. Sivas'taki ahşap binaların geçen yıla kadar tetkik edilmediğini, binaların değerlendirilmediğini söylemiştir. Divriği'deki Ulu Cami, medrese ve kitabelerin yok olmak üzere olduklarını, herhangi bir tamirin, keşfin yapılmadığını söylemiştir. Ayrıca Sivas'taki Ulu Cami'ye yapılan yardımın artırılması, Meydan ve Paşa Camileri'nin tamirlerinin mutlaka yapılması, vakıf mallarının değerlendirilmesi gerekliliğini de belirtmiştir.¹⁴⁸

Meclis çalışmalarına bakıldığında Mehmet Şevki Ecevit'in mecliste aktif bir şekilde çalışmalarda bulunduğu meclis tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında da konuşmalarında yer vermiştir. Bölgenin kalkınması adına çalışmalarda bulunmuştur.

¹⁴⁴TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 19. Cilt, 29. Birleşim, 264.

¹⁴⁵TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 20. Cilt, 48. Birleşim, 603.

¹⁴⁶TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 20. Cilt, 51. Birleşim, 792.

¹⁴⁷TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 20. Cilt, 53. Birleşim, 963.

¹⁴⁸TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 52. Birleşim, 1146.

2. 1. 6. Nurettin Ertürk

1909 (1327) yılında Sivas Zara'da doğmuştur. Babası Mehmet Efendi, annesi Gülizar Hanımdır. İlk tahsilini Sivas Zara'da tamamlamıştır. 1931'de Ankara Hukuk Fakültesi'ne girmiştir. Fakülteden mezun olduktan sonra Ankara Adliyesi'nde staja başlamıştır. 1935 yılında askerlik görevini yerine getirmek için silahaltına alınmıştır. 1936'da terhis olduktan sonra stajına devam etmiştir. Aynı yıl Araç Sorgu Hakimliği'ne tayin olmuştur. 1938'de Gümüşhacıköy Savcı Yardımcılığı'na tayin edilmiştir. 1939'da Divriği Savcı Yardımcılığı'na ve 1945'te Hafik Yargıçlığı'na atanmıştır. 1950'de görevinden istifa ederek Demokrat Parti'ye kaydolmuştur. Evli ve üç çocuğu vardır. 22 Mayıs 1950 tarihinde meclise katılmıştır.¹⁴⁹

IX. dönem seçimlerine katılarak aldığı 104.513 oy ile DP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. Seçim tutanağı 18 Mayıs 1950 tarihinde kendisine verilmiştir.¹⁵⁰ Dilekçe ve Adalet Komisyonları'nda çalışmıştır. Genel kurulda 13 defa söz almıştır.

X. dönemde de Sivas milletvekili olan Nurettin Ertürk, 1958'de Ankara Hakimliği'ne atanmıştır. Aynı yıl Merkez Bankası İdare Meclisi üyeliğine verilmiştir. Bu görevinden ayrıldıktan sonra 1963-1964 İmar ve İskân Bakanlığı Hukuk Müşavirliği'ne, 1964-1968 Türkiye Halk Bankası Yönetim Kurulu üyeliğine atanmıştır. Emekli olduktan sonra Cumhuriyet Senatosu Sivas üyeliği yapmıştır. 28 Mart 1977 tarihinde hayatını kaybetmiştir.¹⁵¹

2. 1. 6. 1. Parlamento Faaliyetleri

IX. dönem Sivas milletvekilliği yapan Nurettin Ertürk genel kurulda 13 defa söz almıştır. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, 1951 yılı Bütçe Kanunu'nun tümü, 1951 yılı Adalet Bakanlığı bütçesi, 1951 yılı gelir bütçesi, Atatürk aleyhinde işlenen suçlar, hayvan vergisi, 1952 yılı Bütçe Kanunu, Toprak ve İskân İşleri bütçesi Adalet Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı bütçesi vs. konularında düşüncelerini aktarmıştır.¹⁵²

45. birleşimde söz alarak Sivas'taki köylerin durumunu aktarmıştır. Köylünün topraklarının çok az ve kısır olduğundan bahsetmiştir. Köylülerin %25'inin arpa ekmeği yediğini, hayat seviyesinin çok geride olduğunu belirtmiştir. Topraksız veya

¹⁴⁹Nurettin Ertürk, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1873.

¹⁵⁰Nurettin Ertürk, 9. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1873.

¹⁵¹Öztürk, a.g.e., 1024.

¹⁵²TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Nurettin Ertürk adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 11.12.2020)

az topraklı vatandaşların iç iskân yoluyla boş yerlere yerleştirilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır.¹⁵³ Zara'daki alayın kaldırılıp kaldırılmayacağı konusunda görüşlerini bildirmek adına 46. birleşimde söz almıştır. Askeri bir neden olmadığı sürece Zara'daki alayın kaldırılmayacağını söylemiştir. Alayın kaldırılması için binaların bilerek yakıldığını da konuşmasında belirtmiştir. Bu alayın Zara, Hafik, İmranlı, Suşehri ve Koyulhisar'ın iktisadi hayattaki önemini de aktarmıştır. Askeri haller dışında başka nedenlerden dolayı alayın kaldırılması kazalardaki iktisadi durumu olumsuz yönde etkileyeceğini belirtmiştir.¹⁵⁴

Köy okullarının durumundan da bahsederek okulların harap bir halde olduklarını ya da yıkıldıklarını söylemiştir. Tamamen yıkılmalarını önlemek adına tamirlerin yapılması gerektiğini belirtmiştir. Gezici başöğretmenliğin de fuzulî bir olay olduğunu söylemiştir. Gezici öğretmenlerin okulun başına vermenin daha mantıklı olacağını ifade etmiştir.¹⁵⁵

Meclisteki faaliyetlerine bakıldığında Nurettin Ertürk'ün mecliste aktif olarak çalışmalarda bulunduğu meclis tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Milletvekilliğini yaptığı Sivas ili hakkında da konuşmalarında yer vermesi bölgenin kalkınması adına önemlidir.

2. 1. 7. Halil İmre

1907 (1323) yılında Bandırma'da doğmuştur. Babası İsmail Efendi, annesi Hatice Hanımdır. Siyasal bilgiler mezunudur. Fransızca dilini bilmektedir. İktisat, maliye alanlarında uzmandır. Evli ve bir çocuğu vardır.¹⁵⁶ 1930'da Ziraat Bankası'nda müfettiş adayı olmuştur. 1934'te dördüncü sınıf müfettişliğe yükselmiştir. 1935'te askerlik hizmeti için Yedek Subay Okulu'na girmiştir. 1936'da terhis olduktan sonra Ziraat Bankası görevine geri dönmüştür. 1942'de Ziraat Bankası İzmir Ş. Müdür Yardımcılığı Vekâleti'ne gönderilmiştir. 1945'te Samsun şubesi Müdür Vekilliği'ne, 1948'de de Eskişehir Şube Müdürlüğü'ne geçmiştir.¹⁵⁷

IX. dönem seçimlerine katılarak aldığı 103.499 oy ile DP Sivas milletvekilliğine seçilmiştir. Seçim tutanağı 18 Mayıs 1950 tarihinde kendisine verilmiştir.¹⁵⁸ 22

¹⁵³*TBMM Tutanak Dergisi*, 9. Dönem, 13. Cilt, 45. Birleşim, 624.

¹⁵⁴*TBMM Tutanak Dergisi*, 9. Dönem, 13. Cilt, 46. Birleşim, 693-694.

¹⁵⁵*TBMM Tutanak Dergisi*, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, 777.

¹⁵⁶Halil İmre, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1874.

¹⁵⁷Öztürk, a.g.e., 1025-1026.

¹⁵⁸Halil İmre, 9. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1874.

Mayıs 1950 tarihinde meclise katılmıştır. Bütçe Komisyonu'nda çalışmıştır. Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası'nın açacağı krediler, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu konularında kurulan geçici komisyonlarda çalışmıştır. Genel kurulda 34 defa söz almıştır. 1956 tarihinde emekli olmuştur. 5 Mart 1996'da hayatını kaybetmiştir.¹⁵⁹

2. 1. 7. 1. Parlamento Faaliyetleri

IX. dönem Sivas milletvekilliği yapan Halil İmre, genel kurulda 34 defa söz almıştır. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, Basın Kanunu, 1951 mali yılı bütçelerinin hazırlanması, 1951 yılı Çalışma Bakanlığı bütçesi, Hayvanlar Vergisi Kanunu, Belediye Gelirleri Kanunu konularıdır. Ayrıca Köy Kanunu layihası, Adli Tıp Müessesesi Kanunu, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, Temsil Ödeneği Kanunu vs. konularında da düşüncelerini aktarmıştır.¹⁶⁰

86. birleşimde söz alarak köylerin cemiyet hayatındaki yerlerinden bahsederek köyün yapacağı işleri mutlaka kanunla verilmeyeceğini belirtmiştir.¹⁶¹ 53. birleşimde işçi meselelerini genel kurulda aktarmıştır. Yaptığı konuşmada işçi meselesinin sosyal ve ekonomik bir mesele olduğunu söylemiştir.¹⁶² 58. birleşimde memlekette yaşanan tütün meselesi ile ilgili görüşlerini aktarmıştır. Tütün Ortaklığı Kanunu'nun meselenin haline ait bir çare olduğunu, tütün meselesinin kendisi olmadığını belirtmiştir.¹⁶³

Akaryakıt ile ilgili düşüncelerini aktarmak için söz alan İmre, akaryakıtın vergili ve vergisiz fiyatlarında fark olduğunu söylemiştir. Bu farkın vergi kaçakçılığına neden olacağını da belirtmiştir. Buna bağlı olarak 21. maddenin muafiyetlere ait bendinin kaldırılmasını teklif etmiştir.¹⁶⁴ 42. birleşimde öğretmenlik mesleğinden ayrılmış kişilerin yeniden mesleğe dönme konusunda fikirlerini belirtmiştir. Meslekten ayrılanların neden ayrıldıklarına dair bir kriterinin olmadığını, köylerde, ilköğreti

¹⁵⁹Öztürk, a.g.e., 1026.

¹⁶⁰TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Halil İmre adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 12.12.2020)

¹⁶¹TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 22. Cilt, 86. Birleşim 354.

¹⁶²TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 53. Birleşim, 1098.

¹⁶³TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 14. Cilt, 58. Birleşim, 268.

¹⁶⁴TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 29. Cilt, 64. Birleşim, 825-826.

sahalarında çalışanların devam ettiğini bir kısım kişinin isteyerek ayrıldığı göreve kimi iade edilmek istendiğini sormuştur.¹⁶⁵

Halil İmre'nin meclisteki faaliyetlerine bakıldığında meclis içerisinde aktif olarak çalıştığını tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Ancak milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

2. 1. 8. (Ahmet) Rifat Öçten

1913 (1329) yılında Sivas'ta doğmuştur. Babası Mustafa Nadir Efendi, annesi Şehriye Hanımdır. İlk, orta ve lise eğitimini Sivas'ta tamamlamıştır. Evli ve dört çocuğu vardır. Mardin Ortaokulu'nda yardımcı matematik öğretmenliği yapmıştır. 1936'da askerlik hizmeti için Yedek Subay Okulu'na gitmiştir. Terhis edildikten sonra üç yıl Ankara Hukuk Fakültesi'nde öğrenim görmüştür. 1940'ta Sivas Hakim Adaylığı'na, Kelkit Savcı Yardımcılığı'na, 1941'de Erzincan Savcı Yardımcılığı'na atanmıştır. 1945'te bu görevinden istifa ederek Sivas Barosu'na kaydolmuştur. Avukat olarak çalışmaya başlamıştır. 1945'te silahaltına alınmıştır. Üsteğmen rütbesi ile Sivas'taki avukatlık mesleğine geri dönmüştür.

IX. dönem seçimlerine katılarak aldığı 102.173 oy ile DP Sivas milletvekili seçilmiştir. Seçim tutanağı 18 Mayıs 1950 tarihinde kendisine verilmiştir. 22 Mayıs 1950 tarihinde meclise katılmıştır. İçişleri, Gümrük ve Tekel, Anayasa ve Geçici Adalet Komisyonları'nda çalışmıştır. Genel kurulda 6 defa söz almıştır. 2 tane taksir ve 1 tane de teklif sunmuştur.

X. dönemde de Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 1958'de P.T.T Genel Müdürlüğü İdare Meclis üyeliğine verilmiştir. 27 Mayıs'tan sonra Sivas ve Tokat'ta serbest avukat olarak çalışmıştır.¹⁶⁶ 1961 tarihinde Yeni Türkiye Partisi'nden (YTP) Cumhuriyet Senatosu Sivas üyeliğine seçilmiştir. II. İnönü Kabinesi'nde 1962-1963 tarihlerinde Ulaştırma Bakanlığı yapmıştır. 1969' da emekliye ayrılmıştır.¹⁶⁷ 1 Mart 1970 tarihinde hayatını kaybetmiştir.¹⁶⁸

¹⁶⁵TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 42. Birleşim, 253-254.

¹⁶⁶ Ali Çakırbaş-Ümren Ölmez, Sivas'ın Cumhuriyet Senatosu'nda Temsili, **Tarih ve Günce Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi**, S.8, 2021, 274.

¹⁶⁷Öztürk, a.g.e., 1027-1028.

¹⁶⁸TBMM Albümü, 595.

2. 1. 8. 1. Parlamento Faaliyetleri

IX. dönem Sivas milletvekilliği yapan Ahmet Rıfat Öçten genel kurulda 6 defa söz almıştır. 2 önerge ve 1 teklif sunmuştur. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, 1951 yılı İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı bütçeleri, Hava Kuvvetleri Komutanlığı'ndaki üç yargıcın tayinleri, Milli Savunma Bakanlığı'nın 1951 yılı bütçesi vs. konularında düşüncelerini aktarmıştır. Emekli Sandığı Kanunu'nun 33.maddesine bir fıkra eklenmesi ve Türkiye Zirai Donatım Kurumu İdare Meclisi üyeliği hakkında takrirler sunmuştur. Ayrıca Emekli Sandığı Kanunu'nun 33. maddesine bir fıkra eklenmesi konusunda bir teklifi de bulunmaktadır.¹⁶⁹

49. birleşimde hükümetten ve İçişleri Bakanlığı'ndan bir istirhamı olmuştur. Konuşmasında Devlet Erkanı'nda ahlak ve karakter timsali valilerin bulunmasını istemiş, aksi takdirde vatandaşın ve Yüksek Meclis'in sorunlarının bitmeyeceğini belirtmiştir.¹⁷⁰ Kişi adları ve heykellerle ilgili konuşma yapan Öçten, bu olayın milletin vicdanında temellendirmiş bir şey olduğunu söylemiştir. Önemli olan şeyin millete hizmet etmiş olmanın, vatanperverlik gösterilmesinin gerekliliğini de aktarmıştır. Yaşayan insanların kendileri için heykel dikilmesine izin vermemesi gerektiğini konuşmasında söylemiştir. Bu konuyla ilgili bir kanun getirmenin anlamsız olduğunu vurgulamıştır.¹⁷¹

Meclisteki faaliyetlerine bakıldığında Ahmet Rıfat Öçten'in meclis içerisinde aktif olarak çalışmalarda bulunduğu tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Ancak milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında herhangi bir çalışmasına rastlanılmamıştır.

2. 1. 9. (Ahmet) Sedat Zeki Örs

1808 (1303) yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Müşir Zeki Paşa, annesi Adviye Hanımdır. Galatasaray Sultanisi'nden mezun olmuştur. Fransızca, Almanca, biraz da İtalyanca, Rusça dillerini bilmektedir. Tarih İçtimai alanda uzmanlaşmıştır.¹⁷² 1909'da Maliye Bakanlığı Özel Kalem İkinci Mümeyyizliği'ne, 1911'de Maliye Bakanlığı Müfettiş Muavinliği'ne, 1927'de Dışişleri Bakanlığı Mütercimliği'ne

¹⁶⁹TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Rıfat Öçten adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 13.12.2020)

¹⁷⁰TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 49. Birleşim, 604.

¹⁷¹TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 4. Cilt, 35. Birleşim, 389.

¹⁷²Sedat Zeki Örs, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1876.

atanmıştır. 1929'da Atina Elçiliği Başkatipli, 1933'te Dışişleri Bakanlığı B.E.M, 1934'te Londra Büyükelçiliği Müsteşarlığı, 1938'de Merkez Şube Müdürü, 1939'da Paris Büyükelçiliği Müsteşarı olmuştur. 1946'da Kahire Başkonsolosluğu'na yükseltilmiştir. 1949'da İskenderiye Başkonsolosluğu görevinden emekliye ayrılmıştır.¹⁷³

IX. dönem seçimlerine katılarak aldığı 103.970 oy ile DP Sivas milletvekilliğine seçilmiştir. Seçim tutanağı 18 Mayıs 1950 tarihinde kendisine verilmiştir. 21 Mayıs 1950 tarihinde meclise katılmıştır.¹⁷⁴ Maliye ve Kitaplık Komisyonları'nda çalışmıştır. Genel kurulda 14 defa söz almıştır. 27 Mart 1966'da hayatını kaybetmiştir.¹⁷⁵

2. 1. 9. 1. Parlamento Faaliyetleri

IX. dönem Sivas milletvekilliği yapan Sedat Zeki Örs, genel kurulda 14 defa söz almıştır. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, bazı suç ve cezaların affı hakkında, Basın Kanunu, 1951 yılı Dışişleri Bakanlığı bütçesi, Vakıflar Bankası Kanunu, Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu vs. konularında düşüncelerini aktarmıştır.¹⁷⁶

Yabancı sermaye ile ilgili görüşlerini belirten Sedat Zeki Örs, ecnebi sermayesinin memlekete gelmesi ile yerli sermayenin cesaretleneceğini belirtmiştir. İş bölümünü arttırmakla emek kıymetinin artacağı düşüncesindedir. Ayrıca kalkınmanın sağlanması adına sermayenin harekete geçmesi gerekliliğini de vurgulamıştır.¹⁷⁷ 73. birleşimde söz alarak dil meselesi hakkında görüşlerini aktarmıştır. Garsonları örnek veren Örs, içlerinde ecnebi dili bilenlerinin çok az olduğunu belirtmiştir.¹⁷⁸ 21. birleşimde ara seçimlerin yapılması gerekliliğini belirterek hakikatin seçimle ortaya çıkacağını söylemiştir.¹⁷⁹

Sedat Zeki Örs'ün meclisteki çalışmalarına bakıldığında meclis içerisinde aktif olarak çalışmalarda bulunduğu tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Ancak

¹⁷³Öztürk, a.g.e., 1029-1030.

¹⁷⁴Sedat Zeki Örs, 9. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1876.

¹⁷⁵Öztürk, a.g.e., 1030.

¹⁷⁶TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Sedat Zeki Örs adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 14.12.2020)

¹⁷⁷TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 9. Cilt, 106. Birleşim, 436.

¹⁷⁸TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 21. Cilt, 73. Birleşim, 531.

¹⁷⁹TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 1. Cilt, 21. Birleşim, 542.

milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında herhangi bir çalışmasına rastlanılmamıştır.

2. 1. 10. Reşat Şemsettin Sirer

1901 yılında Sivas'ta doğmuştur. Babası Mustafa Ziya Bey, annesi Sıddıka Hanımdır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunudur. Almanca, Fransızca dillerini bilmektedir. Evlidir.¹⁸⁰ İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamlamıştır. 1923'te Adana Erkek Öğretmen Okulu Pedagoji Öğretmenliği'ne atanmıştır. 1926'da Yüksek Öğretmen Okulu Müdür Yardımcılığı ve İstanbul Kız Öğretmen Okulu Pedagoji Öğretmenliği görevlerini yapmıştır. Aynı yıl Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişliği'ne yükselmiştir.

1930'da batı ülkelerindeki eğitimi incelemek için Avrupa'ya gönderilmiştir. Yedek Levazım Asteğmen olarak askerlik görevini yerine getirmiştir. 1933'te İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne atanmıştır. 1936'da Berlin Öğrenci Müfettişliğine geçmiştir. 1939'da Talim ve Terbiye Kurulu üyeliğine verilmiştir. 1946-1947 tarihleri arasında Recep Peker Kabinesi'nde Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapmıştır. Ayrıca 1949-1950 tarihleri arasında Şemsettin Günaltay Kabinesi'nde de görev almıştır. 7 ve 8. dönem seçimlerine katılarak Sivas milletvekili seçilmiştir.¹⁸¹

IX. dönem seçimlerine katılarak aldığı 86.617 oy ile DP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. Seçim tutanağı 20 Eylül 1951 tarihinde kendisine verilmiştir.¹⁸² Bütçe Komisyonu'nda çalışmıştır. Genel kurulda 18 defa söz almıştır.

Sivas'ta geçirdiği bir trafik kazası sonucu 3 Ekim 1953'te hayatını kaybetmiştir. Alman Maarifi (1934), Pedagoji Dersleri (1936), Türkiye Maarifinin Bugünkü Durum ve Ana Meseleleri Hakkında Rapor (1939) adlı yapıtları bulunmaktadır.¹⁸³

2. 1. 10. 1. Parlamento Faaliyetleri

IX. dönem Sivas milletvekilliği yapan Reşat Şemsettin Sirer, genel kurulda 18 defa söz almıştır. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, Ulus gazetesinde çıkan başyazı hakkında, 1952 yılı Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bütçesi, 1953 yılı Çalışma Vekâleti bütçesi, Yedek Subay ve Yedek Askeri Memurlar Kanunu ile ilgili konularda görüşlerini bildirmiştir. Ayrıca göçmenlere dağıtılan topraklar hakkında, Teşkilat-ı

¹⁸⁰TBMM Albümü, 595.

¹⁸¹Öztürk, a.g.e., 1031-1032.

¹⁸²Reşat Şemsettin Sirer, 9. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi.

¹⁸³Öztürk, a.g.e., 1032-1033.

Esasiye Kanunu'nun tekrar meriyete girmesi hakkındaki kanun vs. konularında da düşüncelerini aktarmıştır.¹⁸⁴

Genel kurulda söz alarak eğitimle ilgili görüşlerini bildirmiştir. Konuşmasında üniversite ve yüksek okullardan mezun olduktan sonra iş bulma sorununu ve lise diploması olduğu halde istediği branşı okuyamayanların durumunu izah etmiştir. Ayrıca öğretmen yetiştirme bütçeleri ile ilgili de görüşlerini aktarmıştır. Köy ve kasabalarda öğrenci devamsızlıklarını söyleyen Sirer, özellikle kız çocuklarının okula devamsızlıklarında artış olduğunu belirtmiştir. Kitap fiyatlarının yükselmesi nedeniyle maddi durumu iyi olmayan öğrencilerin bu durumdan olumsuz yönde etkileneceklerin de söylemiştir.¹⁸⁵

89. birleşimde İstanbul'un 500'üncü fetih yıl dönümü nedeniyle saygı duruşu yapılması hakkında bir önerge sunmuştur.¹⁸⁶ 113. birleşimde üniversite hocalarının siyasetle uğraşıp uğraşmamaları konusunda fikirlerini belirtmiştir. Konuyla ilgili yedi sene önce iktidar üniversite hocasının siyasi partilerde çalışmasını iyi karşılarken, yedi sene sonra günümüzün iktidarı buna mani oluyorsa memleket olarak çok partili hayatın kökleşmesi ve hürriyetlerin gelişmesi açısından ileriye mi yoksa geriye mi, gidildiğini sormuştur.¹⁸⁷

Reşat Şemsettin Sirer'in meclisteki faaliyetlerine bakıldığında meclis içersinde aktif olarak çalışmalarda bulunduğu tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Ancak milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında herhangi bir çalışmasına rastlanılmamıştır.

2. 1. 11. Bahattin Taner

1910 (1310) yılında Sivas Şarkışla'ya bağlı Gemerek nahiyesinde doğmuştur. Babası Seyfettin Efendi, annesi Halime Hanımdır. 1929'da liseden mezun olduktan sonra Tıp Fakültesi'ne girmiştir. Fakülteden mezun olduktan sonra askerlik görevi için 1935-1936 tarihinde silahlı altına alınmıştır. 1936'dan 1940 tarihine kadar Tunceli'nin Malazgirt kazasında, 1940-1943 tarihleri arasında ise Çanakkale Eceabat kazasında Hükümet Tabipliği yapmıştır.

¹⁸⁴TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Reşat Şemsettin Sirer adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 16.12.2020)

¹⁸⁵TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 13. Cilt, 48. Birleşim, 934-935.

¹⁸⁶TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 22. Cilt, 89. Birleşim, 453.

¹⁸⁷TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 24. Cilt, 113. Birleşim, 937.

1943 yılında İstanbul Şişli Çocuk Hastanesi'ne tayin edilmiştir. İkinci defa askere alınıp terhis olduktan sonra 1947 yılında birinci sınıf Kulak, B.B. Mütchassısı olarak ihtisas diploması almıştır. Aynı yıl Sivas Numune Hastanesi K.B.B Mütchassıslığı'na tayin olmuştur. Evlidir. 20 Mayıs 1950 tarihinde meclise katılmıştır. Fransızca dilini bilmektedir.¹⁸⁸

IX. dönem seçimlerine katılarak aldığı 104.829 oy ile DP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 18 Mayıs 1950 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.¹⁸⁹ Milli Savunma, Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonları'nda çalışmıştır. Parlamentodaki etkinliği IX. dönem ile sınırlı kalmıştır. Parlamento sonrasında mesleğine geri dönmüştür. 1954'te Sivas Numune Hastanesi K.B.B. uzmanlığına atanmıştır. 1960'ta İskenderun Devlet Hastanesi K.B.B. Mütchassıslığı'na gönderilmiştir. 1969'da Ankara Sağlık Müdürlüğü Müşavirliği'ne atanmıştır. 1974'te emekliye ayrılmıştır. 10 Mart 1986'da hayatını kaybetmiştir.¹⁹⁰ Meclis tutanak kayıtlarında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

2. 1. 12. Mahir Türkay

1328 yılında Sivas'ta doğmuştur. Babası İskender Efendi, annesi Leyli Hanımdır. İlköğrenimini tamamladıktan sonra 1931'de Sivas Lisesi'nden mezun olmuştur. İstanbul Hukuk Fakültesi'ndeki öğrenimini de tamamladıktan sonra 1934 yılında mezun olmuştur. Az düzeyde Fransızca bilmektedir. Evli ve üç çocuğu vardır.¹⁹¹ 1934'de Sivas Mahkemesi Hakim Adaylığı'na atanmıştır. Askerlik görevini yerine getirdikten sonra 1936'da Kars Sorgu Hakimliği'ne atanmıştır. 1938'de görevinden istifa ederek ayrılmıştır. 1940'ta Sivas Barosu'na kaydolarak avukatlığa başlamıştır. 1940-1950 tarihleri arasında Baro Başkanlığı yapmıştır.¹⁹²

IX. dönem seçimlerine katılarak aldığı 103.260 oy ile DP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 18 Mayıs 1950 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir. 22 Mayıs 1950 tarihinde meclise katılmıştır.¹⁹³ Adalet Komisyonu'nda çalışmıştır. 1950'de

¹⁸⁸Bahattin Taner, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1877.

¹⁸⁹Bahattin Taner, 9. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1877.

¹⁹⁰Öztürk, a.g.e., 1035.

¹⁹¹Mahir Türkay, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1878.

¹⁹²Öztürk, a.g.e., 1036.

¹⁹³Mahir Türkay, 9. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1878.

hastalığı nedeniyle izin almış ve 29 Ağustos 1950 tarihinde hayatını kaybetmiştir.¹⁹⁴ Meclis tutanak kayıtlarında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

2. 1. 13. (Hacı) Hüseyin Yüksel

1908 (1324) yılında Divriği’de doğmuştur. Babası Osman Efendi, annesi Fatma Hanımdır. Rüştüye mezunudur. Mezun olduktan sonra babasının mesleği olan manifatura ticareti ile uğraşmıştır. İki sene Belediye Encümeni üyesi olarak, dört sene de elli beş manifatura esnafından oluşan ticaret birliği Fahri Başkanlığı’nda bulunmuştur. Evli ve üç çocuğu vardır. 22 Mayıs 1950 tarihinde meclise katılmıştır.¹⁹⁵

IX. dönem seçimlerine katılarak aldığı 102.874 oy ile DP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 18 Mayıs 1950 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.¹⁹⁶ Ekonomi, Ticaret ve Geçici Dilekçe Komisyonları’nda çalışmıştır. X. dönemde de Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 10 Haziran 1964’de hayatını kaybetmiştir.¹⁹⁷ Meclis tutanak kayıtlarında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

¹⁹⁴Öztürk, a.g.e., 1037.

¹⁹⁵Hüseyin Yüksel, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1879.

¹⁹⁶Hüseyin Yüksel, 9. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1879.

¹⁹⁷Öztürk, a.g.e., 1039.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1954-1957 DÖNEMİ SİVAS MİLLETVEKİLLERİ VE ÇALIŞMALARI

3. 1954 Seçimleri

1954 seçimleri öncesi iktidar ve muhalefet arasındaki hava daha da gergin bir hale gelmiştir. DP'nin muhalefete karşı olan tavrı bu durumu iyice kötü bir hale getirmiştir. 1953 yılında CHP mallarına el konulması, Millet Partisi'nin (M.P) kapatılması iktidar ve muhalefet arasında sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Bu dönem içerisinde çıkarılan Petrol Kanunu ve Yabancı Sermaye Kanunu da iki partiyi karşı karşıya getirmiştir. Ayrıca İspat Hakkı, 6-7 Eylül Olayları da huzursuzlukların yaşanmasına neden olmuştur.¹⁹⁸

Seçim öncesi yapılan propaganda çalışmalarında iktidar partisi seçime kadar olan ki çalışmalarını belirterek seçimi kazanması dahilinde çalışmaların devam edeceğini belirtmiştir. Ayrıca tek parti yönetimi de hatırlatılarak halkın CHP'den uzaklaştırılması amaçlanmıştır. Muhalefet partisi olan CHP ise çıkarılan Petrol Kanunu, Yabancı Sermaye Kanunu, radyonun taraflı kullanımı ve israf konuları üzerinde durup halkın CHP yanında yer alması için çalışmalarda bulunmuştur.¹⁹⁹

1954 yılı seçim öncesi muhalefet ile iktidarın arasındaki havanın gerginleşmesinde CHP'nin mal varlığına el konulması ve Halkevleri'nin kapatılması etkili olmuştur. DP'nin bu mal varlığın aslında millete ait olduğunu CHP'nin bunu gasp ettiğini ileri süren düşüncesi iki partiyi karşı karşıya getirmiştir. DP'nin CHP'nin mal varlığı konusuyla bu kadar ilgilenmesinin nedeni CHP'nin iktidarda olduğu süreçte elde etmiş olduğu mal varlığı nedeniyle kazandığı ekonomik güç sayesinde iktidarı

¹⁹⁸ Yücel, a.g.e., 105.

¹⁹⁹ Ahmad, ag.e., 73-75.

yeniden ele geçirme düşüncesi hakim olmuştur. Bu yüzden çıkarılan kanun ile CHP'nin ve Halkevleri'nin mallarına el konulmuştur.

Çıkarılan bu kanun muhalefet tarafından eleştirilen ve tepki gösterilen bir konu olmuştur. Tartışma konuları devam ederken seçim çalışmaları da başlatılmıştır. Hem iktidar hem de muhalefet partileri seçim öncesi propagandalar için hazırlıklarına başlamışlardır.²⁰⁰

Seçim öncesi CHP, Seçim Kanunu'nda bazı değişikliklerin yapılmasını istemiştir. Bu değişiklikler; seçmen kütükleri, milletvekili tutanakları ve Yüksek Seçim Kurulu'nun görevleri hakkında olmuştur. Ayrıca CHP'nin istekleri arasında subaylara da oy hakkının tanınması yer almıştır. Kamuoyu ve basın da etkisi ile hükümet muhalefetin istediği değişikliği yapmayı kabul etmiştir.²⁰¹

Basın Kanunu'nda da bazı değişikliklere yönelik DP, radyo ile yapılan yayınların yargısal denetime tabii tutulacağı, savaş ve barış dönemlerinde halkın maneviyatını kırarak, ülkenin gücünü azaltacak haberlerin yayınlanması durumunda Askeri Mahkemelerce cezalandırılması maddesi Sivil Mahkemeler şeklinde değiştirilecektir.²⁰²

Yapılacak olan 1954 seçimlerinde her 40.000 vatandaş için bir milletvekili yani 534 milletvekilinin seçileceği belirlenmiştir.²⁰³ Seçim çalışmaları devam ederken muhalefet partileri de kendi aralarında işbirliği yapma yoluna gitmiştir.²⁰⁴ İrticai faaliyetler nedeniyle 27 Ocak 1954 tarihinde kapatılan MP, Cumhuriyetçi Millet Partisi (C.M.P) adında yeniden kurulmuştur.²⁰⁵ Hem CHP hem de CMP, DP'ye karşı tepkiliydiler. Buna bağlı olarak da 1954 seçimlerinde işbirliği yapmaya karar vermişlerdir.²⁰⁶

Muhalefet partilerinin işbirliği yapması DP tarafından ve iktidar yanlısı olan basın tarafından ciddi eleştirilerin yapılmasına neden olmuştur. Yapılan eleştiriler arasında muhalefetin sadece seçimi kazanmak amacıyla olduğu ve verdikleri sözleri

²⁰⁰ Tuncer, a.g.e., 30-52.

²⁰¹ *Yeni Ulus*, s.1, Ankara, 16 Şubat 1954.

²⁰² *Yeni Ulus*, s.3, Ankara, 17 Şubat 1954.

²⁰³ *Yeni Ulus*, s.1, Ankara, 7 Şubat 1954.

²⁰⁴ *Yeni Ulus*, s.1, Ankara, 4 Mart, 1954.

²⁰⁵ *Yeni Ulus*, s.4, Ankara, 8 Şubat 1954.

²⁰⁶ *Yeni Ulus*, s.5, Ankara, 4 Mart 1954.

tutamayacakları yer almıştır.²⁰⁷ İktidar partisi ve basın dışında CHP arasında da işbirliği konusu ikililik yaratmıştır. CHP'deki bazı kişiler parti menfaati için olumlu olduğu takdirde destek vereceklerini bildirirken, bazı kişiler parti prensiplerinde fedakârlıkta bulunulmaması fikrini savunmuştur. Yapılan işbirliği çalışmalarında ortak bir uzlaşmanın sağlanmaması ve Türkiye Köylü Partisi'nin (T.K.P) seçimlere tek başına girme kararı ile işbirliği düşüncesi olumsuz sonuçlanmıştır.²⁰⁸

CHP ise DP döneminde yapılan yatırımların aslında CHP döneminde başladığını, sonuçlanmasının bu döneme denk geldiğini, ülkede bazı alanlarda gerilemenin yaşandığını iddia etmiştir. Bu iddiaların yanında radyonun iktidar tarafından kullanıldığına, iktidar icraatlarını öven bir basının oluşturulduğuna, muhalefetin baskı altında tutulduğunu da ifade etmiştir. Bu düşüncelerin üzerine CHP iktidara geldiği takdirde radyonun adil kullanılacağını, işçiye grev hakkının tanınacağını ve rakip olan siyasi parti aleyhine dava açılmayacağını vaat etmiştir. Ayrıca ziraat, ticaret ve sanayi alanlarında hükümetin yaptığı yanlış uygulamalardan da bahsetmiştir.²⁰⁹

DP'nin propaganda çalışmaları arasında "Kalkınan Türkiye" adında bastırıldığı kitapta yer almıştır. Kitapta DP iktidarı ile 1923-1949 yılları arası karşılaştırılmıştır. İktidarın hazırladığı afişlerde de özellikle işçilere ve köylülere yer verilmiştir. Ayrıca seçim sürecindeyken temel atma ve açılışlara da fazlaca yer verilmiştir. Birçok şeker ve çimento fabrikası açılmış, altyapı faaliyetlerinin de üzerinde durulmuştur.²¹⁰

CHP ise iktidara geldiği takdirde vergi düzenlemelerini yapacaklarını, ticari hayatta istikrar sağlanacağını, paranın iç ve dış değerinde düzenlemelerin yapılacağını ve hayat pahalılığı ile ilgili çalışmaların olacağını halka vaat etmiştir.²¹¹ Seçim çalışmalarına devam eden CHP, seçim propagandalarında hayat pahalılığından, ekonominin kötü durumundan bahsederken iktidara geldiği takdirde bu durumun değişeceğinden, ürünlerin ucuzlaştırılacağından bahsetmiştir. Ayrıca hükümeti de

²⁰⁷ *Yeni Ulus*, s.1, Ankara, 17 Mart 1954.

²⁰⁸ Ahmad, a.g.e., 73-75.

²⁰⁹ *Yeni Ulus*, s.1-3, Ankara, 14 Nisan 1954.

²¹⁰ Ahmad, a.g.e., 75.

²¹¹ *Yeni Ulus*, s.1, Ankara, 20 Nisan 1954.

Petrol Kanunu ve Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu üzerinden eleştirmiştir. CHP bu kanunların, Türkiye'yi dış müdahaleye açık bir hale getirdiğini düşünmüştür.²¹²

Seçimin yaklaşması ile partilerin aday yoklamaları da belli olmaya başlamıştır. DP'nin tanınmış kişiler aday listesine bakıldığında; Hikmet Bayur, Behçet Uz, Lütfi Kırdar ve Nuri Demirağ gibi kişiler yer almıştır. CHP'nin tanınmış kişiler aday listesinde; Şemsettin Günaltay, Tevfik Sağlam, Hüseyin Cahit Yalçın, Burhan Felek ve Kemal Çilingiroğlu gibi kişiler yer almıştır.²¹³ CMP ise; Ahmet Tahtakılıç, Sadık Aldoğan, Fuad Arna, Yusuf Kemal Tengirşek ve Ahmet Oğuz gibi kişiler ile aday listesini oluştururken TKP'nde ise; Muammer Aksel, Tahsin Çetinkaya, Ethem Menemencioğlu ve Rahmi Tanrıöver gibi kişiler yer almıştır.²¹⁴

Akşam gazetesinin 1 Mayıs yayınında seçim öncesi manşetinde “demokrasimiz yarın ikinci imtihanını veriyor” başlığı atılarak oyların nasıl kullanacağı, saat kaçta sona ereceği hakkında yazılara yer verilmiştir.²¹⁵ Seçim günü yayınlanan Akşam gazetesinin yazılarına bakıldığında manşetlerde “milletin iradesi bugün tecelli ediyor, İstanbul seçimlerinin neticesi gece yarısından sonra belli olacak” ve Ankara radyosunun sabaha kadar seçim neticelerini yayınlacağına yer verilmiştir.²¹⁶

Seçim çalışmalarının ardından halk 2 Mayıs 1954'te sandık başına gitmiştir. Yapılan seçime %88,63 oranında katılım sağlanmıştır. 1954 seçimlerinde %56,6 oranında oy alan DP, seçimin galibi olmuştur. Açıklanan oy sıralamasında ise %34,8 oranı ile CHP ikinci olmuştur. Mecliste kazanılan sandalye sayısına bakıldığında yine ilk sırayı DP almıştır.²¹⁷ Partililerin Sivas'ta almış olduğu oylara bakıldığında DP'nin %52,2 CHP'nin ise %44,1 oranında oy aldığı belirtilmiştir.²¹⁸

Seçim sonrası çıkarılan Akşam gazetesinde seçimlerle ilgili son neticeler, İstanbul seçimlerinin sonuçlarından bahsedilmiştir. Akşam gazetesinde DP'nin 323,260 CHP'nin 134,713, CMP'nin de 35,049 oranında oy aldıklarına yer verilmiştir.²¹⁹ Seçim sonuçlarının açıklanması CHP açısından bir yıkım olarak neticelenmiştir.

²¹² *Yeni Ulus*, s.3, Ankara, 17 Nisan 1954.

²¹³ *Yeni Ulus*, s. 5, Ankara, 29 Mart 1954.

²¹⁴ Yakup Kaya, Türk Siyasal Yaşamında 1954 Genel Seçimleri, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, S.3, 2018, 2284-2285.

²¹⁵ *Akşam*, s. 1, 1 Mayıs 1954.

²¹⁶ *Akşam*, s. 1, 2 Mayıs 1954.

²¹⁷ Ali Arslan, 1950'den 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesine, Genel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye'nin Siyasi Yapısı, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, C.4, S.1, 2007, 8-9.

²¹⁸ <https://www.yenisafak.com.tr> (E.T. 15.03.2021)

²¹⁹ *Akşam*, s. 1, 3 Mayıs 1954.

Mecliste sadece 31 sandalyeyi kazabilmiştir. CHP'ye nazaran DP ise 503, CMP ise 5 sandalyeyi kazanırken 2 tane de bağımsız milletvekili mecliste yer almayı başarmıştır. Seçimlerin ardından DP halka teşekkürlerini bildirip, yarım kalan işlerine devam edeceğini aktarmıştır. CHP ise mücadelelerine devam edeceklerini belirtmiştir.²²⁰

1954 Seçimleri

DP	503
CHP	31
CMP	5
BAĞIMSIZ	2

Tablo 2. 1954 seçimleri ile partilerin kazandığı sandalye sayısı

Seçimden büyük bir zaferle ayrılan DP, meclisin çoğunluğuna da sahip olmuştur. Seçim zaferinin getirmiş olduğu çoğunluk bir süre sonra parti içi çatlaklara neden olacaktır. Parti kendi içinde bölünmeler yaşayacaktır. 1954 seçimlerinin ardından Büyük Millet Meclisi 14 Mayıs 1954 tarihinde ilk toplantısını yapmıştır. Meclis başkanlığına Refik Koraltan getirilmiştir.

Seçimlerin ardından muhalefet partileri DP'yi muhalefete karşı baskı uyguladığı ve kanuna aykırı propaganda yaptığına dair suçlamalarda bulunmuşlardır. Meclis başkanlığına Refik Koraltan'ın getirilmesinin ardından yapılan oylama ile Cumhurbaşkanlığına da yeniden Celal Bayar getirilmiştir.²²¹

Seçim sonrası hükümet tarafından bazı kanunlara yönelik değişim yapılma yoluna gidilmiştir. Hükümet, memurların siyasetle uğraştıkları takdirde görevlerini layıkıyla yerine getiremeyeceklerini ve idarenin tarafsızlığını olumsuz yönde etkilediğini düşünmüştür. Bu yüzden siyasetle uğraşmak isteyen memurların istifa etmesine dair zorunluluk getirilmesini istemiştir. Muhalefetin “Tasfiye Kanunu” olarak adlandırdığı bu kanun yapılan görüşmeler neticesinde kabul edilmiştir. Değişikliklere devam eden hükümet, siyasi partilerin aday gösterme konusunda da değişiklik yapmıştır. Yapılan değişiklikte siyasi partilerin aday listesine girmiş olan bir aday, diğer partiler tarafından aday olarak gösterilmeyecektir. Ayrıca bağımsız aday olması

²²⁰ Tuncer, a.g.e., 99.

²²¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, 10. Dönem, 1. Cilt, 1. Birleşim, 6-7.

da yasaklanmıştır. Siyasi partilerin ortak aday listeleri göstermesi de yasaklanan konular arasındadır. Seçim Kanunu'nda yapılan değişikliklere hakim, memur, hizmetliler ve askeri şahısların seçim süresince propaganda yapmaları da yasaklanmıştır. Oy pusulalarının boş ve beyaz bir kağıt şeklinde olması da kararlaştırılmıştır. Seçim Kanunu'nda görüşülen tasarı eleştirilerin yapılmasına neden olsa da görüşmeler neticesinde tasarı 30 Haziran'da meclis tarafından kabul edilmiştir.

Seçim Kanunu'nun ardından Kırşehir ilinin kaza yapılması, Nevşehir kazasının da il yapılması meclis gündemine getirilmiştir. Kırşehir'in kaza yapılması fikri özellikle CMP tarafından şiddetle karşı çıkmıştır. Seçim sonuçları nedeniyle cezalandırmak amacıyla yapılan bir uygulama olduğunu söylemişlerdir. Ciddi tartışmalara neden olan tasarı 30 Haziran'da kabul edilmiştir.²²²

DP'nin tekrar 1954 seçimlerinde başarılı olmasında ekonomi alanında uyguladığı kalkınma politikaları da etkili olmuştur. Bu seçimlerin ardından tarıma daha çok önem verileceği parti programında belirtilmiştir. Ancak DP'nin ilk dönemlerinde tarımda yaşanan arz-talep dengesi Kore Savaşı'nın bitmesiyle düşüşe geçmiştir. Talep azlığı nedeniyle tarım ürünleri elde kalmıştır. Fiyatları da düşen tarım ürünlerini hükümet, Toprak Mahsulleri Ofisi ve Ziraat Bankası ile yüksek tutmak için çaba gösterse de istediği başarıyı sağlayamamıştır. Ayrıca enflasyon artışı nedeniyle ihracatta azalmalar görülmüş ve döviz kıtlığının yaşanmasına neden olmuştur. Yaşanan döviz kıtlığı ithalatı azaltmış, bu da bazı maddelere ulaşımında zorluk yaşanmasına sebep olmuştur. Karaborsacılık faaliyetleri de kendini göstermeye başlamıştır.

Yaşanan bu olumsuzluklar üzerine hükümet harekete geçerek kamu yatırımlarını arttırma fikrini uygulamıştır.²²³ 15 Temmuz 1954 tarihinde "Dış Ticaret Rejimi" adında yeni sınırlamalar getirilmiştir.²²⁴ Ayrıca "Milli Korunma Kanunu'nun" bazı maddelerinde de değişiklik yaparak karaborsacılık ve istifçiliğin önüne geçilmesi adına çalışmalarda bulunulmuştur.²²⁵

²²²Eroğul, a.g.e., 161-165.

²²³Ahmad, a.g.e., 172-185.

²²⁴ *Resmi Gazete*, "Dış Ticaret Rejimi", S. 8809, 22 Eylül 1954.

²²⁵ *Resmi Gazete*, "Milli Korunma Kanunu'nun Bazı Maddelerin Değişikliğine Dair Kanun", S. 9329, 11 Haziran 1956.

1950 Seçimleri		1954 Seçimleri	
DP	%57,6	DP	%56,6
CHP	%37,5	CHP	%34,8
MP	%3,8	CMP	%4,8
BAĞIMSIZ	%3,3	BAĞIMSIZ	%3,8

Tablo 3. 1950-1954 seçimlerinin oy oranları

1954-1957 Sivas Milletvekilleri	
Hüseyin Çitil	Kazım Oskay
Ercüment Damalı	Ahmet Rıfat Öçten
Mehmet Nuri Demirağ	Mehmet Bahattin Örnekol
Abdurrahman Doğruyol	Ahmet Özel
Mehmet Şevki Ecevit	Ahmet Nurettin Turgay
İbrahim Ethem Erdinç	Mehmet Memduh Turhan
Nurettin Ertürk	Hüseyin Yüksel

Tablo 4. 1954-1957 DP Sivas Milletvekillerinin İsimleri

3. 1. Onuncu Dönem Sivas Milletvekillerinin Biyografileri

3. 1. 1. Hüseyin Çitil

1920 (1336) yılında Sivas'ta doğmuştur. Babası İbrahim Bey, annesi Nazire Hanımdır. İlk, orta ve lise öğrenimini Sivas'ta tamamladıktan sonra yüksek öğrenim için Almanya'ya gitmiştir. II. Dünya Savaşı nedeniyle geri dönmüştür. Askerlik hizmeti için 1940'ta Yedek Subay Okulu'na girmiştir. 1943 yılında terhis olduktan sonra aynı yıl yüksek tahsil için İstanbul Hukuk Fakültesi'ne kaydolmuştur. 1948 yılında fakülteden mezun olmuştur. 1949 yılında stajını tamamladıktan sonra Sivas Barosu'na kayıt olmuştur. 1950 yılında Sivas Hazine Avukatlığı görevine başlamıştır. Aynı yıl Sivas Baro Başkanlığı'na seçilmiştir. Almanca dilini bilmektedir. Evlenmemiştir. 12 Mayıs 1954 yılında meclise katılmıştır.²²⁶

²²⁶Hüseyin Çitil, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 2160.

X. dönem seçimlerine katılarak aldığı 117.270 oy ile DP Sivas milletvekili seçilmiştir. 6 Mayıs 1954 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.²²⁷ Gümrük ve İnhisarlar Encümeni'nde kâtip ve üye olarak çalışmıştır. Parlamentodaki etkinliği X. dönem ile sınırlı kalmıştır. Serbest ticaretle uğraşmaya devam etmiştir.²²⁸ Meclis tutanak kayıtlarında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

3. 1. 2. Ercüment Damalı

X. dönemde de DP Sivas milletvekili seçilen Ercüment Damalı'nın özgeçmişine IX. dönemde yer verilmiştir. X. dönemde seçimlere katılarak aldığı 116.273 oy ile yeniden DP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. Seçim tutanağı 6 Mayıs 1954 tarihinde kendisine verilmiştir.²²⁹ Dahiliye Encümeni'nde çalışmıştır. Genel kurulda 13 defa söz almıştır. Parlamentodaki etkinliği X. dönem ile sınırlı kalmıştır.²³⁰

3. 1. 2. 1. Parlamento Faaliyetleri

X. dönem Sivas milletvekilliği yapan Ercüment Damalı, genel kurulda 13 defa söz almıştır. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, Milli Korunma Kanununun bazı maddelerinin tadili, gayrimenkul kiralari hakkındaki kanun maddelerinin fıkra değişimine dair, İskân Kanunu layihası, 1957 yılı Basın Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü bütçesi vs. konularında düşüncelerini aktarmıştır.²³¹

Malların faturalandırılması ile ilgili düşüncelerini 67. birleşimde söz alarak aktarmıştır. Konuşmasında fatura olayının öneminden bahsetmiştir. Bütün malların faturalanması gerektiğini belirtmiştir. Malların fiyat ve maliyet bakımından kontrol edilmesinin ve fatura mecburiyetinin kabul edilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır.²³² İdam ile ilgili görüşlerini bildirmek için yeniden söz almıştır. İdamın telafisi gayrimümkün bir ceza olduğunu söylemiştir. Bu cezanın zararı olacağını aktarmıştır. Kanunda yer alan idamın piyasada panik, kütle psikolojisinde buhran yaratacağını ve başka bir netice vermeyeceğini belirtmiştir.²³³

²²⁷Hüseyin Çitil, 10. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 2160.

²²⁸Kazım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi TBMM-X.Dönem 1954-1957**, II. Cilt, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, 812.

²²⁹Ercüment Damalı, X. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1869.

²³⁰Öztürk, a.g.e., 813.

²³¹TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Ercüment Damalı adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 20.12.2020)

²³²TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, 11. Cilt, 67. Birleşim, 430.

²³³TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, 12. Cilt, 71. Birleşim, 17-18.

Ercüment Damalı'nın meclisteki faaliyetlerine bakıldığında meclis içerisinde aktif olarak çalışmalarda bulunduğu meclis tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Ancak milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında herhangi bir çalışmasına rastlanılmamıştır.

3. 1. 3. Mehmet Nuri Demirağ

1886 (1302) yılında Divriği'de doğmuştur. Babası Ömer Bey, annesi Ayşe Hanımdır. 1318'de Divriği Rüştiyesi'nden mezun olmuştur. 8 çocuğu vardır. Az düzey Fransızca bilmektedir. Tüccar-fabrikatör işini yapmaktadır.²³⁴ 1902'de Divriği Mal Kalemine aday olarak başlamıştır. 1905'te Divriği Ziraat Bankası'na aday memur olmuştur. 1908'de Koçkiri Ziraat Bankası Memurluğu, 1912 Varidat Muamelat Kâtipliği görevine başlamıştır.

1914'te Tophane Tahsil Şubesi Memuru, 1914'te Beşiktaş Varidat Tahakkuk Memuru, 1918'de İstanbul Vilayeti Varidat Mümeyyizi, 1919'da Bandrol baş memuru, 1920'de İstanbul Vilayeti Tahakkuk Müfettişi olmuştur. Memurluktan istifa ettikten sonra ticarete başlamıştır. "Türk Zaferi" adında sigara kağıdı çıkarmıştır. Kardeşi mühendis olduğu için onunla beraber demiryolu müteahhitliğine başlamıştır. Sivas-Erzurum, Irmak-Filyos demiryollarını inşa etmiştir. Karabük Demir-Çelik Fabrikası, Sivas Çimento Fabrikası, İstanbul Hâl Binası oluşturmuş olduğu bazı eserleridir.

İstanbul-Yeşilköy'de havaalanı ve pilot mektebi kurmuştur. Beşiktaş'ta Tayyare Etüd Atölyesi'ni kurmuştur. İlk yerli Türk uçağı ile 1941'de Divriği'ye uçarak gitmiştir. Türk mühendis ve işçilerinin inşa ettiği yolcu uçağını meydana getirmiştir. 1945'te Milli Kalkınma Partisi'ni kurmuştur.²³⁵ 1942 tarihinde Hava Kuvvetlerine ait uçak, motor ve kara nakil araçlarının tamiri ve yedek parça imali işlerinin İstanbul'da Nuri Demirağ'a ait uçak fabrikalarında yapılmasına karar verilmiştir.²³⁶ Sivas Divriği'ne bağlı Ömerli ve Hinora köylerinde çıkarılan krom madeni imtiyazı 1942 tarihinde Nuri Demirağ uhdesine ihale edilmiştir.²³⁷ Partiden istifa etmeden Milli Kalkınma Partisini kurması üzerine partiden çıkarılmıştır.²³⁸ Milli Kalkınma Partisinin belediye seçimlerine katılma kararı üzerine Şükrü Saraçoğlu gönderdiği mektupta memlekette

²³⁴Nuri Demirağ, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 2161.

²³⁵Öztürk, a.g.e., 814-815.

²³⁶ BCA, Fon Kodu: 30-18-1-2 Yer No: 99-67-13.

²³⁷ BCA, Fon Kodu: 30-18-1-2 Yer No: 100-91-18.

²³⁸ BCA, Fon Kodu: 490-1-0-0 Yer No: 5-27-24.

gelişen demokrasi havasından ve partinin seçimlere katılma düşüncesinden memnun olduğunu aktarmıştır.²³⁹

X. dönem seçimlerine katılarak aldığı 118.117 oy ile DP Sivas milletvekili seçilmiştir. 6 Mayıs 1954 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir. 14 Mayıs 1954 tarihinde meclise katılmıştır.²⁴⁰ Nafıa Encümeni'nde çalışmıştır. 13 Nisan 1957'de hayatını kaybetmiştir.²⁴¹ Genel kurulda 2 defa söz almıştır. 3 tane de teklif sunmuştur.

3. 1. 3. 1. Parlamento Faaliyetleri

X. dönem Sivas milletvekilliği yapan Nuri Demirağ genel kurulda 2 defa söz almıştır. 3 tane de teklifi bulunmaktadır. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, Adnan Menderes'in hükümet programı, Dahiliye ve Adliye Encümenleri mazbatalarıdır. Teklif konuları ise, hayrat hademesinin ücreti, Milletvekili Seçim Kanunu ve umumi ahlakı bozulanlar hakkında görüşlerini bildirmiştir.²⁴²

4. birleşimde söz alarak büyük çiftlik sahiplerinin arazilerinin alınıp topraksız çiftçilere dağıtılmasından fayda gelmeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca medeni memleketlerde şehirlerin köylerden, şehirlilerin köylülerden farklı olmadığını da aktarmıştır.²⁴³ 23. birleşimde Eroin Kanunu hakkında düşüncelerini aktarmıştır. Daha önceleri cezası hafif olduğu için birçok kimsenin bu işle uğraştığını ancak konunun tekrar gündeme gelmesi ve cezasının biraz daha şiddetlenmesi eroin kaçakçılığının azalmasına katkı sağladığını belirtmiştir.²⁴⁴

Nuri Demirağ'ın meclisteki çalışmalarına bakıldığında meclis içerisinde aktif olarak çalışmalarda bulunduğu tutanak kayıtlarından rastlamaktayız. Ancak milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

3. 1. 4. Abdurrahman Doğruyol

1921 (1337) yılında Suşehri'nde doğmuştur. Babası Galip Bey, annesi Hatun Hanımdır. Tahsili ortaokuldur. Evli ve dört çocuğu vardır.²⁴⁵ Askerlik görevini 1942-

²³⁹ BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0 Yer No: 48-285-3.

²⁴⁰Nuri Demirağ, 10. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 2161.

²⁴¹Öztürk, a.g.e., 815.

²⁴²TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Nuri Demirağ adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 20.12.2020)

²⁴³TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, 1. Cilt, 4. Birleşim, 74.

²⁴⁴TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, 16. Cilt, 23. Birleşim, 13.

²⁴⁵Abdurrahman Doğruyol, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 2162.

1945 tarihleri arasında topçu er olarak yapmıştır. Manifaturacılık, tarım ve hayvan ticareti işleriyle uğraşmıştır. 1950’de Suşehri Belediye Reisliği’ne seçilmiştir.²⁴⁶

X. dönem seçimlerine katılarak aldığı 116.520 oy ile DP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 6 Nisan 1954 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.²⁴⁷ Arzuhal Encümeni’nde çalışmıştır. Parlamentodaki etkinliği X. dönem ile sınırlı kalmıştır. Daha sonra ticaret işlerine devam etmiştir. 21 Haziran 1982’de hayatını kaybetmiştir.²⁴⁸ Meclis tutanak kayıtlarında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

3. 1. 5. Mehmet Şevki Ecevit

X. dönemde de milletvekili olarak seçilen Şevki Ecevit’in özgeçmişine IX. dönemde yer verilmiştir. X. dönemde seçimlere katılarak aldığı 116.765 oy ile yeniden DP Sivas milletvekili seçilmiştir. 6 Nisan 1954 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.²⁴⁹ Genel kurulda 3 defa söz almıştır. 14 Mayıs 1954’de meclise katılmıştır.

Adliye Encümeni’nde çalışmıştır. Parlamento’daki etkinliği X. dönem ile sınırlı kalmıştır.²⁵⁰

3. 1. 5. 1. Parlamento Faaliyetleri

X. dönem DP Sivas milletvekilliği yapan Şevki Ecevit genel kurulda 3 defa söz almıştır. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, 1955 yılı Toprak ve İskân İşleri Umum Müdürlüğü bütçesi, Dahiliye Vekaleti bütçesi vs. konularında düşüncelerini aktarmıştır.²⁵¹

47. birleşimde söz alarak nüfus tahriri ile ilgili görüşlerini aktarmıştır. Elli seneden beri eski kayıtlarla muamele yapıldığı belirtmiştir. Bu konu yüzünden köylünün sıkıntı içinde olduğunu belirterek bu meselenin ne zaman ele alınacağını sormuştur. Meselenin çözülmesi gerektiğini vurgulamıştır.²⁵²

²⁴⁶Öztürk, a.g.e., 816.

²⁴⁷Abdurrahman Doğruyol, 10. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 2162.

²⁴⁸Öztürk, a.g.e., 816.

²⁴⁹Şevki Ecevit, 10. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No:1872.

²⁵⁰Öztürk, a.g.e., 817.

²⁵¹TBMM’nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Şevki Ecevit adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 21.12.2020)

²⁵²TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, 5. Cilt, 47. Birleşim, 552.

Şevki Ecevit'in meclisteki çalışmalarına bakıldığında meclis içerisinde aktif olarak çalışmalarda bulunduğuna tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Ancak milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında herhangi bir çalışmasına rastlanılmamıştır.

3. 1. 6. İbrahim Ethem Erdinç

1913 (1329) yılında Kütahya'da doğmuştur. Babası Osman Nuri Bey, annesi Havva Hanımdır. İlk ve orta tahsilini Kütahya'da yapmıştır. 1931'de Bursa Lisesi'nden mezun olmuştur. 1936-1937 tarihleri arasında İstanbul Yüksek Mühendis Mektebi'ni bitirmiştir. Yedek Subay olarak askerlik görevini bitirmiştir. Evli ve dört çocuğu vardır. Fransızca dilini bilmektedir.²⁵³

1938'de Devlet Demiryolları Merkez Fen Memurluğu görevine başlamıştır. 1940'ta Şube Şefi, 1942'de Yol Müfettişi, 1946'da Yol Baş Müfettişi, 1950'de Servis Müdürü, 1953'te İşletme Müdürü olmuştur.²⁵⁴ X. dönem seçimlerine katılarak aldığı 117.004 oy ile DP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 6 Mayıs 1954 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir. 14 Mayıs 1954 tarihinde meclise katılmıştır.²⁵⁵

Gümrük ve İnhisarlar Encümeni'nde, Münakalat Encümeni'nde çalışmıştır. Genel kurulda 11 defa söz almıştır. 5 teklif, 2 tane de önergesi bulunmaktadır. Memurluğa döndükten sonra 1957'de Teknik Müşavir, 1959'da İşletme Müdürü, 1963'te Teknik Müşavir olarak görev almıştır.

1964'te Adalet Partisi (AP) adayı olarak Kütahya Cumhuriyet Senatosu üyeliğine seçilmiştir. 1965-1967 tarihleri arasında I. Demirel Hükümeti'nde Bayındırlık Bakanlığı yapmıştır. 1973'te üyeliği sona ermiştir. 15 Mayıs 1998'de hayatını kaybetmiştir.²⁵⁶

3. 1. 6. 1. Parlamento Faaliyetleri

X. dönem Sivas milletvekili olan Ethem Erdinç genel kurulda 11 defa söz almıştır. Bunların içinden 5 tanesi teklif, 2 tanesi de önerge'dir. Konuşma konularına bakıldığında, 1955 yılı Nafia Vekâleti Devlet Su İşleri ve Karayolları Umum Müdürlüğü bütçesi, 1956 yılı Devlet Hava Meydanları İşletmesi Umum Müdürlüğü bütçesi, çocuk zammı ile ilgili hükümlerde değişiklik yapılması teklifi, Türkiye

²⁵³Ethem Erdinç, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No:2163.

²⁵⁴Öztürk, a.g.e., 818.

²⁵⁵Ethem Erdinç, 10. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No:2163.

²⁵⁶Öztürk, a.g.e., 819.

Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'na bir madde eklenmesi konusunda teklif sunmuştur.²⁵⁷

48. birleşimde memleketin birçok yerine yapılan bina ve tesislerin durumundan bahsetmiştir. Konuşmasında Sivas'a da yer vererek, Sivas'a yapılan yardımların arttırılmasını rica etmiştir. Yapılan yardımların vilayetin büyüklüğü düşünüldüğünde yeterli olmadığını belirtmiştir. Koyulhisar, Gürün ve İmranlı'nın yollarının yapılması gerekliliğinden bahsetmiştir. Memlekette su işlerinin de ele alınmadığını belirterek buna da çözüm bulunmasını istemiştir. Ayrıca Sivas'taki yeraltı sularından da faydalanılabileceğini vurgulamıştır. Söz alan Nafia Vekili memleketlere gerekli olan yardımların yapılacağını bildirmiştir.²⁵⁸

Genel kurulda söz alarak vapurların seyir ve seferlerindeki düzensizliklerinden söz etmiştir. Telgraf konusuna da değinerek gerekli ıslah çalışmalarının yapılmasını söylemiştir. Devlet Demiryollarının çalışmaları ile ilgili görüşlerini de aktarmıştır. Vagon sayısının yolcu sayısına yetmediğini ve bu durumun düzeltilmesi gerekliliğini de belirtmiştir.²⁵⁹

Devlet Havayolları ile ilgili görüşlerini bildirerek yabancı uçakların yanında bizim uçaklarımızın emniyetsiz olduğunu belirtmiştir. Devlet demiryolları personelleri hakkında görüşlerini aktardıktan sonra aldıkları ücretlerin az olduğunu söylemiştir. Ayrıca trenlerin seyir hızından da bahsetmiştir. Sebze sevkiyatında birçok sebzenin vagonlarda çürüdüğünü söylemiştir. Ankara-Sivas motorlu trenin en kısa zamanda sefere konulmasını rica etmiştir.²⁶⁰

48. birleşimde söz alarak Divriği'de demir-çelik sanayisinin kurulmasındaki gerekliliği belirtmiştir. Türkiye'de en zengin yüksek tenorlu demirin Divriği'de yer aldığını söylemiştir. Bu demir cevherinin Türkiye'yi uzun yıllar idare edebilecek düzeyde olduğunu, düşük tenorlu toz cevherin nakledilmediğinden dolayı boşa gittiğini aktarmıştır. Bu yüzden demir-çelik sanayisinin kurulmasının gerekliliğini söylemiştir.²⁶¹

Ethem Erdiç'in meclis çalışmalarına bakıldığında meclis içerisinde aktif olarak çalışmalarda bulunduğu tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Milletvekili olarak

²⁵⁷TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Ethem Erdiç adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 21.12.2020)

²⁵⁸TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, 5. Cilt, 48. Birleşim, 672.

²⁵⁹TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, 5. Cilt, 50. Birleşim, 844-845.

²⁶⁰TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, 10. Cilt, 47. Birleşim, 1101.

²⁶¹TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, 17. Cilt, 48. Birleşim, 1123.

temsil ettiği Sivas ili hakkında da düşüncelerini aktardığına yine tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Bölgenin kalkınmasında katkısı olmuştur.

3. 1. 7. Nurettin Ertürk

X. dönemde de DP Sivas milletvekili olan Nurettin Ertürk'ün özgeçmişine IX. dönemde yer verilmiştir. X. dönemde seçimlere katılarak aldığı 117.311 oy ile yeniden DP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 6 Mayıs 1954 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.²⁶² 14 Mayıs 1954 tarihinde meclise katılmıştır. Genel kurulda 2 defa söz almıştır. Meclis Hesaplarını İnceleme Encümeni'nde çalışmıştır. Parlamentodaki etkinliği X. dönemden sonra sona ermiştir.²⁶³

3. 1. 7. 1. Parlamento Faaliyetleri

X. dönem DP Sivas milletvekilliği yapan Nurettin Ertürk genel kurulda 2 defa söz almıştır. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, 1956 yılı Başvekâlet bütçesi ve toplantılar, gösteri yürüyüşleri hakkındaki kanun ile ilgilidir.²⁶⁴

Nurettin Ertürk'ün meclisteki çalışmalarına bakıldığında X. dönem de pek aktif olmadığını tutanak kayıtlarından anlamaktayız. Ayrıca yaptığı konuşmalarda milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır.

3. 1. 8. Kazım Oskay

1910 (1326) yılında Sivas Akdeğirmen Mahallesi'nde doğmuştur. Babası Hüseyin Avni Bey, annesi Safiye Hanımdır. İlk ve orta tahsilini Sivas'ta tamamlamıştır. 1928 yılında Sivas Lisesi'ni bitirdikten sonra Mülkiye Mektebi'ne gitmiştir. Mülkiye Mektebi'nden mezun olduktan sonra 1931'de Ziraat Bankası Müfettiş Muavinliği'ne tayin edilmiştir. 1934 tarihinde Yedek Subay Okulu'na talebe olarak gönderilmiştir. 1935 tarihinde teğmen olarak terhis edildikten sonra Ziraat Bankası'ndaki görevine devam etmiştir.

1937-1939 tarihleri arasında Adana Ziraat Bankası kontrolör vekâleti görevini yapmıştır. 1941 tarihinde Afyon Ziraat Bankası Müdürlüğü'ne tayin edilmiştir. Aynı yıl talim ve manevra nedeniyle silahaltına alınmıştır. 1942'de üsteğmen olarak terhis

²⁶²Nurettin Ertürk, 10. Dönem, Seçim Mazbatas, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1873.

²⁶³Öztürk, a.g.e., 820.

²⁶⁴TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Nurettin Ertürk adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 21.12.2020)

edildi ve Sivas Ziraat Bankası Müdürlüğü'ne tayin edilmiştir. Evli ve iki çocuğu vardır.²⁶⁵

X. dönem seçimlerine katılarak aldığı 117.881 oy ile DP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 6 Mayıs 1954 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.²⁶⁶ 14 Mayıs 1954 tarihinde meclise katılmıştır. Münakalât ve Maliye Encümenleri'nde çalışmıştır. Parlamentodaki etkinliği X. dönemle sınırlı kalmıştır.

1957'de T.C Ziraat Bankası Samanpazarı Şubesi Baş kontrolörü, T.C Merkez Bankası İdare Merkezi Müşaviri, 1970'te aynı bankanın alım satım ve ihale komisyonu başkanı olarak atanmıştır. 1973'te emekli olmuştur. 11 Haziran 1982'de hayatını kaybetmiştir.²⁶⁷ Meclis tutanak kayıtlarında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

3. 1. 9. (Ahmet) Rıfat Öçten

X. dönemde de DP Sivas milletvekili olarak seçilen Rıfat Öçten'in özgeçmişine IX. dönemde yer verilmiştir. X. dönemde seçimlere katılarak aldığı 117.702 oy ile yeniden DP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 6 Mayıs 1954 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.²⁶⁸ 14 Mayıs 1954 tarihinde meclise katılmıştır.

Teşkilat-ı Esasiye ve Meclis Hesaplarını Tetkik Encümeni'nde çalışmıştır. Parlamentodaki etkinliği X. dönemden sonra sona ermiştir.²⁶⁹ 26 Şubat 1958 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Posta, Telgraf ve Telefon İşletmesi İdare Meclisi'nin münhal bulunan Münakalât Vekâleti azalığına 875 lira aylık ücretle tayin edilmiştir.²⁷⁰ Meclis tutanak kayıtlarında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

3. 1. 10. (Mehmet) Bahattin Örnekol

1911 (1327) yılında Sivas'ta doğmuştur. Babası Rıfat Bey, annesi Şefika Hanımdır. İlk tahsilini Sivas Numune Mektebi'nde yapmıştır. 1930 yılında Sivas Lisesi'nden mezun olduktan sonra İstanbul Yüksek Muallim Mektebi Fen Fakültesi Fizik-Kimya Bölümü'ne kaydolmuştur. 1933 yılında Sivas Lisesi'nde fizik stajyerliğine

²⁶⁵Kazım Oskay, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 2164.

²⁶⁶Kazım Oskay, 10. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 2164.

²⁶⁷Öztürk, a.g.e., 822.

²⁶⁸Rıfat Öçten, 10. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1875.

²⁶⁹Öztürk, a.g.e., 823.

²⁷⁰BCA, Fon Kodu: 30-18-1-2 Yer No: 148-10-4.

başlamıştır.²⁷¹ 1935'te Yedek Subay Okulu'na gitmiştir. 1936'da yedek teğmen olarak terhis edilmiştir.

1941'de Elazığ Lisesi, 1943'te Erzurum Lisesi, 1945'te İstanbul Haydarpaşa Lisesi'ne fizik öğretmenliğine atanmıştır. Evli ve üç çocuğu vardır.²⁷² X. dönem seçimlerine katılarak aldığı 117.475 oy ile DP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 6 Mayıs 1954 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.²⁷³ 14 Mayıs 1954 tarihinde meclise katılmıştır. Divanı Muhasebat ve Maarif Encümenleri'nde üye ve mazbata muharriri olarak görev almıştır.

Genel kurulda 17 defa söz almıştır. Bunlardan 3 tanesi önerge, 4 tanesi de tekliftir. Parlamentodaki etkinliği sona erdikten sonra 1957'de Maarif Vekâleti Ticaret Okulları Baş Müfettişi olmuştur. 1966'da Gazi Eğitim Enstitüsü Fizik Öğretmeni, 1967'de Halk Eğitimi Genel Müdürü olmuştur. 1968'de Talim ve Terbiye Dairesi Müşavirliği'ne atanmıştır. 1973'te emekli olmuştur.²⁷⁴

3. 1. 10. 1. Parlamento Faaliyetleri

X. dönem Sivas milletvekilliği yapan Bahattin Örnekol genel kurulda 17 defa söz almıştır. Bunlardan 4 tanesi teklif, 3 tanesi de önerge şeklindedir. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, 1955 yılı Devlet Meteoroloji İşleri Umum Müdürlüğü bütçesi, özel Türk okullarının gelir ve kurumlar vergilerinden muaflığı, yer sarsıntısından dolayı zarar gören vilayetlere yapılacak yardım hakkındaki kanun, 1956 yılı maarif vekâleti, üniversiteler ve beden terbiyesi umum müdürlüğü vs. konularında düşüncelerini aktarmıştır.²⁷⁵

45. birleşimde yüksek tahsil yapan gençlere verilen burs hakkında düşüncelerini aktarmıştır. 125 lira verilen bursun hayat şartlarına göre düşük bir miktar olduğunu, öğrencilerin bu durumdan şikayetçi olduklarını söyleyip, burs miktarının 160 liraya çıkarılmasını teklif etmiştir. Bunun üzerine bütçe komisyonu adına konuşma yapan Kenan Akmanlar, Heyeti Umumiye'nin teklifi kabul etmesi halinde meseleyi mütalaa edip heyete arz edeceklerini belirtmiştir.²⁷⁶

²⁷¹Bahattin Örnekol, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 2165.

²⁷²Öztürk, a.g.e., 824.

²⁷³Bahattin Örnekol, 10. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 2165.

²⁷⁴Öztürk, a.g.e., 825.

²⁷⁵TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Bahattin Örnekol adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 23.12.2020)

²⁷⁶TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, 10. Cilt, 45. Birleşim, 862.

80. birleşimde mahalli amme tesislerinin tamiri konusu üzerine söz almıştır. Mahalli amme tesisleri içerisinde köy ve kasabalarda yıkılan, hasar gören okulların yer alıp almadığını sormuştur. Ayrıca şehir ve kasabalardaki ilk ve ortaokullar için ayrılan tahsisatın çok az olduğunu da belirtmiştir.²⁷⁷

Bahattin Örnekol'un meclisteki çalışmalarına bakıldığında meclis içerisinde aktif olarak çalışmalarda bulunduğu tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Ancak milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında herhangi bir çalışmasına rastlanılmamıştır.

3. 1. 11. Ahmet Özel

1910 (1326) yılında Sivas'ta doğmuştur. Babası Hamit Bey, annesi Seyyahat Hanımdır. Elektrik üzerine ihtisas yapmıştır. Rütbesi profesördür. Evli ve bir çocuğu vardır. Fransızca ve İngilizce dilini bilmektedir.²⁷⁸ İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesi mezunudur. 1939'da Yüksek Mühendis Mektebi P.T.T Muallim Muavini, 1941'de Levazım Müdürlüğü Fabrika Mühendisi, Fen Müfettişi görevlerine atanmıştır.

1941'de Yedek Subay Okulu'na girmiştir. 1942'de teğmen olduktan sonra 1943'te terhis edilmiştir. 1947'de İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesi Yüksek Frekans Tekniği Doçenti olarak görev almıştır. 1949'da telefon-telgraf kürsüsü doçentliğine atanmıştır. 1949'da profesör olmuştur. 1952-1953 tarihleri arasında İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesi Dekanlığı'na seçilmiştir. 1953'te rektör olmuştur.²⁷⁹ 20 Mart 1956 tarihinde 150 lira yevmiye ile tetkiklerde bulunması için Irak'a gönderilmesi kararlaştırılmıştır.²⁸⁰ 1957 tarihinde 100 lira maaş ve 400 lira ücretle Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü'ne tayin edilmesi kararlaştırılmıştır.²⁸¹

X. dönem seçimlerine katılarak aldığı 117.857 oy ile DP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 6 Mayıs 1954 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir. 23 Mayıs 1954 tarihinde meclise katılmıştır.²⁸² Bütçe Encümeni'nde görev almıştır. Genel kurulda 17 defa söz almıştır. Ayrıca 1 tane de önerge sunmuştur. Parlamentodaki etkinliği bu dönemle sınırlı kalmıştır. 1958-1960 tarihleri arasında görevli olarak İngiltere'ye gönderilmiştir. 1966'da Karadeniz Teknik Üniversitesi İnşaat-Mimarlık

²⁷⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, 20. Cilt, 80. Birleşim, 176.

²⁷⁸ Ahmet Özel, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 2166.

²⁷⁹ Öztürk, a.g.e., 826-827.

²⁸⁰ BCA, Fon Kodu: 30-18-1-2 Yer No: 142-24-10.

²⁸¹ BCA, Fon Kodu: 30-18-1-2 Yer No: 147-59-12.

²⁸² Ahmet Özel, 10. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 2166.

Fakültesi'nde öğretim görevlisi, daha sonra da üniversitenin rektörü olmuştur. 1972'de Makine Elektrik Fakültesi öğretim üyesi, 1977'de Elazığ Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi öğretim üyeliği görevlerine atanmıştır. 5 Eylül 1978'de hayatını kaybetmiştir. Bazı Eseleri;

- Radyoelektrik Dersleri, İ.T.Ü Yayını
- Tatbikî Genel Matematik Dersleri, K.T.Ü Yayını
- Elektromagnetik Teorisi ve Radyasyon, K.T.Ü Yayını²⁸³

3. 1. 11. 1. Parlamento Faaliyetleri

X. dönem Sivas milletvekilliği yapan Ahmet Özel genel kurulda 17 defa söz almıştır. Ayrıca bir tane de önerge sunmuştur. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin kuruluşu hakkında, Petrol Kanunu'nun bazı maddelerine fıkra ilavesi hakkında, 1936 yılı Maarif Vekâleti, üniversiteler, beden terbiyesi umum müdürlüğü vs. konularında düşüncelerini aktarmıştır. Maarif, ticaret, maliye ve bütçe encümenlerinden beşer aza alınarak kurulacak Muvakkat Encümen'de müzakere edilmesi ile ilgili önerge sunmuştur.²⁸⁴

Ahmet Özel'in meclis çalışmalarına bakıldığında meclis içerisinde aktif olarak çalışmalarda bulunduğu tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Mecliste öğretmen ihtiyacı, ilk, orta, lise ve üniversitelerin durumundan, öğrencilerin faaliyetlerinden bahsetmiştir. Ancak milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında herhangi bir çalışmasına rastlanılmamıştır.

3. 1. 12. Mehmet Nurettin Turgay

1894 (1310) yılında Balıkesir'de doğmuştur. Babası Hüseyin Hüsnü Bey, annesi Fatma Gülizar Hanımdır. İlk ve orta tahsilinden sonra İstanbul Lisesi'nden mezun olmuştur. Liseden mezun olduktan sonra Topçu Harp Okulu'nu bitirmiştir. I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale, Filistin cephelerinde çalışmıştır. 1932'de Harp Akademisi'nden Kurmay Subay olarak mezun olmuştur. Muhtelif kurmay hizmetlerinde Erkan-ı Harbiye Umumiye eğitim dairesinde, Tümen ve Kolordu

²⁸³Öztürk, a.g.e., 827.

²⁸⁴TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Ahmet Özel adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 23.12.2020)

Kurmay Başkanlıklarında görev almıştır. Evli ve üç çocuğu vardır. Almanca, Fransızca dillerini bilmektedir.²⁸⁵

1936'da Yarbay, 1940 tarihinde Albay olmuştur. 1946'da 8.Kor. 12.Tümen, 12. Topçu Alayı Komutanlığı, 1946 29 Nolu Teftiş Komisyonu Başkanlığı, 1947 Bursa Askerlik Dairesi Başkanlığı, 15. Topçu Alay Komutanlığı yapmıştır. 1950'de Sivas Askerlik Dairesi Başkanı olmuştur. 1952'de 4. Tümen Komutan Yardımcılığına ve Milli Müdafaa Vekâleti Tetkik Kurulu'na atanmıştır.²⁸⁶

X. dönem seçimlerine katılarak aldığı 117.614 oy ile DP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 6 Mayıs 1954 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir. 10 Mayıs 1954 tarihinde meclise katılmıştır.²⁸⁷ Milli Müdafaa Encümeni'nde aza olarak çalışmıştır. Genel kurulda 2 önergesi bulunmaktadır. Parlamentodaki etkinliği bu dönemle sınırlı kalmıştır. 1959 tarihinde emekli olmuştur. 10 Temmuz 1972 tarihinde hayatını kaybetmiştir.²⁸⁸

3. 1. 12. 1. Parlamento Faaliyetleri

X. dönem DP Sivas milletvekilliği yapan M. Nurettin Turgay genel kurula 2 önerge sunmuştur. Önerge konularına bakıldığında, Büyük Millet Meclisi'nin şifa ve iadei afiyet temennisinin, Sayın Reiscumhura, riyaset makamı tarafından arzına dair ve Arzuhal Encümeni'nin haftalık karar cetvelindeki 3890 sayılı kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair konulardır.²⁸⁹

3. 1. 13. Mehmet Memduh Turhan

1904 (1320) yılında Sivas Zara'da doğmuştur. Babası Hakkı Bey, annesi Hesna Hanımdır. Tahsili ortadır. Ziraat ve ticaretle uğraşmıştır. Evli ve bir çocuğu vardır.²⁹⁰Zara Belediye Başkanlığı görevini yapmıştır. DP Kaza İdare Heyeti Reisliği yapmıştır. Parlamentodaki etkinliği bu dönemle sınırlı kalmıştır. Daha sonra tekrar tarım ve ticaretle uğraşmaya devam etmiştir.²⁹¹

²⁸⁵M. Nurettin Turgay, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 2167.

²⁸⁶Öztürk, a.g.e., 828-829.

²⁸⁷M. Nurettin Turgay, 10.Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 2167.

²⁸⁸Öztürk, a.g.e., 829.

²⁸⁹TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Nurettin Turgay adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 23.12.2020)

²⁹⁰Memduh Turhan, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 2168.

²⁹¹Öztürk, a.g.e., 830.

X. dönem seçimlerine katılarak aldığı 116.571 oy ile DP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 6 Mayıs 1954 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.²⁹² 14 Mayıs 1954 tarihinde meclise katılmıştır. Arzuhal, Münakalât ve Meclis Hesaplarını Tetkik Encümeni azası olarak çalışmıştır. 27 Ağustos 1991 tarihinde hayatını kaybetmiştir.²⁹³ Meclis tutanak kayıtlarında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

3. 1. 14. Hüseyin Yüksel

X. dönemde DP Sivas milletvekili olan Hüseyin Yüksel'in özgeçmişine IX. dönemde yer verilmiştir. X. dönemde seçimlere katılarak aldığı 116.774 oy ile yeniden DP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 6 Mayıs 1954 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.²⁹⁴

14 Mayıs 1954 tarihinde meclise katılmıştır. Ticaret Encümeni'nde çalışmıştır. Parlamentodaki etkinliği bu dönemle sınırlı kalmıştır.²⁹⁵ Meclis tutanak kayıtlarında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

²⁹²Memduh Turhan, 10. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 2168.

²⁹³Öztürk, a.g.e., 830.

²⁹⁴Hüseyin Yüksel, 10. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1879.

²⁹⁵Öztürk, a.g.e., 831.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1957-1960 DÖNEMİ SİVAS MİLLETVEKİLLERİ ve ÇALIŞMALARI

4. 1957 Seçimleri

1957 dönemine gelindiğinde DP hem kendi içinde hem de muhalefet ile ciddi sorunlar yaşamaktadır. Başta Menderes olmak üzere DP'liler 1954 sonrası iyice yıpranmıştır.²⁹⁶ 1957 seçimleri öncesi DP kendi içinde ciddi kayıplar vermiştir. Partinin kendi içinde yaşadığı görüş ayrılıkları ve istifalar DP'nin oy kaybetmesine neden olmuştur. 1950-1954 seçimlerinde gösterilen başarı 1957 seçimlerinde gösterilememiştir. Bazı illerde tamamen oy kayıpları yaşanmıştır. Hatta yapılan seçimlerde DP, milletvekili dahi çıkaramamıştır.

1950-1954 seçimlerinde Sivas'ta milletvekili çıkarmayı başaran DP, 1957 seçimlerinde bu başarıyı gösterememiştir. Yapılan 1957 seçimlerinde bölgede çıkan tüm milletvekilleri CHP üyesidir. Ayrıca seçim sonuçlarının ardından bazı illerde (Gaziantep, Kayseri, Giresun, Çanakkale, Samsun vb.) kavga ve gösteriler yaşanmıştır. 1957 seçimlerinin ardından CHP'nin oylarında geçmiş dönemde yapılan seçim sonuçlarına nazaran bir artış yaşanmıştır. Ayrıca 1957 seçimlerinde kullanılan oylarda da düşüş meydana gelmiştir. Bu seçimlerden sonra siyasi ortamda hareketlenmeler yaşanmaya başlamıştır. 1957 seçimleri DP'nin katıldığı son seçim olmuştur.²⁹⁷

1954 seçimlerinden başarılı bir şekilde ayrılan DP, bu dönemde ilk dönemlerindeki başarıyı ve kalkınmayı pek sağlayamamıştır. 1954 seçimlerinin ardından ülkede ekonomik ve iktisadi alanlarda sorunlar yaşandığı gibi DP kendi içinde de

²⁹⁶ Yücel, a.g.e., 124.

²⁹⁷Emel Aslan, Türkiye'nin İç Siyasetinde Demokrat Parti (1950,1960), Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir, 2014, 85-89.

bölünmeler yaşamıştır. Kıbrıs Sorunu ve 6-7 Eylül Olayları'nın yaşanması iktidara olan güvenin sarsılmasına neden olmuştur. 6-7 Eylül Olayları'nın ardından dış devletlerle olan ilişkilerde de bozulmalar yaşanmaya başlamıştır. Ekonominin bozulması hem muhalefetin hem de parti içindeki milletvekillerinin hükümeti eleştirmesine neden olmuştur. Ayrıca ispat hakkı meselesinin yeniden gündeme gelmesi de parti içindeki bölünmelerin ana nedeni olarak sayılmıştır. Parti içerisindeki bu bölünmeler partiye olan güvenin de sarsılmasına sebep olmuştur.

1954 seçimlerinin ardından hükümetin yapmış olduğu bazı değişiklikler iktidar ve muhalefeti karşı karşıya getirmiştir. Bazı illerin ilçeye, ilçelerin de illere dönüştürülmesi konusu özellikle seçim sonrası Kırşehir ilinin kaza yapılması tasarısı muhalefet ile iktidar ilişkilerinin gerginleşmesine neden olmuştur.²⁹⁸

1954-1957 tarihleri arasında DP, ekonomik kalkınmanın yavaşlaması, parti yönetimindeki niteliğini kaybetmesi ve muhalefetin artan eleştirilerine yönelik önlem olarak baskı ve tedbirlerini arttırmayı hedeflemiştir. Özellikle basın, üniversite ve muhalif partilere yönelik baskılarını arttırmıştır. Hükümetin bu tavrı muhalif partilerin işbirliği yapmasına neden olmuştur. İşbirliği ve olumsuz gidişattan hoşnut olmayan DP Seçim Kanunu'nda bazı değişiklikler yapmıştır. Muhalif partilerin ortak liste yapmalarını engelleyip 1958'de yapılacak olan seçimleri de öne almıştır. Seçimlerin öne alınmasıyla propaganda çalışmaları da başlamıştır. İktidar partisi propaganda çalışmalarında iktidara geldiği günden itibaren yapmış olduğu çalışmaları vurgularken, muhalefet partileri de geçim sıkıntısı konusuyla ilgili çalışmalar yapmıştır.²⁹⁹

26 Şubat'ta mecliste yapılan Milli Eğitim Bakanlığı bütçe görüşmelerinde söz alan İnönü, bu zamana kadar iktidara karşı olan sert tavrını değiştirerek daha ılımlı bir tavır sergilemiştir. Konuşmasında, başbakana politik konular hakkında meclis müzakeresinin açılması teklifinde bulunmuştur. İkili arasında geçen bu ılımlı konuşma CHP ve DP arasında bahar döneminin yaşanmasına katkı sağlamıştır. DP ve CHP arasında yaşanan bahar dönemi diğer muhalefet partileri tarafından da ılımlı karşılanmıştır. Ancak DP'nin sadece CHP'yi dikkate alan açıklamaları diğer muhalefet partileri ile (CMP, HP) ilişkilerinin bozulmasına neden olmuştur.

²⁹⁸ Demirel, a.g.e., 250-262.

²⁹⁹ Yücel, a.g.e., 124-126.

DP ve CHP arasında yaşanan bahar havası CMP ve HP'nin CHP'den uzaklaşmasına ve birbirlerine yaklaşmasına neden olmuştur. Bahar havası sadece diğer muhalefet partilerinin değil CHP'nin de kendi içinde hoş karşılanmayan bir durumu oluşturmuştur. CHP üyesi bazı milletvekilleri bu yaklaşmayı onaylarken bazı milletvekilleri ise bu durumdan hoşnut olmamışlardır.

İki parti arasında görülen yaklaşma, çıkarların gerçekleşmesi adına oldukça önemli bir yere sahiptir. Partiler arası yaşanan bahar havası ile DP, seçimi kazanmak için önemli bir stratejiye sahip olmuştur. Bu yaklaşma sayesinde CHP diğer partilerden uzaklaşacaktır. Tek başına kalan parti oy oranlarını arttırsa da iktidara gelemeyecektir. Bu yüzden DP, CHP'yi kendine yakınlaştırmayı amaçlamıştır. CHP ise seçim öncesi hükümet tarafından yapılacak olumsuz propagandaları önlemek amacıyla bu politikayı uygulama kararı almıştır. Ancak bahar havası CHP'nin verdiği tebliğle bozulmuştur. Çünkü yaklaşma politikası ne partiye ne de rejime fayda sağlamamıştır.³⁰⁰

1954 seçimlerinin ardından kaza yapılan Kırşehir'in, 1957 seçimleri öncesinde yeniden il yapılması amacıyla bir tasarı hazırlanmıştır.³⁰¹ DP bu politika ile CMP'nin Kırşehir'deki oylarını düşürmeyi ve halka minnet duygusu uyandırarak oylarını almayı amaçlamıştır. Tasarı mecliste görüşülürken Osman Bölükbaşı bu duruma karşı çıkmıştır. Bölükbaşı'ya göre 1954'te cezalandırmak adına Kırşehir'in kaza yapıldığını, şimdi de halkı aldatmak ve buradaki oyları kazanmak adına yeniden il yapılmak istendiğini ifade etmiştir. Ancak Bölükbaşı bu konuşma nedeniyle üç oturum meclis müzakerelerine katılmama cezası almıştır.³⁰²

Hükümet 1957 seçimleri öncesinde muhalefetin işbirliği yapmasını önlemek adına Seçim Kanunu'nda değişiklikler yapmıştır. Yapılan değişikliklere göre seçimlere giren parti bütün seçim bölgelerinde seçime katılmak zorundadır. Partiler aralarında anlaşma yapsalar bile partinin üyesi bağımsız olmayacak ve başka partiden de aday olamayacaktır. Ayrıca DP, Karadeniz Bölgesi'nden daha çok oy toplamak adına her köye bir ambar yapmıştır. Köylü yapılan bu ambarlara "seçim yemliği" adını vermiştir. Partinin yapmış olduğu seçim propagandalarında daha çok köylerin refahı ve jandarma baskısının ortadan kaldırılması konuları yer almıştır. Bir önceki

³⁰⁰ Eroğul, a.g.e., 190-193.

³⁰¹ *Zafer*, s.1, Ankara, 2 Temmuz 1957.

³⁰² Erol Tuncer, **1957 Seçimleri**, TESAV Yayınları, Ankara, 2012, 63.

seçimlerde yapıldığı gibi bu seçimlerde de temel atma ve açılış yapma faaliyetlerine devam edilmiştir.³⁰³

Seçim tarihi konusu tartışmalara neden olmuştur. 1958’de yapılması gereken seçimlerin öne alınacağı ve 1957’de yapılacağı düşüncesi üç şekilde anlaşılmıştır. Bunların ilki, Menderes’in buğday fiyatlarına zam yapılacağına dair açıklaması, ikincisi Menderes’in Sivas’ta yaptığı bir konuşmada seçimlerin yakın olduğunu belirtmesi ve üçüncüsü de Bayar’ın seçimler 1958’de yapılacak açıklamasının düzeltilmiş olması gösterilmiştir. Bu üç işaret seçimlerin erken yapılacağı sinyali vermiştir. Bu yüzden muhalefet partileri seçim çalışmalarına hız vermiştir.³⁰⁴ Muhalefet partileri yaptıkları toplantı ve kongrelerde hükümeti geçim sıkıntısı, hayat pahalılığı, ve radyonun tek taraflı kullanımı konularında eleştirilerde bulunmuşlardır.³⁰⁵

Seçimlerin yaklaşması üzerine muhalefet partileri Seçim Kanunu’nda 1954 yılında yapılan değişikliklerin kaldırılmasını ve 1950 yılındaki kararların uygulanmasını istemiştir. Muhalefet partileri ülkede rejim buhranının yaşandığını ve DP’nin antidemokratik uygulamalarda bulunduğunu iddia etmişlerdir. Bu duruma neden olan DP’nin iktidara gelmeden önce (1946-1950 dönemleri) savunduğu hürriyet, demokrasi anlayışının 1954’ten sonra dünya ve ülke sorunlarının yaşanması nedeniyle hürriyetlerin kısıtlanması gerektiğini savunan düşüncesi neden olmuştur.

12 Ağustos’ta CHP, CMP ve HP arasında Heybeliada’da yapılan toplantıda partilere tanınacak kontenjan ve ortak liderlik meselesi görüşülüp karara bağlanmıştır.³⁰⁶

Muhalefet partilerin yapmış olduğu bu işbirliği hükümet tarafından hoş karşılanmamıştır. Hatta Menderes işbirliği yapanları “milli iradeyi tağşiş etmek isteyen münafıklar” olarak nitelendirmiştir. İşbirliğini düzenbazlık olarak nitelendiren hükümete karşı muhalefet partileri işbirliğini önleyecek tedbirlerin iktidar aleyhine olacağını, her tedbire karşı bir tedbir alacaklarını söyleyip seçimi kazandıkları takdirde yaşanacak demokratik gelişmelerden bahsetmişlerdir. Muhalefet partilerinin daha fazla güçlenmelerini istemeyen DP, seçimleri 27 Ekim’de yapmaya karar vermiştir.³⁰⁷

³⁰³Yakup Kaya, 1957 Genel Seçimlerinin Türk Siyasi Yaşamına Yansımaları, **Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S.20, 2018, 591-594.

³⁰⁴ Eroğul, a.g.e., 190-194.

³⁰⁵ Demirel, a.g.e., 276.

³⁰⁶ Atayakul, a.g.t., 338-340.

³⁰⁷ Ahmad, a.g.e., 85-87.

Muhalefetin yapmış olduğu işbirliğini önlemek adına hükümet harekete geçmiştir. Bunun için Seçim Kanunu'nda değişiklikler yapmıştır. Yeni kanuna göre partilere tüm seçim bölgelerinde bağımsız olarak seçime katılma, tam liste yapma zorunluluğunun getirilmesi muhalefet partilerin karma liste yapmalarını engellemiştir. Ayrıca seçim tarihinden altı ay önce istifa eden kişinin başka bir parti tarafından aday olarak gösterilmesi de yasaklanmıştır. Bu sayede istifalar önlenmeye çalışılmış ve DP'den istifa etmiş kişilerin başka partilerde aday gösterilmesi de önlenmiştir.³⁰⁸

Seçim Kanunu'nda yapılan değişiklikler ve getirilen yasaklar CHP, CMP ve HP 'nin işbirliğinin sonuçsuz kalmasına neden olmuştur. Partiler arası güvenin tam olarak sağlanamaması işbirliğinin başarılı olmamasına neden olmuştur.³⁰⁹ 1957 seçimleri öncesi yapılan mitinglerde en çok rejim buhranı konusu tartışmalara sebep olmuştur. Muhalefet partileri yaptıkları propaganda çalışmalarında radyonun kullanımı, ispat hakkı, üniversite özerkliği, milletvekili dokunulmazlıklarının kaldırılması konuları üzerinde durmuştur. Ayrıca dış borçlanma, pahalılık ve enflasyondaki artış da hükümete yöneltilen eleştiriler arasında yer almıştır.³¹⁰

Muhalefete göre 1957 seçimleri "istiklal mücadelesi gibi bir savaş seçimi" özelliğini taşımıştır. Hükümetin uyguladığı baskı ve tedbirler seçimin bu şekilde anlaşılmasına neden olmuştur. CHP yaptığı mitinglerde önce DP'nin yaptığı yanlışlardan bahsedip daha sonra da iktidara geldiği takdirde yapacağı uygulama ve politikardan bahsetmiştir. Bunlardan bazıları, Anayasa değişikliği, hak ve hürriyetler, seçim sistemi, iktisadi kalkınma, zirai krediler vb. başlıklar yer almıştır.³¹¹

Muhalefet gibi DP'de seçim çalışmalarında bulunmuştur. 1954 seçimlerinde olduğu gibi bu dönemde de temel atma faaliyetleri hız kazanmıştır.³¹² Yaptığı konuşmalarda muhalefetin hırçınlığından, pahalılığın nedenlerinden, ispat hakkından bahsetmiştir. iktisadi alanda görülen sıkıntıların geçici olduğunu belirtmiştir. Ayrıca hükümet sorunların ancak güçlü bir hükümet tarafından çözüleceğini de aktarmıştır.³¹³

Hükümet yaptığı mitinglerde 1958 yılının 1957'yi geride bırakacak ekonomik gelişmelerin yaşanacağını, 1959 yılının da "çok yakın nurlu bir istikbal" şeklinde

³⁰⁸ Tuncer, a.g.e., 2012, 68-69.

³⁰⁹ Eroğul, a.g.e., 195-196.

³¹⁰ Yücel, a.g.e., 125-126.

³¹¹ Tuncer, a.g.e., 2012, 71.

³¹² *Zafer*, s.1. Ankara, 9 Ağustos 1957.

³¹³ Yücel, a.g.e., 126-127.

karşıda durduğunu vurgulamıştır. Hükümete göre yaşanan sıkıntılar ülkenin ileri bir ekonomik seviyeye hızla varmakta olduğunun kanıtıydı. Seçimin yaklaşmasıyla şeker, çimento, dokuma fabrikaları, üniversiteler ve konserve gibi açılış ve temel atma faaliyetlerinde ciddi bir artış yaşanmıştır.

Seçim propagandalarının dışında partilerin oy listelerinde ve afişlerinde kullanacakları sembollerde belirlenmiştir. CHP'nin sembolü altı ok, DP'nin göz olarak tabir edilen rumuzu, CMP'nin terazi, HP'nin ise alev yayan bir meşale şeklindedir. Broşürler de yaygın propaganda aracı olarak kullanılmıştır.

Yaklaşan seçim üzerine aday yoklamaları da yapılmaya başlamıştır. 5 Ekim'de yayımlanan CHP aday listesinde; 211 hukukçu, 59 doktor, 58 tüccar, 57 çiftçi, 36 mühendis, 30 gazeteci, 21 idareci, 20 sanayici, 18 eğitimci, 12 iktisatçı, 10 maliyeci, 9 işçi, 9 ziraatçı ve 6 eczacı yer almıştır. Adaylar arasında 1 eski cumhurbaşkanı, 2 eski başbakan, 17 eski bakan, 23 eski milletvekili, 30 milletvekili ve 6 eski vali de yer almıştır.

CMP aday listesinde; 156 avukat, 124 tüccar, 50 çiftçi, 38 doktor, 21 hakim, 17 eski milletvekili, 16 general ve subay, 14 vali, kaymakam ve memur, 14 diş hekimi, 13 belediye başkanı ve belediye meclis üyesi, 12 gazeteci, 11 fabrikatör, 10 profesör ve öğretmen, 9 eczacı, 8 sendika başkanı ve işçi mümessili, 7 mühendis ve mimar, 7 bankacı ve maliyeci, 5 iktisat doktoru, 4 büyük elçi ve elçi, 3 iktisatçı, 2 veteriner yer almıştır.

HP aday listesinde; 137 hukukçu, 92 tüccar, 80 ziraatçı ve ormancı, 43 doktor, 25 maliyeci, iktisatçı ve bankacı, 23 gazeteci, 21 yüksek mühendis, 18 eğitimci, 15 işçi ve şoför, 14 belediye başkanı ve belediye meclis üyesi, 11 doçent ve profesör, 10 eczacı ve kimyager, 10 subay, 6 general, 5 fabrikatör, 3 veteriner, 2 amiral ve 15 çeşitli meslek erbabı yer almıştır.

DP aday listesinde 314 milletvekilinin yeniden yer aldığı görülmüştür. Yeni giren adaylar ise; 54 hukukçu, 25 doktor, 20 tüccar, 18 idareci, 16 çiftçi, 14 genel müdür, 12 fabrikatör, 10 mühendis, 9 öğretmen, 9 ziraat mühendisi, 8 gazeteci, 8 general, 8 serbest meslek sahibi, 7 profesör, 4 müsteşar, 3 vali ve 1 büyük elçi yer almıştır. DP ve CHP tüm illerde seçime katılım gösterirken CMP Hakkari ve Tunceli ili hariç 65 ilde, HP 56 ilde, Vatan Partisi sadece İstanbul ve İzmir'de seçimlere katılmıştır.³¹⁴

³¹⁴Atayakul, a.g.t., 375-382.

Yapılan çalışmaların ardından 27 Ekim 1957’de halk seçime gitmiştir. Seçime %76,61 oranında katılım sağlanmıştır. DP 1954 seçimlerine nazaran %18 oranında oy kaybetmesine rağmen seçimden birinci çıkmayı başarmıştır. Seçimi kazanan DP %47,906 oranında oy almıştır. CHP ise seçimi kaybetmesine rağmen oy oranında artışın yaşandığı bir seçim sonucu ile karşılaşmıştır. %35,1 olan oy oranını %41,119’a yükseltmeyi başarmıştır.³¹⁵ Partilerin Sivas’ta aldıkları oylar ise DP’nin %39,3 iken CHP’nin %52,6 olarak belirtilmiştir.³¹⁶

1950 Seçimleri		1954 Seçimleri		1957 Seçimleri	
DP	%57,6	DP	%56,6	DP	%47,906
CHP	%37,5	CHP	%34,8	CHP	%41,119
MP	%3,8	CMP	%4,8	CMP	%7,1
BAĞIMSIZ	%3,3	BAĞIMSIZ	%3,8	HP	%3,9

Tablo 5. 1950-1954-1957 genel seçimlerinin oy oranları

Yapılan seçimin sonucunda partilerin mecliste kazandıkları milletvekili sayıları ise; DP 424, CHP 178, CMP 4, HP 4 şeklindedir. Gazetelerde yayınlanan haberlere göre, seçimlerin ülke genelinde sükûnetle yapıldığı haberleri yer alırken birkaç gazetede ise bazı illerde yaşanan ayaklanma ve çatışma haberleri yer almıştır.³¹⁷

1957 Seçimleri	
DP	424
CHP	178
CMP	4
HP	4

Tablo 6. 1957 seçimleri ile meclisteki milletvekili sayıları

Muhalefet partileri gerek seçim öncesi yapmış oldukları toplantı ve mitinglerde gerekse hükümete yönelik yapmış oldukları eleştirilerin başında seçim sistemi ve

³¹⁵Arslan, a.g.m., 10.

³¹⁶<https://yenisafak.com.tr> (E.T 15.03.2021)

³¹⁷Kaya, a.g.m., 2018, 594-595.

radyonun kullanımı yer almıştır. Seçim günü henüz oylama bitmeden Ankara radyosunun seçim sonuçları ile ilgili yayınlar yapması muhalefetin eleştirilerde bulunmasına neden olmuştur. Yapılan yayınların halkta panik yarattığını ve oylamanın sonuçlarına etki ettiği düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Bunun üzerine CHP seçim sonrası bir bildiri yayınlayıp Ankara radyosunu “seçim suçlusu ve partizanlıkla” suçlamıştır. CHP’nin partizanca kelimesini kullanmış olması DP ve CHP’nin gerginleşmesine neden olmuştur.³¹⁸

1957-1960 Sivas Milletvekilleri

Kamil Kırıkoğlu	Ahmet Kangal
Halim Ateşalp	Yalçın Kocabay
Rahmi Çeltekli	Şinasi Moran
Nüzhet Çubukçu	Cemil Özcan
Hasan Değer	Süleyman Özsever
Turhan Feyzioğlu	Nazmi Yaraş
Necati İlter	Hacı Ahmet Yılmaz
Mehmet Emin Edip İmer	

Tablo 7. 1957-1960 CHP Sivas Milletvekillerinin İsimleri

4. 1. On Birinci Dönem CHP Sivas Milletvekillerinin Biyografileri

4. 1. 1. Kamil Kırıkoğlu

1914 (1330) yılında Adıyaman’da doğmuştur. Babası Şevket Bey, annesi Emine Hanımdır. İlk, orta ve lise öğrenimini farklı yerlerde yapmıştır. 1931 tarihinde Askeri Tıp Okulu’na gitmiştir. 1937 tarihinde İstanbul Tıp Fakültesi’nden mezun olmuştur. 1945’te cerrahi asistanlık sınavını kazanmıştır. 1948’de Sarıkamış Askeri Hastanesi’ne, bir yıl sonra da Gümüşsuyu Hastanesi Operatörlüğü’ne gönderilmiştir. İngilizce dilini bilmektedir. Evli ve iki çocuğu vardır. 14 Mayıs 1954 tarihinde meclise katılmıştır.³¹⁹ 1953’te Malatya Devlet Hastanesi’ne atandı ve 1954 yılına kadar burada çalışmıştır. Görevini sürdürürken CHP listesinde X. dönem seçimlerine katılmıştır. Yapılan seçimlerde CHP listesinde Malatya milletvekili olarak seçilmiştir.³²⁰ 1957 yılında yapılan seçimlerde ise 116.892 oy ile CHP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 30 Ekim 1957 tarihinde seçim tutanağı kendisine

³¹⁸Ayşe Asker, DP’nin Radyoyu İktidar Aracı Yapması: 1957 Seçim Sonuçlarının Radyo Aracılığıyla Erken Yayınlanması, **İletişim Araştırmaları**, 2014, 136-137.

³¹⁹ Kamil Kırıkoğlu, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2108.

³²⁰ Öztürk, a.g.e., s. 634.

verilmiştir.³²¹ Ticaret Encümeni ve Hariciye Encümeni'nde görev almıştır. 7 Kasım 1979 tarihinde İstanbul İstinye Devlet Hastanesi'nde hayatını kaybetmiştir.³²²

4. 1. 1. 1. Parlamento Faaliyetleri

XI. dönem Sivas milletvekilliği yapan Kamil Kırıkoğlu genel kurulda 3 defa söz almıştır. Bunlardan bir tanesi önerge şeklindedir. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, 1960 yılı Muvazenei Umumiye Kanunu ve 1960 yılı Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğü bütçeleri ile alakalıdır. Önerge konusu ise Sivas mebusluğunu tercih ettiğine dairdir.³²³

44. birleşimde söz alan Kırıkoğlu, DP ve CHP hükümetini karşılaştırmıştır. DP hükümetinin de hayat pahalılığını eleştirmesine rağmen 1960 bütçesine bakıldığı zaman israflarda bulunduğu ve ekonomik politikaların da değiştiğini söylemiştir. Hayat pahalılığını eleştirmiştir.³²⁴ 48. birleşimde hastabakıcı ve hemşire eksikliğinden bahsetmiştir. Hastabakıcı ve hemşire sayısının yeterli gelmediğini sayının artırılması gerekliliğini belirtmiştir.³²⁵

Kamil Kırıkoğlu'nun meclisteki çalışmalarına bakıldığında aktif olarak faaliyette bulunduğu tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Ancak milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır.

4. 1. 2. Halim Ateşalp

1905 (1321) yılında Sivas'ta doğmuştur. Babası Mustafa Bey, annesi Mahiş Hanımdır. Lise ve kadastro mektebi mezunudur. Tapu sicil muhafızlıklarında bulunmuştur. Yedek subay olarak askerlik görevini yerine getirmiştir. 1943 yılında yüzbaşılığa liyakat rütbesi ile terhis edilmiştir. Mesleği çiftçiliktir. 1 Kasım 1957 tarihinde meclise katılmıştır.³²⁶ 1957 yılında yapılan seçimlere katılarak aldığı 116.686 oy ile CHP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 30 Ekim 1957 tarihinde

³²¹ Kamil Kırıkoğlu, 11. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2108.

³²² Zühtü Arslan, **Türk Parlamento Tarihi TBMM- XI. Dönem (1957-1960)**, II. Cilt, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınlar, 871.

³²³ TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Kamil Kırıkoğlu adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 30.01.2021)

³²⁴ *TBMM Tutanak Dergisi*, 11. Dönem, 12. Cilt, 44. Birleşim, 239-240.

³²⁵ *TBMM Tutanak Dergisi*, 11. Dönem, 12. Cilt, 48. Birleşim, 741.

³²⁶ Halim Ateşalp, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2456.

seçim tutanağı kendisine verilmiştir.³²⁷ Ziraat Encümeni ve İmar İskân Encümeni'nde çalışmıştır. 28 Ağustos 1965 tarihinde hayatını kaybetmiştir.³²⁸

4. 1. 2. 1. Parlamento Faaliyetleri

XI. dönem Sivas milletvekilliği yapan Halim Ateşalp genel kurulda 37 defa söz almıştır. Ayrıca 2 tane de teklif sunmuştur. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, 1958 yılı Orman Umum Müdürlüğü bütçesi, Adliye Vekâleti bütçesi, Sivas ve diğer Şark vilayetlerinde çay temini, 1959 yılı Çalışma Vekâleti bütçesi, Diyanet İşleri Reisliği bütçesi, Sivas vilayetinde yapılan köprü sayısı, 1960 yılı Toprak ve İskân İşleri Umum Müdürlüğü bütçeleri vb. konularda düşüncelerini aktarmıştır. Ayrıca gayrimenkule tecavüzün def'i ve Türk Kanunu Medenisi maddeleri hakkında da teklifler sunmuştur.³²⁹

48. birleşim de söz alarak köylüye verilen tohumlar hakkında fikirlerini söylemiştir. Buğday tohumlarının mevsiminde verilmediğini ve tohumun nasıl ekileceği konusunda çiftçiye bilgi verilmediğini belirtmiştir. Bu yüzden sorunun çözülmesini istemiştir.³³⁰ 46. birleşimde nüfus tahrirleri hakkında düşüncelerini aktarmıştır. Özellikle Anadolu'nun iç taraflarında bazı vatandaşların nüfusa kayıtlı olmadığını, bunun da mahkemelerin yükünü arttırdığını söylemiştir. Hükümetten konuya bir çözüm bulunmasını istemiştir.³³¹ 17. birleşim de çay temini hakkında düşüncelerini aktarmıştır. İstanbul, Ankara, İzmir gibi vilayetlerde çay temini serbest iken Sivas, Tokat gibi bazı illerde halkın çayı kolayca alamamaları ya da formalitelerle uğraştırmanın nedenini sormuştur. Bu durumun karaborsacılığına neden olduğunu belirtmiştir. Memlekette çay sorunu varsa garp ve şarkın aynı şekilde etkilenmesi gerektiğini de söylemiştir. Bazı illerde çayın vesika ile alınmasını eleştirmiştir.³³² 56. birleşimde söz alarak Sivas'ta yapılan köprülerden ve maliyeti hakkında düşüncelerini aktarmıştır.³³³

³²⁷ Halim Ateşalp, 11. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2456.

³²⁸ Arslan, a.g.e., 872.

³²⁹ TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Halim Ateşalp adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 30.01.2021)

³³⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 2. Cilt, 48. Birleşim, 1008-1009.

³³¹ TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 2. Cilt, 46. Birleşim, 588-589.

³³² TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 6. Cilt, 17. Birleşim, 223-224.

³³³ TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 8. Cilt, 56. Birleşim, 278.

46. birleşimde din adamlarının durumundan bahsetmiştir. Aldıkları ücretin az olduğunu söyleyerek ihtiyaçların karşılanmasını istemiştir.³³⁴ 47. birleşimde DP iktidara geldiğinden beri Sivas'a herhangi bir yardımın yapılmadığını söylemiştir. Sivas'ın kendi haline bırakıldığını ifade etmiştir.³³⁵

Halim Ateşalp'in meclis faaliyetlerine bakıldığında meclis içerisinde aktif olarak çalışmalarda bulunduğu tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Milletvekili olarak temsil ettiği Sivas'ın kalkınması adına da önemli çalışmalarda bulunmuştur.

4. 1. 3. Rahmi Çeltekli

1902 (1318) yılında Sivas'ta doğmuştur. Babası Mehmet Bey, annesi Zeynep Hanımdır. Sivas Rüştüye Mektebi'ni bitirdikten sonra ticarete atılmıştır. 1934 yılından mebus seçimine kadar Sivas Ticaret ve Sanayi Odası Reisliği yapmıştır. Evli ve bir çocuğu vardır. 1 Kasım 1957 tarihinde meclise katılmıştır.³³⁶ 1957 seçimlerine katılarak aldığı 116.905 oy ile CHP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 30 Ekim 1957 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.³³⁷ Ticaret Encümeni ve Milli Müdafaa Encümeni'nde çalışmıştır. 29 Ekim 1971 tarihinde hayatını kaybetmiştir.³³⁸ Meclis tutanak kayıtlarında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

4. 1. 4. Nüzhet Çubukçu

1905 (1321) yılında Tutak'ta doğmuştur. Babası Ahmet Rüştü Bey, annesi Fatma Zehra Hanımdır. Fransızca ve az İtalyanca dillerini bilmektedir. Mesleği dış hekimliğidir. Evli ve altı çocuğu vardır.³³⁹ 1957 seçimlerine katılarak aldığı 116.777 oy ile CHP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 30 Ekim 1957 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.³⁴⁰ Hariciye Encümeni'nde çalışmıştır. Ayrıca CHP Sivas İl Başkanlığı da yapmıştır. 27 Aralık 1981 tarihinde hayatını kaybetmiştir.³⁴¹

³³⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 12. Cilt, 46. Birleşim, 366.

³³⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 12. Cilt, 47. Birleşim, 538.

³³⁶ Rahmi Çeltekli, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2457.

³³⁷ Rahmi Çeltekli, 11. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2457.

³³⁸ Arslan, a.g.e., 873.

³³⁹ Nüzhet Çubukçu, Tercüme- i Hal Kağıdı, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2458.

³⁴⁰ Nüzhet Çubukçu, 11. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2458.

³⁴¹ Arslan, a.g.e., 874.

4. 1. 4. 1. Parlamento Faaliyetleri

XI. dönem Sivas milletvekilliği yapan Nüzhet Çubukçu genel kurulda 2 defa söz almıştır. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, cüzam hastalığının önlenmesi ve 1959 yılı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti'nin bütçe konularıdır.³⁴²

23. birleşimde söz alarak cüzam hastalığı hakkında düşüncelerini aktarmıştır. Hastalık hakkında bilgilendirmenin az yapıldığını, bu yüzden bakanlıktan bu konu ile ilgili bilgilerin genişletilmesini istemiştir.³⁴³ 45. birleşimde Sivas'ta yer alan Numune Hastanesi hakkında görüşlerini aktarmıştır. Hastane binasının yeniden açılmasını istemiştir.³⁴⁴

Nüzhet Çubukçu'nun meclisteki faaliyetlerine bakıldığında meclis içerisinde çalışmalarında bulunduğu tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Yaptığı çalışmalar arasında Sivas'a da yer vermesi bölgenin kalkınması adına önemli katkılar sağlamıştır.

4. 1. 5. Hasan Değer

1922 (1338) yılında Divriği de doğmuştur. Babası Mehmet Bey, annesi Asiye Hanımdır. Divriği de ilkokulu, Sivas'ta ortaokulu ve liseyi de Kabataş Erkek Lisesi'nde bitirmiştir. 1947 tarihinde Ankara Tıp Fakültesi'ni bitirmiştir. Askerlik görevinden sonra Divriği ve Ürgüp'te üç sene Hükümet Tabipliği yapmıştır. 1952-1955 tarihleri arasında Divriği CHP Başkanlığı yapmıştır. 1955-1957 tarihleri arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon alanında çalışmıştır. İngilizce dilini bilmektedir. Evli ve iki çocuğu vardır. 1 Kasım 1957 tarihinde meclise katılmıştır.³⁴⁵ 1957 seçimlerine katılarak aldığı 116.740 oy ile CHP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 30 Ekim 1957 tarihinde seçin tutanağı kendisine verilmiştir.³⁴⁶ Hariciye Encümeni'nde çalışmıştır.³⁴⁷

³⁴²TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Nüzhet Çubukçu adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 30.01.2021)

³⁴³ *TBMM Tutanak Dergisi*, 11. Dönem, 1. Cilt, 23. Birleşim, 455.

³⁴⁴ *TBMM Tutanak Dergisi*, 11. Dönem, 7. Cilt, 45. Birleşim, 925.

³⁴⁵ Hasan Değer, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2459.

³⁴⁶ Hasan Değer, 11. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM arşivi Şahsi Dosya No: 2459.

³⁴⁷ Arslan, a.g.e., 875.

4. 1. 5. 1. Parlamento Faaliyetleri

XI. dönem Sivas Milletvekilliği yapan Hasan Değer genel kurulda 1 defa söz almıştır. Konuşma yaptığı konuya bakıldığında, 1960 yılı Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğü bütçesi konusudur.³⁴⁸ 48. birleşimde söz alarak rehabilitasyondan ve gerekliliğinden bahsetmiştir. İş kazaları sonucu oluşacak durumları bu müessesenin tedavi edebileceğini söyleyerek kanun tasarısının getirilmesini istemiştir.³⁴⁹

Hasan Değer'in meclis çalışmalarına bakıldığında aktif olarak çalışmalarda bulunmadığına meclis tutanak kayıtlarından rastlamaktayız. Ayrıca milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında da herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

4. 1. 6. Turhan Feyzioğlu

1922 (1338) yılında Kayseri'de doğmuştur. Babası Sait Bey, annesi Neyyise Hanımdır. İlk ve orta öğrenimini Kayseri'de, liseyi de İstanbul Galatasaray Lisesi'nde bitirmiştir. Lise öğrenimini bitirdikten sonra Hukuk Fakültesi'ne kaydolmuştur. 1944-1945 tarihleri arasında İstanbul Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde asistanlığa başlamıştır. Fransızca, Almanca, İngilizce dillerini bilmektedir. Evli ve bir çocuğu vardır.³⁵⁰ 1955 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanlığı'na seçilmiştir. 1947'den itibaren Ankara Barosu'na kayıtlı avukattır.³⁵¹ 1955 tarihinde Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İdare Hukuku Profesörlüğü'ne tayin edilmiştir.³⁵² Doğu illerinde yaşanan yiyecek sıkıntısı konusunda Başbakan'a rapor sunmuştur. Doğu illerinde yaşanan sıkıntının giderilmesi açısından çalışmalarda bulunmuştur.³⁵³ 1957 seçimlerine katılarak aldığı 116.829 oy ile CHP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 30 Ekim 1957 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir. 1 Kasım 1957 tarihinde meclise katılmıştır.³⁵⁴ Teşkilatı Esasiye Encümeni ve Bütçe Encümeni'nde çalışmıştır. 1960'tan sonra Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü'ne atanmıştır. 1961'de Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapmıştır. 1961 seçimlerinde Kayseri milletvekili

³⁴⁸TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Hasan Değer adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 30.01.2021)

³⁴⁹ *TBMM Tutanak Dergisi*, 11. Dönem, 12. Cilt, 48. Birleşim, 745.

³⁵⁰ Turhan Feyzioğlu, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2460.

³⁵¹ Arslan, a.g.e., 876-877.

³⁵² BCA, Fon Kodu: 30-11-1-0 Yer Bilgisi: 251-17-2

³⁵³ BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0 Yer Bilgisi: 22-125-2

³⁵⁴ Turhan Feyzioğlu, 11. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2460.

olmuştur. 1964-1966 tarihleri arasında Avrupa Konseyi'nde Türkiye temsilciliği yapmıştır. 1967'de CHP'den ayrılarak Güven Partisi'ni kurmuştur. 1975 tarihinde Süleyman Demirel başkanlığında devlet bakanlığı ve başbakan yardımcılığı görevlerini yapmıştır. 1978'de Bülent Ecevit hükümetinde devlet bakanı ve başbakan görevlerini yapmıştır. 1980 tarihinde siyasetten ayrılmıştır. Atatürk Kültür- Dil ve Tarih Yüksek Kurumu bilim üyesidir. 24 Mart 1988'de hayatını kaybetmiştir. Bazı eserleri;

- Umumi iktisada Giriş
- Esaret Yolu
- Devlet Adamı Atatürk
- Atatürkçü Yol
- Amme Hürriyetleri
- Büyük Tehlike Komünizm³⁵⁵

4. 1. 6. 1. Parlamento Faaliyetleri

XI. dönem Sivas milletvekilliği yapan Turhan Feyzioğlu genel kurulda 32 defa söz almıştır. Ayrıca 6 önerge ve 11 tane de teklif sunmuştur. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, 1958 yılı Türkiye Büyük Millet Meclisi bütçesi, 1959 yılı Maarif Vekâleti bütçesi, 1960 yılı Basın Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü bütçesi vb. konularda düşüncelerini aktarmıştır. Sivas mebusluğu tercih ettiği, radyonun bazı neşriyatı hakkında meclis tahkikatı açılması vb. konularında da önergeler sunmuştur. Türkiye Zirai Sigorta Kurumu Kanunu, Milletvekili Seçimi Kanununun bazı maddelerinde değişiklik, İlköğretim ve Eğitim Kanunu vb. konularında teklifler sunmuştur.³⁵⁶

45. birleşimde Türkiye'deki okuryazarlığın çok geride olduğunu belirtmiştir. Ayrıca köylerdeki okul eksikliğinden ve öğretmen durumunda da bahsetmiştir. Milli birliğin ve demokrasinin eğitimle bağlı olduğunu söyleyerek gerekli çalışmaların ve iyileştirilmelerin yapılması gereğini vurgulamıştır.³⁵⁷ 46. birleşimde radyonun

³⁵⁵ Arslan, a.g.e., 877-878.

³⁵⁶TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Turhan Feyzioğlu adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 30.01.2021)

³⁵⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 7. Cilt, 45. Birleşim, 786-787.

kullanımı hakkında düşüncelerini aktarmıştır. Radyonun taraflı kullanımı eleştirmiştir.³⁵⁸

Turhan Feyzioğlu'nun meclisteki faaliyetlerine bakıldığında meclis içerisinde aktif olarak çalışmalarda bulunduğu tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Ancak milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

4. 1. 7. Necati İlter

1900 (1316) yılında Drama da doğmuştur. Babası Nazif Bey, annesi Emire Hanımdır. Fransızca, Almanca, Farsça ve az İngilizce dillerini bilmektedir. 1932 yılında Harp Akademisi'nden mezun olmuştur. Orduda çeşitli kurmay hizmetlerinde görev almıştır. 1950 yılında Kurmay Albayken ordudan istifa etmiştir. Ankara Valiliği'ne tayin olmuştur. 1954 tarihinde emekli olmuştur.³⁵⁹ 1952 tarihinde Sivas Valiliği'ne tayin edilmiştir.³⁶⁰ 1957 seçimlerine katılarak aldığı 116.838 oy ile CHP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 30 Ekim 1957 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir. 1 Kasım 1957 tarihinde meclise katılmıştır.³⁶¹ Hariciye Encümeni ve Bütçe Encümeni'nde çalışmıştır. 6 Aralık 1960 tarihinde hayatını kaybetmiştir.³⁶²

4. 1. 7. 1. Parlamento Faaliyetleri

XI. dönem Sivas milletvekilliği yapan Necati İlter genel kurulda 3 defa söz almıştır. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, 1958 yılı Hariciye Vekâleti bütçesi, 1960 yılı Milli Müdafaa Vekâleti bütçesi, Kıbrıs İhtilâfı konusunda Londra'da imzalanan anlaşmalarda hükümetin takip ettiği politikalar hakkında düşüncelerini aktarmıştır.³⁶³ 50. birleşimde Kıbrıs konusu ile alakalı düşüncelerini aktarmıştır. Kıbrıs adasının stratejik konumundan dolayı Anadolu'nun emniyetinin sağlanması gerektiğini belirtmiştir.³⁶⁴

³⁵⁸ *TBMM Tutanak Dergisi*, 11. Dönem, 7. Cilt, 46. Birleşim, 1080.

³⁵⁹ Necati İlter, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2461.

³⁶⁰ BCA, Fon Kodu: 30-18-1-2 Yer No: 129-50-4

³⁶¹ Necati İlter, 11. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2461.

³⁶² Arslan, a.g.e., 880.

³⁶³ TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Necati İlter adına göre taranarak elde edilmiştir. (30.01.2021)

³⁶⁴ *TBMM Tutanak Dergisi*, 11. Dönem, 8. Cilt, 50. Birleşim, 36.

Necati İlter'in meclisteki faaliyetlerine bakıldığında aktif olarak çalışmalarda bulunduğuna tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Ancak milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

4. 1. 8. Mehmet Emin Edip İmer

1923 (1339) yılında Eskişehir'de doğmuştur. Babası Abdülkadir Bey, annesi Şefika Hanımdır. İlk tahsilini Eskişehir'de yapmıştır. Orta, lise ve hukuk tahsilini Ankara'da tamamlamıştır. 1948 tarihinde Ankara'da Hakimlik stajına başlamıştır. 1950 tarihinde Hafik'te Sorgu Hakimliği yapmıştır. 1956 tarihinde görevinden ayrılarak Sivas'ta avukatlığa başlamıştır. Evli ve iki çocuğu vardır. 1 Kasım 1957 tarihinde meclise katılmıştır.³⁶⁵ 1957 seçimlerine katılarak aldığı 116.746 oy ile CHP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 30 Ekim 1957 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.³⁶⁶ Hariciye Encümeni'nde çalışmıştır.³⁶⁷

4. 1. 8. 1. Parlamento Faaliyetleri

XI. dönem Sivas milletvekilliği yapan Edip İmer genel kurulda 1 defa söz almıştır. 1 tane de teklif sunmuştur. Konuşma yaptığı konuya bakıldığında, 1958 yılı Adliye Vekâleti bütçesi ve Halim Ateşalp, Abdürrahmanoğlu Ömer Lütfi Uludağ'a vatana hizmet tertibinden maaş bağlanması konusunda teklif sunmuştur.³⁶⁸ 45. birleşimde adaletin öneminden, mahkemelerin ve hakimlerin durumundan bahsetmiştir. DP iktidara geldiğinden beri mahkemelerin gizli yapıldığını vurgulamıştır.³⁶⁹

Edip İmer'in meclis çalışmalarına bakıldığında meclis içerisinde fazla aktif çalışmalarda bulunmadığına tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Ayrıca milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında da herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

4. 1. 9. Ahmet Kangal

1919 (1335) yılında Kangal'da doğmuştur. Babası Hüseyin Bey, annesi Havva Hanımdır. Kendi değımiyle köyde mektep olmadığı için ailesi tarafından tutulan öğretmenlerle 16 yaşına kadar okutulmuştur. 1939'da askere gitmiştir. Mesleğı

³⁶⁵ Mehmet Emin Edip İmer, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2462.

³⁶⁶ Edip İmer, 11. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2462.

³⁶⁷ Arslan, a.g.e., 881.

³⁶⁸ TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Edip İmer adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 30.01.2021)

³⁶⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 2. Cilt, 45. Birleşim, 503-504.

çiftçiliktir. Evli ve altı çocuğu vardır. 31 Ekim 1957 tarihinde meclise katılmıştır.³⁷⁰ 1957 seçimlerine katılarak aldığı 116.732 oy ile CHP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 30 Ekim 1957 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.³⁷¹ Sanayi Encümeni ve Ziraat Encümeni'nde çalışmıştır. 25 Eylül 1993'te hayatını kaybetmiştir.³⁷² Meclis tutanak kayıtlarında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

4. 1. 10. Yalçın Kocabay

1925 yılında Gürün'de doğmuştur. Babası Necmettin Bey, annesi Fatıma Hanımdır. İlk öğrenimini Gürün'de, orta ve lise öğrenimini de Sivas'ta tamamlamıştır. 1945 tarihinde askerlik hizmetini yerine getirmiştir. Askerlikten sonra İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde yüksek öğrenim görmüştür. Fransızca, İngilizce ve Almanca dillerini bilmektedir. 31 Ekim 1957 tarihinde meclise katılmıştır.³⁷³ Eğitimi için Almanya'ya gitmiştir. Babasının ölümü üzerine geri dönmüştür. Doktora için Münih'e gitmiştir. Ancak seçimlerin ileri alınması nedeniyle doktora sınavına girmeden geri gelmiştir.³⁷⁴ 1957 seçimlerine katılarak aldığı 116.581 oy ile CHP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 30 Ekim 1957 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.³⁷⁵ İktisat Encümeni, Sanayi Encümeni ve Maliye Encümenleri'nde çalışmıştır.³⁷⁶

4. 1. 10. 1. Parlamento Faaliyetleri

XI. dönem Sivas milletvekilliği yapan Yalçın Kocabay genel kurulda 2 defa söz almıştır. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, 1959 yılı Maliye Vekâleti bütçesi ve varidat bütçesi ile alakalı konulardır.³⁷⁷

Yalçın Kocabay'ın meclisteki faaliyetlerine bakıldığında çok fazla aktif çalışmalarda bulunmadığına tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Ayrıca milletvekili olarak temsil ettiği Sivas ili hakkında herhangi bir konuşmasına da rastlanılmamıştır.

³⁷⁰ Ahmet Kangal, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2463.

³⁷¹ Ahmet Kangal, 11. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2463.

³⁷² Arslan, a.g.e., 882.

³⁷³ Yalçın Kocabay, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2464.

³⁷⁴ Arslan, a.g.e., 883.

³⁷⁵ Yalçın Kocabay, 11.Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2464.

³⁷⁶ Arslan, a.g.e., 883.

³⁷⁷TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Yalçın Kocabay adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 31.01.2021)

4. 1. 11. Şinasi Moran

1913 (1329) yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Mehmet Mazhar Bey, annesi Hacer Hanımdır. 1936 yılında İstanbul Tıp Fakültesi'nden mezun olmuştur. Askerlik görevini İstanbul askeri tatbikat okulu Gülhane'de yapmıştır. 1937'den itibaren Sivas Zara'da sekiz sene hükümet tabipliği, bir buçuk sene Mardin'de sağlık müdürlüğü, üç sene sağlık müfettişliği ve dört sene de Sivas'ta sağlık müdürlüğü yapmıştır. 1954 tarihinde milletvekili seçimine girmek için memurluktan istifa etmiştir. 1957 seçimlerine kadar Zara'da serbest doktorluk yapmıştır. Evli ve iki çocuğu vardır. Fransızca dilini bilmektedir. 1 Kasım 1957 tarihinde meclise katılmıştır.³⁷⁸ 1957 seçimlerine katılarak aldığı 116.598 oy ile CHP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 30 Ekim 1957 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.³⁷⁹ Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümeni ve Sanayi Encümeni'nde çalışmıştır. 20 Nisan 1993 tarihinde hayatını kaybetmiştir.³⁸⁰

4. 1. 11. 1. Parlamento Faaliyetleri

XI. dönem Sivas milletvekilliği yapan Şinasi Moran genel kurulda 3 defa söz almıştır. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, 1960 yılı Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğü bütçesi, Sivas'ta okul inşaat malzemesinin parasız taşıttırıldığı konusu, doktorların büyük şehirlere imtihanla nakilleri konusunda düşüncelerini aktarmıştır.³⁸¹

53. birleşimde söz alarak Sivas'ta yapılan okul inşaatında nakliyecilerin para alamadığını, bu konuda herhangi bir ödeme yapılmadığını belirtmiştir. Bunun üzerine Maarif Vekili Celal Yardımcı konuyu tetkik ettireceğini belirtmiştir.³⁸²

Şinasi Moran'ın meclisteki faaliyetlerine bakıldığında meclis içerisinde aktif olarak çalışmalarda bulunduğu tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Konuşmasında Sivas'a da yer vermiş olması bölgenin kalkınması adına önemli bir çalışma olmuştur.

4. 1. 12. Cemil Özcan

1915 (1331) yılında Gemerek'te doğmuştur. Babası Mehmet Ali Bey, annesi Hatice Hanımdır. 1934 tarihinde Kayseri Lisesi'nden mezun olmuştur. 1940-1942 tarihleri

³⁷⁸ Şinasi Moran, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2465.

³⁷⁹ Şinasi Moran, 11. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2465.

³⁸⁰ Arslan, a.g.e., 884.

³⁸¹ TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Şinasi Moran adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 31.01.2021)

³⁸² TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 8. Cilt, 53. Birleşim, 154-155.

arasında askerlik görevini yerine getirmiştir. 1946-1953 tarihleri arasında Gemerek Belediye Başkanlığı yapmıştır. Çiftçilik ve ticaretle uğraşmıştır. Evli ve üç çocuğu vardır. 1 Kasım 1957 tarihinde meclise katılmıştır.³⁸³ 1957 seçimlerine katılarak aldığı 116.435 oy ile CHP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 30 Ekim 1957 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.³⁸⁴ Ziraat Encümeni ve Münakalat Encümeni'nde çalışmıştır. 24 Temmuz 1972 tarihinde hayatını kaybetmiştir.³⁸⁵ Meclis tutanak kayıtlarında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

4. 1. 13. Süleyman Özsever

1912 (1328) yılında Sivas'ta doğmuştur. Babası Ahmet Naci Bey, annesi Ayşe Hanımdır. İlk öğrenimini Sivas'ta, orta öğrenimini Sivas ve Kayseri'de tamamlamıştır. Ankara Hukuk Fakültesi'nde yüksek tahsilini yapmıştır. Yedek Subay Okulu'nda Kolordu Nakliye Taburu'nda askerlik hizmetini yerine getirmiştir. Farklı illerde hakimlik ve savcılık görevlerinde bulunmuştur. 1935-1937 tarihleri arasında Sivas Kız Ortaokulu'nda tarih-coğrafya öğretmenliği yapmıştır. Fransızca dilini bilmektedir. Evli ve üç çocuğu vardır. 1 Kasım 1957 tarihinde meclise katılmıştır.³⁸⁶ 1957 seçimlerine katılarak aldığı 116.524 oy ile CHP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 30 Ekim 1957 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.³⁸⁷ Arzuhal Encümeni ve Maarif Encümeni'nde çalışmıştır. 12 Kasım 1990 tarihinde hayatını kaybetmiştir.³⁸⁸ Meclis tutanak kayıtlarında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

4. 1. 14. Nazmi Yaraş

1902 (1318) yılında Yıldızeli de doğmuştur. Babası Fahrettin Bey, annesi Şerife Hanımdır. Tahsili Rüştüye'dir. 1927 tarihinde Sivas'ta polis memurluğuna girmiştir. 1933'te Van'a tayin olmuştur. 1935 tarihinde görevinden istifa etmiştir. 1942 tarihinde Yıldızeli Belediye Reisliği yapmıştır. Bu görevinden 1955 yılında ayrılmıştır. Evli ve dört çocuğu vardır. 1 Kasım 1957 tarihinde meclise katılmıştır.³⁸⁹ 1957 seçimlerine katılarak aldığı 116.659 oy ile CHP Sivas milletvekili olarak

³⁸³ Cemil Özcan, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2466.

³⁸⁴ Cemil Özcan, 11. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2466.

³⁸⁵ Arslan, a.g.e., 885.

³⁸⁶ Süleyman Özsever, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2467.

³⁸⁷ Süleyman Özsever, 11. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2467.

³⁸⁸ Arslan, a.g.e., 886.

³⁸⁹ Nazmi Yaraş, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2468.

seçilmiştir. 30 Ekim 1957 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.³⁹⁰ Meclis Kütüphanesi ve Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeni'nde çalışmıştır. Parlamento sonrası ziraat ile uğraşmıştır. 24 Aralık 1963 tarihinde hayatını kaybetmiştir.³⁹¹ Meclis tutanak kayıtlarında herhangi bir konuşmasına rastlanılmamıştır.

4. 1. 15. Hacı Ahmet Yılmaz

1910 (1326) yılında Şarkışla'da doğmuştur. Babası Ahmet Bey, annesi Hatun Hanımdır. Tahsili ortadır. 1930' da evlenmiştir. Altı çocuğu vardır. 1932 tarihinde askerlik hizmetini yerine getirmiştir. 1950-1957 tarihleri arasında Şarkışla'da Meclis-i Umum Azalığı yapmıştır. 31 Ekim 1957 tarihinde meclise katılmıştır.³⁹² 1957 seçimlerine katılarak aldığı 116.692 oy ile CHP Sivas milletvekili olarak seçilmiştir. 30 Ekim 1957 tarihinde seçim tutanağı kendisine verilmiştir.³⁹³ Sanayi Encümeni ve Ziraat Encümeni'nde çalışmıştır. 20 Aralık 1975 tarihinde hayatını kaybetmiştir.³⁹⁴

4. 1. 15. 1. Parlamento Faaliyetleri

XI. dönem Sivas milletvekili olan Ahmet Yılmaz genel kurulda 13 defa söz almıştır. Konuşma yaptığı konulara bakıldığında, köy okulları ve şehir okullarındaki tahsisat, Şarkışla'da selden korunmak adına set inşası, 1953 yılı Sivas'ta başlanan yollar, 1959 yılı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü bütçesi, 1960 yılı Vakıflar Umum Müdürlüğü bütçesi, Diyanet İşleri Reisliği bütçesi vb. konularda düşüncelerini aktarmıştır.³⁹⁵

32.birleşimde köy okulları ve şehir okullarının eşit olup olmadığını sormuştur. Ayrıca köy okulunun eksikliklerinden ve öğretmen konusunda da düşüncelerini aktarmıştır. Köy okullarındaki bu olumsuzlukların giderilmesini istemiştir. Şarkışla'ya bağlı bir köyde yaşanan sel taşkınları nedeniyle ortaya çıkan zarardan bahsetmiştir. Çözüm olarak ya köylünün oradan kaldırılması ya da set yapılması gerekliliğini vurgulamıştır. Tedbir alınmadığı takdirde can kaybının yaşanacağını söylemiştir.³⁹⁶ 48.birleşimde çiftçilerin yaşadığı sıkıntılardan bahsederek sorunların

³⁹⁰ Nazmi Yaraş, 11. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2468.

³⁹¹ Arslan, a.g.e., 887.

³⁹² Hacı Ahmet Yılmaz, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2469.

³⁹³ Hacı Ahmet Yılmaz, 11. Dönem, Seçim Mazbatası, TBMM arşivi, Şahsi Dosya No: 2469.

³⁹⁴ Arslan, a.g.e., 888.

³⁹⁵ TBMM'nin web sayfasındaki (www.tbmm.gov.tr) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi kayıtlarından üye Ahmet Yılmaz adına göre taranarak elde edilmiştir. (E.T 31.01.2021)

³⁹⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 1. Cilt, 32. Birleşim, 605-608.

çözülmesi gerekliliğinden bahsetmiştir. Ayrıca Sivas'taki sulama talebini de konuşmasına eklemiştir. Anadolu'nun verimsiz topraklı şehirlerinden biri olduğu için ihtiyaçların öne alınmasını istemiştir.³⁹⁷ 46.birleşimde köylerde yaşanan din adamı yetersizliğini aktarmıştır. Yaşanan sıkıntının çözülmesini istemiştir.³⁹⁸

Ahmet Yılmaz'ın meclisteki faaliyetlerine bakıldığında aktif olarak çalışmalarda bulunduğu meclis tutanak kayıtlarında rastlamaktayız. Konuşmalarında milletvekili olarak temsil ettiği Sivas iline de yer vermiş olması bölgenin kalkınması adına önemli çalışmalar olmuştur.

4. 2. 27 Mayıs'a Giden Süreç

Seçimlerin ardından 25 Kasım 1957'de Beşinci Menderes Hükümeti kurulmuştur. Hükümetin programında;

- Meclis denetiminin yapıcı olması gerekliliği
- Hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasının engelleneceği
- İktisadi düzene zarar verecek unsurlar kaldırılıp, fiyat denetiminin yapılacağı
- NATO üyeleri ve Bağdat Paktı müttefikleriyle olan ilişkiler geliştirilecektir

maddeleri yer almıştır. Seçim sonrası iktidar partisinin muhalefete karşı tavrı daha da sert olmaya başlamıştır. Hükümetin sertleşen tavrı siyasi ve toplumsal hayatı olumsuz yönde etkilediği gibi muhalefetin de eleştirilerde bulunmasına olanak vermiştir.³⁹⁹

1957 seçimleri DP'nin Türkiye'nin genelinde ciddi oranda oy kaybı yaşadığı bir seçim olmuştur. 1950-1954 yıllarında yapılan seçimlerde gösterdiği başarıyı 1957 seçimlerinde gösterememiştir. Özellikle yapılan seçimlerde Sivas'tan ciddi derece de oy kaybı yaşamıştır. Bir önceki seçimlerde milletvekili çıkarmayı başaran DP, bu seçimlerde aday çıkarmayı başaramamıştır. Bölgede %81,9 oranında katılımın olduğu seçimde DP, %39,6 oranında oy alarak önceki seçimlere göre gerilemiştir.

³⁹⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 2. Cilt, 48. Birleşim, 992.

³⁹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 12. Cilt, 46. Birleşim, 368.

³⁹⁹Kaya, a.g.m., 2018, 596-597.

CHP ise yapılan seçimlerde %53 oranında oy alarak 15 milletvekilinin hepsini kendi listesinden çıkartmıştır.⁴⁰⁰

1957 seçimlerinin ardından hükümeti kurma görevi yeniden Adnan Menderes'e verilmiştir.⁴⁰¹ Ancak seçimlerde DP'nin başarılı çıkması iki partiyi karşı karşıya getirmiştir. DP bu yeni dönemde muhalefete karşı sıkı baskılar uygulama yoluna giderken, muhalefet partisi olan CHP'de hükümete karşı sert eleştirilerde bulunmuştur. İktidar ile muhalefet arasında yaşanan bu gerginlik üzerine hükümet bazı önlemler almıştır. Buna bağlı olarak meclis iç tüzüğünde bazı değişiklikler yapılmıştır. Mecliste görüşülen tüzük değişikliği yapılan oylama ile kabul edilmiştir. Önemli bazı yenilikler;

- TBMM'de %1 oranında milletvekili olmayan partiler grup kuramayacaklardır. Bu maddeye göre CMP ve HP grupları ortadan kalkacaktır.
- Komisyon toplantılarında huzuru bozan milletvekilleri önce uyarılacak daha sonra oturumu terk etmeleri istenecektir.
- Yapılan görüşmelerde parti grubu adına sadece grup başkanı veya sözcülerden biri bir defa konuşabilecektir
- Mecliste görüşmelerin yapılması için çoğunluğun sağlanması koşulu aranacaktır
- Sözlü sorular sadece Cuma günleri ve en fazla bir saat müzakere olunacaktır
- Geçici çıkarma cezası 3 ile 12 oturum olarak sınırlandırılmış ancak milletvekillinin ısrarı halinde cezanın bir kat arttırılacağı kabul edilmiştir.
- Kınama alan milletvekilinin maaşının beşte biri, geçici çıkarma cezası alan birinin maaşının yarısı, çıkarma kararına direnen milletvekilinin ise maaşının tümü kesilecektir.

İçtüzükte yapılan bu değişiklikler iktidar ile muhalefet arasındaki havanın daha da gergin olmasına neden olmuştur. Yapılan tüzük değişikliği muhalefetin dışında bazı profesörlerinde eleştiri yapmasına sebep olmuştur. DP ve CHP'yi karşı karşıya

⁴⁰⁰Filiz Çolak, Demokrat Parti Dönemi'nde TBMM'deki Sivas Milletvekilleri ve Parlamentodaki Faaliyetleri (1950-1960), **Sivas Kongresi'nin 100. Yılında Her Yönüyle Sivas Uluslararası Sempozyumu**, 2019, Sivas, 646.

⁴⁰¹ Yücel, a.g.e., 130.

getiren ve iki partinin birbirlerine karşı sert eleştirilerde bulunmasına CHP'nin TBMM'ye çok sayıda soru ve gensoru vermesi neden olmuştur. İki parti arasındaki gerginlik devam ederken Irak'ta yaşanan ihtilal parti ilişkilerini daha da gergin bir hale getirmiştir. Irak'ta yaşanan ihtilalin Ulus gazetesinde yayınlanması iktidarı Türkiye'de de böyle bir ihtilal yaşanmasının istendiği şeklinde düşündürmüştür. Ortaya çıkan yazılar hükümetin CHP'nin ihtilal yapacağına dair suçlamalarının artmasına neden olmuştur.⁴⁰²

İktidarın muhalefete karşı sert politikalar uygulaması güç birliğinin yapılmasına neden olmuştur. Muhalefeti tek cephede toplamak ve hükümete karşı güçlü konumda bulunmak için İsmet İnönü "Milli Muhalefet Cephesini" kurmaya karar vermiştir. Böylece hem muhalefetin tabanını genişletecek hem de hükümete karşı güçlü konumda olacaktır.⁴⁰³

Bu amaçla 16 Ekim 1958'de TKP, CMP ile birleşerek "Cumhuriyetçi Köylü MP" adını almıştır. Yapılan bu işbirliği hem iktidarın hem de bazı yöneticilerin hoşuna gitmemiştir. Güç birliğini engelleme çabaları muhalefetin daha hızlı hareket etmesine sebep olmuştur. HP'nin de güç birliğine katılması hükümeti harekete geçirmiştir.⁴⁰⁴

Muhalefetin güç birliği yapması ve Muhalefet Cephesi'ni kurması üzerine hükümet harekete geçmiştir. Partilerini daha da güçlendirmek, muhalefet ve basın yıkıcı çalışmalarını önlemek adına önlemler alıp "Vatan Cephesi'ni" kurmuşlardır. Vatan Cephesi'ne katılımları arttırmak adına devlet radyosundan cepheye girenlerin isimlerinin okunması stratejisi uygulanmıştır.⁴⁰⁵

Muhalefet partilerinin güç birliği yapması, hükümetin Vatan Cephesi'ni kurması ve iki partinin arasındaki gergin havanın düzelmemesi TBMM çalışmalarını da olumsuz yönde etkilemiştir. İki partinin birbirleriyle uğraşmaları nedeni ile meclis toplantıları düzenli bir şekilde yapılamaz hale gelmiştir. Toplantı yapılsa bile iki taraf arasındaki gerginlik nedeniyle ya kısa süreli ya da tartışmalı bir şekilde gerçekleşmiştir.

İktidarın muhalefet partilerine karşı baskıcı tavırlarını devam ettirmesi üzerine 12 Ocak 1959 tarihinde toplanan CHP Kurultayı'nda güç birliğinin ulaşmak istediği gayeleri belirten on maddelik bir beyanname yayınlanmıştır. Buna göre;

1. Partizanlığın kaldırılması

⁴⁰² Eroğul, a.g.e., 211-220.

⁴⁰³ Yücel, a.g.e., 137.

⁴⁰⁴Eroğul, a.g.e., 221-222.

⁴⁰⁵Turan, a.g.e., C.2, 186-187.

2. Millet Meclisi'nden başka ikinci bir meclisin kurulması
3. Seçim güvenliğinin sağlanması
4. Anayasa Mahkemesi'nin kurulması
5. Yüksek Yargıçlar Kurulu oluşturulması
6. Memurların mahkemeye başvuru haklarının tanınması
7. Basın hürriyetinin anayasa güvencesine bağlanması
8. Üniversite özerkliğinin eksiksiz sağlanması
9. Yüksek İktisat Şurası'nın kurulması
10. Sosyal adalet kavramının anayasaya girmesi

verilen bu beyanname ulti­matom niteliği taşımıştır.⁴⁰⁶

Seçimlerin ardından gergin olan iktidar ve muhalefet ilişkileri bütçe görüşmelerinin yapıldığı sırada daha da gergin bir hale gelmiştir. Bütçe görüşmeleri nedeniyle yapılan tartışmalar devam ederken Menderes Kıbrıs ile ilgili antlaşmayı imzalamak için Londra'ya gitmeye karar vermiştir. Havalanan uçak yoğun sis nedeniyle 17 Şubat 1959'da havaalanı yakınlarına düştü ve Menderes ufak tefek yaralar ile kazadan kurtulmuştur. Menderes'in böyle ciddi bir kaza atlatması kısa süreli iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkiyi yumuşatmıştır. Menderes'in uçak kazası haberi ülkede ciddi bir heyecan yaratmıştır. Türkiye'ye dönen Menderes'i halk büyük bir ilgi ve coşku ile karşılamıştır. İnönü'de Menderes'i karşılayanlar arasındaydı. Meclis çalışmaları dışında partililer yurt gezileri de yapmaya başlamışlardır. CHP yurt gezisi için ilk olarak Uşak ilini tercih etmiştir.⁴⁰⁷ 30 Nisan 1959'da Uşak'a giden İnönü, tatsız olaylar yaşamıştır. Yapılan gezide yaşanan çirkin olaylar neticesinde bölgeden ayrılarak İzmir'e doğru hareket etmiştir. Ancak burada da istenmeyen olaylarla karşılaşmıştır. Uşak ve İzmir gezisi ardından İstanbul'a dönen İnönü Topkapı surlarının yakınlarında bir grubun saldırısına maruz kalmıştır. Bu çirkin olayların ardından Geyikli ve Yeşilhisar gezilerinde de yine CHP üyeleri hoş olmayan olaylarla karşı karşıya kalmıştır. Yapılan geziler de CHP olumlu sonuçlar alamamıştır.

1957 seçimlerini kazanmasına rağmen Menderes tam olarak huzurlu değildir. Çünkü halkta 1950'lerin ve 1954'lerin heyecanından kalmadığını fark etmiştir. Birçok ilde seçimi kaybetmesi halkın hükümete duyduğu güvensizliğin arttığını göstermiştir.

⁴⁰⁶Aslan, a.g.t., 98-100.

⁴⁰⁷Yücel, a.g.e., 135-136.

Kaybettiği güveni geri kazanmak adına Menderes, çalışmalarına başlarken muhalefeti olan baskılarını da arttırmıştır. Çalışmalar için İstanbul'da istimlaklere başlamıştır. Yol ve cadde yapımına devam etmiştir. Çalışmalar devam ederken 16 Ocak 1958 tarihinde 9 subay ihtilal hazırlığı içinde oldukları iddiasıyla tutuklanmıştır.⁴⁰⁸

Seçimlerin ardından muhalefetin oy oranlarını arttırması, hükümetin başarısının düşmesi iktidarı huzursuz etmiştir. Buna bağlı olarakta uygulamalarında özellikle de muhalefete karşı tavırlarında sert ve ağır baskıcı bir tutum hakim olmuştur. Kasım Gülek'e göre; iktidar partisi DP'li olmayan herkesi CHP'li olarak nitelendirmiştir. Üniversite, basın, ordu, yargı organı gibi kim olursa olsun muhalefet taraftarı ise onları sindirmek adına yeni önlemler alınmıştır. Hükümetin baskı yönetimini benimsemesinde iktidarı bırakmama arzusu yer almıştır.⁴⁰⁹

Bu gelişmeler ışığında 7 Nisan 1960'ta DP meclis grubu meclis salonunda toplanmıştır. Yapılan toplantıda bazı konuşmacılar Uşak olayları ve Geyikli hadiselerinin hükümetin bu konularla ilgili gruba verdiği bilgilere uymadığını, idare amirleri ile emniyet mensuplarının aynı görüşte olmadığını ve muhalefetin tehlikeli oyunlar içerisinde olduğunu belirtmiştir. Yaşanan bu olayları vatandaşın endişe ile izlediğini açıklayarak ülkedeki huzurun sağlanması için bir komisyon kurulmasını istemişlerdir.⁴¹⁰

Meclis grubunun düzenlemiş olduğu toplantıda ortaya çıkan Tahkikat Komisyonu'nun kurulması fikri bir tebliğ ile basına bildirilmiştir. Tebliğde, CHP'nin tahrik politikası içinde olduğu, bu politika ile halkı ayaklandırma aşamasına getirdiği ve uygun olmayan usullerle devletin varlığına kastedildiğinin tespit edilmesi üzerine Tahkikat Encümeni'nin kurulması için hazırlıklar yapıldığı bildirilmiştir.

Tahkikat Komisyonu fikri CHP'ye göre iktidarın muhalefeti boğmak istediği anlayışına sahiptir.⁴¹¹ Hükümetin kurmak istediği Tahkikat Komisyonu üzerine CHP'de karşı bir Tahkikat Komisyonu önergesi vermek için hazırlıklara başlamıştır. Bu önergede hükümetin kanun dışı faaliyetlerinin ve yolsuzlukların incelenmesi

⁴⁰⁸Taşkın Tuna, **Adnan Menderes'in Günlüğü Belgesel Roman Siyasete Karışan Kan**, Şule Yayınları, İstanbul, 2007, 235-237.

⁴⁰⁹Meral Balcı, **Sıradışı Bir Siyasetçi: Kasım Gülek Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2015, 143.

⁴¹⁰Mükerrem Sarol, **Bilinmeyen Menderes**, İnkılap Kitapevi, İstanbul, 2014, 339-340.

⁴¹¹Yücel, a.g.e., 144-151.

amaçlanmıştır.⁴¹² Yaşanan olaylar neticesinde Tahkikat Komisyonu'nun kurulması önergesi 18 Nisan'da meclis toplantısına getirilmiştir. Konu ile ilgili mecliste sert tartışmalar yaşanmıştır.

Sunulan önergeye göre; CHP meşru bir seçimle iktidara gelmekten umudunu kesmiş ve her türlü baskı usullerini, kardeş kavgalarını mubah göstererek bütün devlet müesseselerini tahrik etmiştir. Basında CHP'yle işbirliği yapmış ve ordu siyasete çekilmiştir. Uşak, İstanbul, Yenişehir gibi yerlerde görülen olaylar demokrasi mücadelesi olarak gösterilmiştir. Ayrıca CHP siyasi, sosyal ve iktisadi alanlarda memleketi tehlikeye maruz bıraktığı gerekçesiyle suçlanmıştır.

Tüm bunların önüne geçmek için Dahili Nizamname'nin 177.maddesine göre 15 kişilik bir "Tahkikat Encümeni" kurulması talep edilmiştir. Komisyonun gerektiği vakit meclis dışında da faaliyette bulunması yetkisi istenmiştir. Bu önerge üzerine İnönü, bu talepleri anayasanın üstünde gayrimeşru bir talep olarak nitelendirmiştir.⁴¹³

Hükümet, muhalefetin uygun olmayan davranışlarda bulunmasını önlemek için ülkede huzurun ve hürriyetin sağlanması, seçimlerin şüphe ve endişe içinde gerçekleşmemesi ve kardeş kavgalarını önüne geçmek için;

- A) *Meşru iktidarımızı, aalemum devlet vazifelerini, Türk kadınlarını, dost ve mütteliklerimizi en iğrenç istnatlarla kötöleme usulleri de dahil olmak üzere, çeşitli gayrimeşru ve kanun dışı yollarla halkı kanunları ihlale, kanuni tedbirlere karşı mukavemete, hükümete, idari ve adli mercilere karşı galeyana ve fili tecavüzlere teşvik ve tahrik etmek,*
- B) *Müsaait telakki mahallerde kendi partilerine mensup bazı şahısları silahlandırmak suretiyle iktidar partisinin mensup ve taraftarları aleyhine münferit veya toplu şekilde baskı yapmaya ve suç işlemeye teşvik suretiyle memlekette kanlı kardeş kavgalarına müncer olan tertiplere başvurmak,*
- C) *Orduyu siyasete karıştırmak teşebbüsleri de dahil olmak üzere, memleketin emniyet ve asayişini korumakla vazifeli olanları çeşitli propaganda, baskı ve vaatler yoluyla vazifelerine ifadan alıkoymaya cüret ve teşebbüs etmek,*

⁴¹²Yıldırım, a.g.t., 226.

⁴¹³Sedef Bulut, Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu, **Akademik Bakış**, C.2, S.4, 2009, 137.

- D) Bizim radyo namındaki komünist radyosunu halk partisine ait bir radyo olarak göstermek suretiyle halkı bu yayınları dinlemeye sevk etmek ve umumi efkârı bu vahim neşriyatın zararlı tesirlerine maruz bırakmak,
- E) Bütün bu kanun dışı faaliyetlerini umumi efkârı karşı haklı gösterebilmek için T.B.M. Meclisi'nin, onun itimatına mazhar hükümetin meşruiyetinden halkı şüpheye düşürecek ve bundan da ileri olarak gelecek seçimlerinde meşruiyetine şimdiden muallal imiş gibi göstererek kurulmuş ve kurulacak iktidarlar aleyhine vatandaşları gayrimeşru yollarla tahrik etmek suretiyle itimatsızlığa ve huzursuzluğa sevk etmek,
- F) Hücre teşkilatı ile işleyen gizli kollar kurmaya çalışarak, yukarıda maruz faaliyetleri daha müessir bir hale getirmek,
- G) Aynı maksat ve gayelerle ve neşir yolu ile faaliyette bulunarak, cumhuriyetimizin ve genç demokrasimizin fikri ve manevi temellerini tahrip eden, devletin ve cemiyetin ana müesseselerini şantaj, baskı ve tehdit suretiyle işlemez bir hale getirmek, hakikatleri tahrif etmek, yalan neşriyatta bulunmak suretiyle memleketin siyasi, iktisadi, mali, içtimai hayatını tehlikeye maruz bırakan bir kısım basın;

Bünyesine; çalışma tarz ve metotlarını ve kanunlar muvacehesindeki tutumunu ve bu kanunları işlemez hale getirmek hususundaki gayrimeşru faaliyetlerinin ve yukarıdan beri tafsilatı ile arz edilen ahvalin önlenmesine gayrimümkün kılmakta olan sebeplerin mahiyetini tetkik ederek elde edileceği neticeleri T.B.M. Meclisi'ne bildirmek üzere, Dahili Nizamnamesi'nin 177. Maddesi hükümlerine göre 15 kişilik bir Tahkikat Encümeni kurulmasına; bu encümenin T.B.M. Meclisi'nden veya adli mercilerden ayrıca karar istihsaline lüzum olmaksızın, dahili nizamnamenin 16. Babında yer almış bütün salahiyetlerle teçhiz olunmasını; tahkikatın selametle cereyanını temin bakımından ve tahkikatın devamı müddetine maksur ve münhasır olmak üzere Türkiye'deki her türlü siyasi hareket ve faaliyetleri durdurma kararı da dahil olmak üzere lüzumlu göreceği bilcümle tedbir ve kararları da ittihaz etmeye ve icabında meclis dışında da faaliyette bulunmaya yetkili kılınmasını ve ayrıca mesaisini üç ayda ikmal etmesine arz ve teklif ederiz.⁴¹⁴

⁴¹⁴TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: XI, C.13, 18.04.1960, 191-192.

Diyerek komisyonun kurulması ve faaliyetleri hakkında bir taktir verilmiştir. İsmet İnönü ise verilen taktire cevap olarak;

İç politikada huzuru tesis etmek için Büyük Millet Meclisi'ni fevkalade toplantılara davet ettik, fakat bir türlü hükümeti karşı karşıya ne tedbir bulmak lazım geldiği konusunda müzakereye sokamadık. İktidar iç politika da huzuru tesis etmek için daima emrivaki olarak getirdiği kanunların, tatbik ettiği usullerin evveleminde kabul edilmesini şart koşar. Biz iç politikada huzuru tesis etmek için her tedbirden evvel bütün vatandaşların siyasi kanaatleri ne olursa olsun, devlet kapısında, kanun önünde, fiili olarak eşit muamele görmesini şart koşarız. Bu önerge kabul edildiği andan itibaren siyasi hayatımız tamir ve deva kabul edilemez bir uçuruma atılacaktır. Önergenin temeli muhalefeti, hususiyle C. Halk Partisi ve basını itham etmeye esas alıyor. Anayasanın üstünde ve kanun dışındadır, düpedüz gayrimeşru bir taleptir. Milletvekili olarak böyle gayrimeşru bir tasallutu kabul etmeyeceğiz. Önergede sıralanan isteklerin hiçbir hukuki değeri yoktur, hiçbir insani değeri yoktur.⁴¹⁵ sözleriyle Tahkikat Komisyonu'na olan düşüncesini belirtmiştir.

Tüm bu karşı düşünelere rağmen Tahkikat Komisyonu kararıyla bütün siyasi partilerin toplantıları durdurulmuş ve encümen ilk kararını almıştır. Yayınlanan bir nolu tebliğde görev dağılımı, iki nolu tebliğde siyasi toplantılar durdurulmuştur. Üç nolu tebliğde encümenin görev ve yetkileri ile her türlü haber, beyan, yazı yayınlanmasını yasaklamıştır. Alınan bu kararlar basın ve muhalefet tarafından tepki ile karşılanmıştır. Dünya ve Ulus gazetelerinin 19 Nisan tarihli sayıları yasaklar nedeniyle toplatılmıştır.

İç politikadaki olayları incelemek, anayasayı ve hürriyetleri korumak adına CHP meclis grubu 19 Nisan'da toplanmıştır. Muhalefetin dışında komisyona bu kadar geniş yetkiler verilmesi anayasa profesörleri tarafından da tepki ile karşılanmıştır. Profesör Tunaya bu olayı anayasa ihlali olarak nitelendirmiştir. 27 Nisan'da gerçekleştirilen TBMM oturumu çok sert tartışmalarla geçmiştir. İnönü, Tahkikat Komisyonu'nun kurulmasındaki amacı seçim havasını hızlandırmak amacıyla olduğunu iddia etmiştir.⁴¹⁶

⁴¹⁵TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: XI, C.13, 18.04.1960, 194-195.

⁴¹⁶Bulut, a.g.m., 137-140.

Ayrıca İnönü'nün Tahkikat Komisyonu ile ilgili sözleri de 27 Mayıs sürecinde önemli bir noktayı oluşturmuştur. İnönü'nün “şartlar tamam olduğu zaman milletler için ihtilal meşru bir haktır, bu yolda devam ederseniz bende sizi kurtaramam” sözleri gündemi rahatsız etmiştir. Komisyon çalışmalarına başlarken kamuoyunda öne çıkmış kişileri ifade vermeye çağırılmış, ayrıca siyasi gösterileri de yasaklamıştır.

Basın ve muhalefete uygulanan baskılar nedeniyle gazeteciler sansür yüzünden gazetelerde yemek tariflerine, ilgisiz konu başlıklarıyla, Kore'de halkın diktatörlüğe karşı nasıl ayaklandığı ile ilgili fotoğraf ve yazılara yer vermişlerdir. Tahkikat Komisyonu'nun kurulması ve geniş yetkiler verilmesi üzerine ilk gösteriler Kızılay'da yaşanmıştır. 28 Nisan'da İstanbul'da başlayan gösteriler İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde şiddetli bir hal almıştır. 2 öğrencinin hayatını kaybetmesi ve çok sayıda öğrencinin yaralanması, gösterilerin diğer fakültelere de sıçraması üzerine İstanbul Üniversitesi tatil edilmiştir. İstanbul ve Ankara'da sıkıyönetim ilan edilmiş ve şehirdeki bütün toplantılar yasaklanmıştır.

29 Nisan TBMM oturumunda 28 Nisan'da yaşanan öğrenci olaylarında CHP, hükümeti eleştirdiği gibi sıkıyönetim kararı ve polisin haksız yere öğrenciler üzerine salındığını iddia ederek sorumlu olarak DP'yi göstermiştir. Yaşanan olayların ardından Ankara'da üniversiteler bir ay tatil edilmiş, yurtlarda toplantılar yasaklanmış ve taşradan gelen öğrencilerden evlerine dönmeleri istenmiştir. İstanbul'da da ciddi yasaklamalar getirilirken basına da kısıtlamalar getirilmiştir.⁴¹⁷

1957 seçimlerinin ardından memlekette gerekli huzur ve asayiş sağlanamamıştır. Hükümetin muhalefete, basına, öğrencilere uyguladığı baskılar hükümete karşı olan tavrın ve eleştirilerin artmasına ve sertleşmesine neden olmuştur. Tahkikat Komisyonu'nun kurulmasının ardından İstanbul ve Ankara'da yaşanan öğrenci olaylarının dışında ordu da hareketlenmeler başlamıştır.

İktidar ve muhalefet arasındaki ilişkinin bir türlü düzelmemesi ve daha da kötüleşmesi orduda da çatırdamaların artmasına neden olmuştur. Bazı subayların taraf tutması ihtilalci grupların sayısını ve üyelerini arttırmıştır. Hükümetin iktidarda olduğu süre içinde aldığı tedbirler ve uyguladığı politikalar 1957'den sonra etkisini kaybetmeye başlamıştır. Hükümete karşı herhangi bir ayaklanmanın olmaması için

⁴¹⁷Eroğul, a.g.e., 234-240.

İktidar birçok önlem almış olsa da bu konuda istediği başarıyı sağlayamamıştır. Öğrenciler kendi aralarında anlaşarak olayların başlatılmasında etkili olmuşlardır.

555K yani 5. ayın 5'inde saat 5'te Kızılay'da buluşulup toplanılacağı şifresi ile gençler kendi aralarında birlik sağlamışlardır. Belirlemiş oldukları gün ve saatin gelmesiyle öğrenciler Kızılay'da toplanıp gösteri yürüyüşüne başlamışlardır.

Olayların geç saatlere kadar devam etmesi üzerine Menderes Kızılay'a gitme kararı almıştır. Kızılay'a gelen Menderes göstericilerin yanına gidererek "ne istiyorsunuz?" sorusunu sormuştur. Ancak göstericiler "Menderes İstifa" sloganlarını atarak orada Menderes'i tartaklamışlardır. Olay yerinden Menderes'i gazeteci Emin Karakuş uzaklaştırabilmiştir.

Öğrencilerin başlatmış olduğu 555K olayı Zafer gazetesi tarafından farklı bir şekilde halka gösterilmeye çalışılmıştır. Hükümetin aleyhine ve Menderes'in istifasının istendiği olayda gazetede "Başbakana sevgi tezahüratı" olarak haberleştirilmiştir. Zafer gazetesi olaylarla ilgili fotoğraflar yayınladığı için kapatılmıştır.⁴¹⁸

İstanbul ve Ankara'da yaşanan olaylarının ardından Menderes İzmir'e gitmeye karar vermiştir. İzmir'de milli irade konusuna vurgu yapmayı planlamıştır. İzmir'e doğru giderken Çanakkale'den geçen Menderes, halk tarafından gösteriler ve tezahüratlarla karşılanmıştır. İzmir'e geldiğinde ise Menderes'i yoğun bir kalabalık karşılamıştır. Ege'de yoğun ilgiyle karşılanan Menderes, burada yaptığı konuşmalarda yaşanan olaylarla ilgili Türkiye'nin dünyaya çirkin bir şekilde tanıtılmak istendiğini söylemiştir.

Ege gezisini tamamladıktan sonra Ankara'ya dönen Menderes, 21 Mayıs'ta Harbiye öğrencilerinin yürüyüş yapmasıyla karşı karşıya kalmıştır. 21 Mayıs 1960'ta beş yüz kişilik Harp Okulu öğrencilerinin başlattığı yürüyüşe çevredekilerin ve çeşitli subayların da katılımıyla sayıları bin kişiyi bulmuştur. Subayların da katılması nedeniyle Subay Yürüyüşü olarakta bilinmektedir.⁴¹⁹

Harp Okulu öğrencilerinin yaptığı bu yürüyüş hareketi hükümet tarafından pek ciddiye alınmamıştır. Bu olaylar karşısında Menderes, tedirgin olsa da yapılan bu hareketi "masum, düzenli bir yürüyüş" olarak ifade etmiştir. 1960 dönemi DP

⁴¹⁸ Yücel, a.g.e., 141-144.

⁴¹⁹ Eroğul, a.g.e., 240-242.

iktidarının sonunu getiren bir dönem olmuştur. 1954'te başlayan darbeci teşkilatlar bu dönemde hazırlıklarına hız kazandırmıştır.

İhtilal hazırlığı iki grup tarafından devam ettirilmiştir. Daha sonra bu iki grup tek bir grup altında birleşerek ortak hareket etme kararı almışlardır. Liderliğe ilk olarak İsmet İnönü düşünülse de ihtilal liderliği yapmayacağı düşüncesi ile Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel kabul edilmiştir. Darbecilerin yazılı olmayan kanunlarına bakıldığında;

- İhtilal kansız olacaktır
- Suçlular özel bir mahkemede yargılanacaklardır
- Meclis dağıtılacak
- Dinin politikaya alet edilmemesi için din istismarcılığı önlenecek
- İnkılap meclisi açılacak
- Yeni bir anayasa hazırlanacaktır
- Milli kalkınma planı hazırlanacak
- Zamanı gelince de seçimler yapıp kazanan partiye yönetim devredilecek

şeklinde belirtilmiştir. Menderes Eskişehir'e doğru gitmek için harekete geçmiştir. Uçakta Maliye Bakanı Hasan Polatkan Menderes'e Eskişehir'de nelerden bahsedeceğini sorunca Menderes, Tahkikat Komisyonu'nun görevini tamamladığını ve seçimlerin eylülde yapılacağını söylemiştir. Eskişehir'de karşılama alanına giden Menderes'e bazı subaylar sırtlarını dönse de halk büyük bir heyecanla karşılamıştır. Mikrofonsuz yapılan konuşmada Menderes, Tahkikat Komisyonu'nun görevini bitirdiğini, yolunun serbest seçim olduğunu belirtmiştir.⁴²⁰

1950 seçimlerine kadar tek parti ile yönetilen memleket 1950 seçimleri ile yeni bir siyasi oluşumun içine girmiştir. Çok partili hayata geçişe neden olan 1950 seçimleri ve değişen iktidar ülke tarihinde önemli bir yere sahiptir. 1950'ye kadar ki süre de yönetilen halk, artık uzun süredir iktidarda olan partiden hoşnut olmamaya başlamıştır. II. Dünya Savaşı nedeniyle bozulan ekonomi halkı olumsuz yönde etkilemiştir. İçinde bulunulan bu hoşnutsuzluk ve ekonomik bozukluklar yönetimin değişmesine de neden olmuştur.

⁴²⁰Yıldırım, a.g.t., 264-273.

Uzun yıllar boyunca tek parti ile yönetilen ülke, çok partili döneme geçişte bazı zorluklar yaşamıştır. İlk defa geçilen bu sistemi demokratik düzenle uyum sağlama koşulları iktidar ve muhalefet arasındaki ilişkiye de etki etmiştir. Çok partili hayata geçişte yönetimi devralan DP yapmış olduğu uygulamalarla halkın gönlünü kazanmayı başarmışsa da muhalefet partisi ile olan ilişkilerinde bu başarıyı sağlayamamıştır. Uzun süredir ülke yönetiminde tek söz sahibi olan CHP'nin muhalefet partisi konumuna düşmesi, CHP'yi hayal kırıklığına uğratmıştır. 1950-1960 arasında geçen dönemde iktidar ve muhalefet arasında bir dizi sorunlar yaşanmış, hükümetin muhalefet partilerine karşı sert tedbirlerin alındığı bir dönemi oluşturmuştur.⁴²¹

Halkın isteği ile iktidara gelen ve çok partili hayatın başlamasında dönüm noktasında olan DP'nin iktidarlığı sırasında gerçekleşen ve ciddi sonuçlarla sona eren 1960 darbesinin araştırmacılara göre birden fazla nedeni bulunmaktadır. Aydemir'e göre iktidarda tek söz sahibi haline gelmiş, her türlü hakimiyetini devam ettirmek istemiş ve toplum düzeninin bozulmasına ve kaos ortamının oluşmasına sebep olmuştur.

Kili'ye göre 27 Mayıs'a gidişte iktidar ile muhalefet arasındaki gerginlikler, ekonomik sorunlar, çok partili dönem konusunda bilgi ve deneyim yetersizliği etkili olmuştur. Çelebi'ye göre planlı bir ekonomi uygulayamaması, iktisadi sorunların görülmesi ve toplumda yaşanan huzursuzluklar, iktidarın muhalefet-basın organlarını susturmak adına uyguladığı sert politikalar, adalet ve üniversite kurumlarını kendi iradesi altına alma isteği, iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkinin hiç düzelmemesi neden olmuştur.

Ali Fuat Başgil'e göre 27 Mayıs olayları İstanbul ve Ankara Üniversitesi öğrencilerinin ayaklanması ile ortaya çıkmıştır.⁴²² 27 Mayıs'a giden süreçte siyasi, ekonomik ve sosyal problemlerin toplumsal ve askeri hayatta gruplaşmaları ortaya çıkarmıştır. 1957 seçimlerinin ardından muhalefetin oy oranlarını arttırması ve iktidarın oy oranlarını düşürmesi hükümetin öncelikle muhalefete sert tavırlar sergilemesine neden olmuştur. Hükümetin tedbir amaçlı uyguladığı sert politikalar

⁴²¹Ahmad, a.g.e., 24-61.

⁴²²Sultan Esra Yiğit, 27 Mayıs 1960 Darbesi Sonrası Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinin ve 1961 Seçimlerinin Basına Yansıması, Yüksek Lisans Tezi, Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yozgat, 2019, 9-10.

27 Mayıs sürecine gidişte önemli bir etken olmuştur. Bazı ordu mensupları yönetime karşı örgütler kurma yoluna gitmişlerdir.⁴²³

Yönetimi devraldıktan sonra DP'nin yapmış olduğu bazı değişiklikler özellikle orduda rahatsızlıklara neden olmuştur. Hükümetin Halkevlerini kapatması, CHP'nin mallarına el konulması ve hazineye devredilmesi, muhalefete karşı sert tavırlar sergilemesi ve subayların ekonomik sıkıntılar yaşaması hoşnutsuzlukların artmasına yol açmıştır. Ekonomik sıkıntı nedeniyle gruplar halinde ordudan istifa etme olayları yaşanmaya başlamıştır. Hükümetin tavrından hoşlanmayan ordu içindeki bireysel tepkiler bir süre sonra gizli ihtilal komitelerinin oluşmasına neden olmuştur. Bu askeri komitelerinin ilki 1954 yılında Dünder Seyhan ve Orhan Kabibay yüzbaşları tarafından kurulduğu iddia edilmiştir. Kurulan bu gizli komite zamanla sayılarını arttırmıştır.

1956 yılına bakıldığında Talat Aydemir, Osman Köksal, Sezai Okan gibi isimlerin bulunduğu subay grubunun başka bir gizli komitenin kurulmasında öncülük ettiğini de görmekteyiz. 1954 ve 1957 yılında kurulan bu iki gizli komite daha sonra birleşme kararı almıştır. Komitenin başkanlığına Faruk Güventürk, Genel Sekreterliğe ise Dünder Seyhan getirilmiştir.⁴²⁴

Ordu içindeki hareketlenmeler, 1957 seçim sonrası memlekette yaşanan huzursuzluklar DP'nin sonunu getirmeye başlamıştır. 27 Mayıs 1960'ta gerçekleştirilen darbe ile ülke yönetimine el konulmuştur. Yapılan darbe hareketi Türk Silahlı Kuvvetlerinin bünyesinde olmasına rağmen emir komuta zinciri oluşturulamamış, cunta faaliyeti olarak görülmüştür. Yapılan darbe hareketi başarılı sonuçlanmış ve DP hükümeti sonlandırılmıştır. Milli Birlik Komitesi tarafından gerçekleştirilen darbenin amacı tamamen DP yönetimine son vermektir. Bu yüzden de darbe sonrasına ait belirli bir plan oluşturulamamıştır.⁴²⁵ Darbe sonrası DP hükümeti Yassı Ada Mahkemelerinde yargılanmışlardır. Mahkemede Kayseri olayları davası da görüşülmüştür. Davada Celal Bayar'a ve Adnan Menderes'e idam cezası verilirken, Kayseri Valisi Ahmet Kınık, General Kemal Çakın ve Milli

⁴²³Süleyman Kekil, Osmanlı Devleti'nin Son Döneminden Günümüze Darbeler (1859-2016), Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Kahramanmaraş, 2019, 70.

⁴²⁴Aslan, a.g.t., 117-118.

⁴²⁵Sinan Kıyanç, 27 Mayıs 1960 Darbesi ve Vesayet Kurumsallaşması, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Muğla, 2019, 14.

Emniyet M¼fettiŒi Aziz Ronabar'a 4'er yıl, 2'Œer ay ağır hapis cezası verilmiŒtir. Ayrıca kamu hizmetlerinden s¼rekli men cezası da uygulanmıŒtır.⁴²⁶ 11 ay s¼ren Yassı Ada Mahkemeleri'nde toplan 592 kiŒi yargılanmıŒtır. Yargılama sonunda Adnan Menderes, Hasan Polatkan ve Fatin R¼Œt¼ Zorlu'nun idam edilmesi kararlaŒtırılmıŒtır.⁴²⁷

⁴²⁶ Emine G¼rsoy Naskali, **Yassıada Zabıtları-VIII Kayseri Olayları Davası**, Kitabevi, İstanbul, 2012, VII-VIII.

⁴²⁷Aslan, a.g.t., 120-121.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Milli mücadelenin başarılı sonuçlanması ve Cumhuriyet'in ilanından sonra demokrasi kavramı daha da kuvvetli bir siyasi oluşum haline gelmiştir. Bu bağlamda Mustafa Kemal gerekli çalışmaları yapmış ve siyasi partilerin kurulması adına teşvikleri sağlamıştır. Ancak çok partili hayata geçiş için yapılan denemeler istenilen başarıyı sağlayamamıştır. Kurulan muhalefet partileri siyasi gelişimlerini sağlayamadan kapanmıştır. Muhalefet partilerinin başarılı olamayışından dolayı CHP uzun yıllar tek parti olarak memleketi yönetmiştir.

Atatürk'ün vefatından sonra partinin ve ülkenin başına İsmet İnönü geçmiştir. Yönetime geçtikten sonra memleketin kalkınması adına çalışmalara devam etmiştir. Ancak zaman ilerledikçe halkın uzun yıllardır iktidarda olan partiye karşı hoşnutsuzlukların arttığı bir süreç içerisine girilmiştir. Savaşın getirmiş olduğu ekonomik alandaki bozulmalar, devlet bütçesinin savunmaya ve askeri giderlere aktarılması ve ağır vergiler halkın partiden uzaklaşmasına neden olmuştur.

Tek parti yönetimi 1946 yılına kadar sürmüştür, 1950 seçimleriyle de tamamen değişmiştir. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile ortaya çıkan muhalif düşünceler, muhalefet partilerinin oluşmasında etkili olmuştur. Muhalif düşünceler ile ortaya çıkan Demokrat Parti kısa sürede halkın ilgi odağı olmayı başarmıştır. Halkın ilgisi sayesinde DP kısa sürede teşkilatlanmalarını sağlayabilmiştir. DP'nin bu kadar hızlı teşkilatlanması ve halkın ilgisini kazanmış olması hükümete olan bunalmışlığın ve bıkkınlığın göstergesidir.

1946 seçimlerinde DP istediği başarıyı sağlayamasa da sandıktan güzel bir sonuç ile ayrılmayı başarmıştır. 1946 seçimleri CHP'nin kazandığı son seçim olmuştur. 1946 seçimlerinin ardından partiler memleketteki çalışmalarına devam etmişlerdir. 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimlerde DP iktidara gelmeyi başarmıştır. Bu seçimle beraber uzun yıllardır devam eden tek partili yönetim şekli de kırılmıştır. 1950 seçimleri ile 27 yıllık iktidar yerini yeni kurulan partiye bırakmıştır.

1950 seçimleri ile iktidara gelen DP memlekette 10 yıl boyunca ciddi çalışmalar yapmıştır. Memleketin kalkınması adına yeni adımlar atmıştır. Uyguladığı politikalar ile sosyal, siyasi ve ekonomik alanlarda kalkınmanın sağlanması adına faaliyetlerde bulunmuştur.

Memleketin genelini etkileyen bu siyasi değişim Sivas'ta da kendini hissettirmiştir. IX. ve X. dönemlerde yapılan seçimlerde DP, Sivas'ta milletvekili çıkarmayı başarabilmiştir. Ancak 1957 seçimlerine bakıldığında DP'nin Sivas'ta milletvekili çıkaramadığını görmekteyiz. Konuyla alakalı net bilgi olmamakla beraber 1957'den sonra DP'nin değişen tavrının veya yapılan yanlış uygulamalar ile halkın ilgisini kaybetmeye başlamış olmasından kaynaklı böyle bir başarısızlığın yaşandığı yorumu yapılabilmektedir.

IX-X ve XI. dönemlerde Sivas'ı temsil eden milletvekilleri hem memleketin geneli için hem de Sivas'ın kalkınması adına çalışmalarda bulunmuşlardır. Sivas'taki sorunları tespit edip bunların çözümü için mecliste yapılan genel kuruldaki toplantıda düşüncelerini aktardıktan sonra yapılması gerekenleri belirtmişlerdir.

On yıl iktidarda kalmayı başaran DP, ülkede önemli çalışmalar yapmıştır. Memleketin kalkınması adına yeni birçok uygulama getirmiştir. Ancak ilk başlarda görülen bu başarılar ve olumlu hava zamanla yerini kaosa bırakmıştır. Özellikle muhalefete ve basına uyguladığı sert tavır ve baskıcı tutum ilişkilerin sürekli gergin olmasına neden olmuştur.

Muhalefetle olan ilişkilerin sertleşmesi ve uygulamalardaki yanlışlıklar DP'nin başarısını sarsmıştır. 1957'den itibaren memlekette tamamen huzursuzluk ortamı hakim olmuştur. Hükümetin hata yapması ve memlekette yaşanan asayiş bozukluğu 27 Mayıs 1960 sürecini de beraberinde getirmiştir. 27 Mayıs 1960 askeri müdahalenin gerçekleşmesi ile DP iktidar ve üyeleri yargılanmak üzere Yassıada Mahkemelerine götürülmüştür. Yapılan yargılamalar sonucunda Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın idamına karar verilmiştir.

1950 yılında yapılan seçimlerde Sivas'ı DP listesinde yer alan 13 milletvekili temsil etmiştir. Yapılan seçimlerde partililer her meslek grubundan adaylar belirlemiştir. IX. dönem milletvekili seçimlerinde: Hüseyin Nazım Ağacıkoğlu, Ercüment Damalı, İlhan Dizdar, İbrahim Duygun, Mehmet Şevki Ecevit, Nurettin Ertürk, Halil İmre, Ahmet Rifat Öçten, Ahmet Sedat Zeki Örs, Reşat Şemsettin Sirer, Bahattin Taner, Mahir Türkay ve Hacı Hüseyin Yüksel temsil etmiştir. Seçilen milletvekilleri hem Türkiye geneli için hem de Sivas'ın kalkınması adına çalışmalarda bulunmuşlardır. Sivas'ın kalkınması adına çalışmalarda bulunan milletvekilleri: Hüseyin Nazım Ağacıkoğlu, İbrahim Duygun, Mehmet Şevki Ecevit ve Nurettin Ertürk'tür. Mecliste

yaptıkları konuşmalarda bölgenin kalkınması ve var olan sorunlara çözüm bulmak adına düşüncelerini aktarmışlardır.

Hüseyin Nazım Ağacıkoğlu mecliste yaptığı konuşmada Sivas'ta yer alan tarihi lise hakkındaki görüşlerini aktarmıştır. Binanın müze olması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca bölgede motorlu trenin işletilebileceğini söyleyerek bölgedeki ulaşımın da gelişmesine katkı sağlamayı düşünmüştür. Bu sayede hem tarihi hem de ulaşımın kalkınması adına çalışmalarda bulunmuştur.

İbrahim Duygun yaptığı konuşmalarda bölgenin kalkınması adına çalışmalarda bulunmuştur. Devlet Demiryollarının Sivas'ta eşine az rastlanan bir fabrikasının olduğunu ve bu fabrikadan yeniden faydalanılması gerektiğini belirtmiştir. Bu sayede hem iş imkanı açılmış olacak hem de memleketin kazancı artacaktır. Bu şekilde bölge kalkınmasına fayda sağlayacaktır.

Mehmet Şevki Ecevit Sivas'taki vakıfa ait binaların durumunu bahsederek bölgenin tarihi kalkınmasına fayda sağlayacak düşüncelerini aktarmıştır. Binalara basit tamir dışında bir şey yapılmadığını söyleyerek gerekli çalışmaların yapılmasını istemiştir. Ayrıca Sivas'taki köylerin durumundan da bahsetmiştir. Köylerde yaşanan sıkıntılardan ve eksikliklerden bahsederek gerekli çözümlerin bulunmasını istemiştir. Özellikle köy okullarının durumunu anlatarak eksiklerin giderilmesini ve vakıf mallarının da değerlendirilip tamirlerinin yapılmasını istemiştir. Böylece bölgenin her alanda kalkınmasına katkı sağlamıştır.

Nurettin Ertürk mecliste yaptığı konuşmada Sivas'taki köylerin durumundan bahsetmiştir. Köylünün hayat standardının çok düşük olduğunu belirtmiştir. Toprağı olmayan ya da daha az toprağı olan köylünün iç iskan yöntemi ile soruna çözüm bulunması konusunda da düşüncelerini aktarmıştır. Böylece bölgenin hem ekonomik hem de sosyal açıdan kalkınmasına yönelik çalışmalarda bulunmuştur.

1954 yılında yapılan seçimlerde Sivas'ı tekrar DP listesinde yer alan 14 milletvekili temsil etmiştir. Yapılan seçimlerde partililer her meslek grubundan aday belirlemiştir. Partiler özellikle hukuk alanında daha fazla aday çıkarmışlardır. X. dönem milletvekili seçimlerinde: Hüseyin Çitil, Ercüment Damalı, Mehmet Nuri Demirağ, Abdurrahman Doğruyol, Mehmet Şevki Ecevit, İbrahim Ethem Erdinç, Nurettin Ertürk, Kazım Oskay, Ahmet Rıfat Öçten, Mehmet Bahattin Örnekol, Ahmet Özel, Ahmet Nurettin Turgay, Mehmet Memduh Turhan ve Hüseyin Yüksel temsil etmiştir.

Seçilen milletvekilleri hem Türkiye geneli için hem Sivas'ın kalkınması adına çalışmalarda bulunmuşlardır. Ancak onuncu dönem de Sivas adına milletvekillerin çok fazla çalışmalarda bulunmadığına genel olarak memleket sorunlarına yöneldiklerine rastlamaktayız. Sadece İbrahim Ethem Erdinç'in Sivas hakkında çalışmalarda bulunduğu tutanak kayıtlarında yer verilmiştir.

İbrahim Ethem Erdinç mecliste yaptığı konuşmada ilk olarak Sivas'a yapılan yardımların yeterli olmadığını belirterek miktarın artırılması gerektiğini vurgulamıştır. Konuşmasına devam ederek bazı ilçeler de yaşanan yol yapım sıkıntılarında da değinmiştir. Bu sorunun çözülmesi gerektiğini belirtmiştir. Bölgede yaşanan su sorunundan da bahsederek konunun dikkate alınması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Divriği'de bulunan demir cevherinin kullanılması gerektiğini bölgede bir demir-çelik sanayisinin kurulması gerekliliğinden de bahsetmiştir. Böylece bölgenin birçok alanda kalkınması sağlanacaktır.

1957 yılında yapılan seçimlerde diğer seçimlere nazaran değişiklik olarak Sivas'ı CHP listesinde yer alan vekiller temsil etmiştir. XI. dönem milletvekili seçimlerinde: Kamil Kırıkoğlu, Halim Ateşalp, Rahmi Çeltekli, Nüzhet Çubukçu, Hasan Değer, Turhan Feyzioğlu, Necati İter, Edip İmer, Ahmet Kangal, Yalçın Kocabay, Şinasi Moran, Cemil Özcan, Süleyman Özsever, Nazmi Yaraş ve Hacı Ahmet Yılmaz temsil etmiştir.

Seçilen milletvekilleri hem Türkiye geneli için hem Sivas'ın kalkınması adına çalışmalarda bulunmuşlardır. Ancak on birinci dönem de Sivas adına milletvekillerin çok fazla çalışmalarda bulunmadığına genel olarak memleket sorunlarına yöneldiklerine rastlamaktayız.

Halim Ateşalp mecliste yaptığı konuşmalarda Sivas'ı da eklemesi bölgenin kalkınması adına önemli bir çalışma olmuştur. Bölgede yaşanan çay sıkıntısı, yol ve köprülerin durumunu aktarması halkın yaşadığı sıkıntıların çözülmesi adına oldukça önemlidir. Nüzhet Çubukçu'nun mecliste Sivas'taki hastanenin yeniden açılması konusundaki düşüncesi bölgenin sağlık açısından kalkınmasına katkı sağlamıştır.

Hacı Ahmet Yılmaz mecliste yaptığı konuşmalarda Sivas'ta yaşanan sorunlara da yer vermiştir. Yolların durumu ve köylerde yaşanan sel sonrası sıkıntıları ele alması hem kalkınma açısından hem de sorunların giderilmesi açısından önemli bir adım olmuştur.

1950-1954 ve 1957 yıllarında seçilen milletvekilleri Sivas'ın kalkınması adına ciddi çalışmalarda bulunmuşlardır. Bölgenin ekonomik, sosyal, eğitim vb. birçok alanda kalkınması için faaliyet göstermişlerdir. Özellikle köylerde yaşanan sıkıntılara değinerek bu sorunların çözümüne alakalı çalışmalarda bulunmuşlardır. Bölgenin tarihi açıdan da kalkınmasını sağlamak adına gerekli olan çalışmaların yapılması için konuyu meclis gündemine getirmişlerdir.

1950-1954 yıllarında hem Türkiye genelinde hem de Sivas'ta başarı gösteren DP, 1957 seçimlerinde Türkiye'nin genelinde oy kaybı yaşamıştır. Özellikle Sivas'a bakıldığında yapılan seçimler de DP'nin hiç aday çıkaramadığını, çıkan adayların ise CHP listesinde yer aldığını görüyoruz. Sivas'ta ciddi oranda oy kaybı yaşamıştır. DP'nin oy oranlarını düşürmesinde değişen tavrı ve uyguladığı yanlış politikaların etkisi oldukça fazladır. Muhalefet ve basınla uğraşmaktan memleket sorunlarına tam olarak değinememiştir. Bu da halkın hükümete olan bağlılığın azalmasına neden olmuştur. 1957'de yaşanan iç sorunlar ve parti içi sorunlar DP hükümetinin sonunu hazırlamıştır. 1957 seçimlerinde de galip olarak ayrılmasına rağmen bir önceki seçimlerde gösterdiği başarıyı tekrardan sağlayamamıştır. Ayrıca uyguladığı baskı ve kanun değişiklikleri de hükümetin oy kaybetmesine neden olmuştur. 1957 yılına kadar göstermiş olduğu başarı ile halkın gönlünü kazanmayı başaran DP, 1957 tarihinden sonra yavaş yavaş bu ilgiyi kaybetmeye başlamıştır. Özellikle uyguladığı yanlış politikalar ve ekonomik bozulmalar halkın hoşnutsuz olmasına neden olmuştur. Ortaya çıkan bu olumsuz durumlar hükümete oy kaybettirmiştir. Hükümetin yanlış politikalar uygulaması ve tavrı muhalefetin oylarını arttırmasına neden olmuştur. Tüm bu olumsuz durumlar 27 Mayıs sürecinin yaşanmasına neden olmuştur.

KAYNAKÇA

Arşivler

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

TBMM Arşivi

TBMM Tutanak Dergisi

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: XI, C.13, 18.04.1960.

Gazeteler

Akşam

Zafer

Yeni İstanbul

Yeni Ulus

Cumhuriyet

Resmi Gazete

Kitaplar

AHMAD, Feroz, (1992) *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, (Hil Yayın, İstanbul).

ACAR, Yalçın, (1991) *Tarihsel Açıdan Türkiye Ekonomisi ve İzlenen İktisadi Politikalar (1923-1963)*, (Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa).

ARMAOĞLU, Fahir, (1997) *Amerikan Belgelerinde Kıbrıs Sorunu 1958-1959*, (Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara).

AKŞİN, Sina, (2007) *Kısa Türkiye Tarihi*, (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul).

ARSLAN, Zühtü, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-XI. Dönem (1957-1960)*, II. Cilt, *TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları*.

Beşinci Milli Eğitim Şurası, Çalışma Esasları, Komisyon Raporları, Konuşmalar, (1991) (Milli Eğitim Basımevi, İstanbul).

BALCI, Meral, (2015) *Sıradışı Bir Siyasetçi: Kasım Gülek Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri*, (Yeditepe Yayınları, İstanbul).

DEMİREL, Tanel, (2011) *Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul).

- DEMİRER, Mehmet Arif, (1996) *6 Eylül 1955 ve Yassıada'da 6/7 Eylül Davası*, (Demokrat Parti Yayınları).
- EROĞUL, Cem, (1998) *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, (İmge Kitabevi, Ankara).
- GÜVEN, Dilek, (2005) *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında 6-7 Eylül Olayları*, (İletişim Yayınevi).
- GOLOĞLU, Mahmut, (2010) *Milli Mücadele Tarihi III Üçüncü Meşrutiyet Birinci Büyük Millet Meclisi (1920)*, (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul).
- GOLOĞLU, Mahmut, (1974) *Milli Şef Dönemi*, (Turhan Kitabevi, Ankara).
- KARPAT, Kemal H., (2014) *Kısa Türkiye Tarihi 1800-2012*, (Timaş Yayınları, İstanbul).
- KARPAT, Kemal H., (2016) *Türk Demokrasi Tarihi*, (Timaş Yayınları, İstanbul).
- KOCABAŞ, Süleyman, (2008) *Saklanan Gerçekler*, (Vatan Yayınları, İstanbul).
- KOCATEPE, Şükrü, (2011) *Tek Parti Dönemi*, (İz Yayıncılık, İstanbul).
- NASKALİ, Emine Gürsoy, (2007) *Yassıada Zabıtları-II 6-7 Eylül Olayları Davası*, (Bayrak Matbaası, İstanbul).
- NASKALİ, Emine Gürsoy, (2012) *Yassıada Zabıtları- VIII Kayseri Olayları Davası*, (Kitabevi, İstanbul).
- NESİN, Aziz, (1988) *Salkım Salkım Asılacak Adamlar*, (Adam Yayınları, İstanbul).
- ÖZKAN, Salih, (2008) *Türk Eğitim Tarihi*, (Nobel Yayın Dağıtım, Ankara).
- ÖZTÜRK, Kazım, (1998) *Türk Parlamento Tarihi TBMM- IX. Dönem 1950-1954, C.VII*, (Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları).
- ÖZTÜRK, Kazım, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-X. Dönem 1954-1957, II. Cilt*, (Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları).
- SAROL, Mükerrerem, (2014) *Bilinmeyen Menderes*, (İnkılap Kitabevi, İstanbul).
- SÖZMEZOĞLU, Faruk, (1991) *Tarafların Tutum ve Tezleri Açısından Kıbrıs Sorunu (1945-1986)*, (İstanbul Üniversitesi Basımevi, İstanbul).

TBMM Albümü, (2010) *1920-2010 2.Cilt 1950-1980*, (TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara).

TİMUR, Taner, (2003) *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, (İmge Kitabevi Yayınları, Ankara).

TUNA, Taşkın, (2007) *Adnan Menderes’in Günlüğü Belgesel Roman Siyasete Karışan Kan*, (Şule Yayınları, İstanbul).

TUNCER, Erol, (2011) *1954 Seçimleri*, (TESAV Yayınları, Ankara).

TUNCER, Erol, (2012) *1957 Seçimleri*, (TESAV Yayınları, Ankara).

TURAN, Şerafettin, (2000) *İsmet İnönü Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği*, (Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara).

TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi IV-1 Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (10 Kasım 1938-14 Mayıs 1950)*, (Bilgi Yayınevi, Ankara).

TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi IV-2 Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (14 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960)*, (Bilgi Yayınevi, Ankara).

ULUDAĞ, İlhan, (1990) *İzlenen Ekonomik Politikalar Işığında Türkiye Ekonomisi (Teori- Politika- Değerlendirme)*, (Bilmen Basım ve Yayınevi, 1990).

UYAR, Hakkı, (1998) *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, (Boyut Kitapları, İstanbul).

YALÇIN, Durmuş, Yaşar AKBIYIK, Yücel ÖZKAYA, Gülnihal BOZKURT, Dursun Ali AKBULUT, Erdinç TOKGÖZ, Refik TURAN, Nuri KÖSTÜKLÜ, Mustafa BALCIOĞLU, M.Akif TURAL, Cezmi ERASLAN, Cemal AVCI, (2005) *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, (Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara).

YAŞA, Memduh, (1980) *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978*, (Akbank Kültür Yayını, İstanbul).

YÜCEL, M. Serhan, (2001) *Demokrat Parti*, (Ülke Kitapları, İstanbul).

Tezler

ASLAN, Emel, (2014) *Türkiye’nin İç Siyasetinde Demokrat Parti (1950-1960)*, Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.

ATAYAKUL, Fatma Alev, (2007) Türkiye’de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957), Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul.

AYDOĞMUŞ, Çiğdem, (2011) İstanbul Basınına Göre Demokrat Parti Dönemi İktidar-Muhalefet İlişkisi (1950-1960) (Akşam, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet ve Vakit Gazeteleri), Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Isparta.

GÖKKAYA, Gökhan, (2019) Demokrat Parti Dönemi(1950-1960) Tarım Politikası, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Çanakkale.

KEKİL, Süleyman, (2019) Osmanlı Devleti’nin Son Döneminden Günümüze Darbeler(1859-2016), Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Kahramanmaraş.

KIYANÇ, Sinan, (2019) 27 Mayıs 1960 Darbesi ve Vesayet Kurumsallaşması, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Muğla.

YILDIRIM, Yılmaz, (2019) Muhalefet ve Basın İlişkileri Çerçevesinde 1957-1960 Dönemi Demokrat Parti, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, İstanbul.

YILDIZ, Murat, (2015) Demokrat Parti Dönemi Türkiye’de Sanayi Politikaları, Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Elazığ.

YİĞİT, Sultan Esra, (2019) 27 Mayıs 1960 Darbesi Sonrası Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinin ve 1961 Seçimlerinin Basına Yansıması, Yüksek Lisans Tezi, Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yozgat.

YURTOĞLU, Nadir, (2014) Demokrat Parti Dönemi Tarım Politikaları ve Siyasi, Sosyal, Ekonomik Hayata Tesirleri (1950-1960), Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.

ZORBAY, Taner, (2016) Demokrat Parti Döneminde Din ve Devlet İlişkileri, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Makaleler

ARSLAN, Ali, (2007) 1950'den 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesine, Genel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye'nin Siyasi Yapısı, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C.4, S.1: 2-29.

ASKER, Ayşe, (2014) DP'nin Radyoyu İktidar Aracı Yapması: 1957 Seçim Sonuçlarının Radyo Aracılığıyla Erken Yayınlanması, *İletişim Araştırmaları*: 125-157.

BABAOĞLU, Resul, (2013) 6-7 Eylül 1955 Olaylarının Muhtemel Failleri Üzerine Bir Değerlendirme, Siirt Üniversitesi: 1349-1371.

BAYIR, Özgün Erler, (2011) Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Solda Partileşme, *İ.Ü Sosyal Bilgiler Fakültesi Dergisi*: 45-72.

BULUT, Sedef, (2009) Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu, *Akademik Bakış*, C.2, S.4: 125-145.

ÇAKIRBAŞ, Ali, Ümren ÖLMEZ, (2021) Sivas'ın Cumhuriyet Senatosu'nda Temsili, *Tarih ve Günce Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, S.8: 265-300.

ÇAKMAK, Fevzi, (2015) Halkevlerinin Kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi Mallarına El Konulması, *Journal of History Studies*: 1-21.

DEĞERLİ, Esra Sarıkoyuncu, (2012) Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1950-1960), *Akademik Bakış*, C.6, S.11: 85-101.

DOKUYAN, Sabit, (2014) Çok Partili Hayata Geçişte Önemli Bir Adım: Demokrat Parti'nin Kuruluşu, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.2: 151-169.

KANCA, Osman Cenk, (2012) 1950-1960 Arası Türkiye'de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.19: 47-63.

KAYA, Yakup, (2018) 1957 Genel Seçimlerinin Türk Siyasi Yaşamına Yansımaları, *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.20: 585-600.

KAYA, Yakup, (2018) Türk Siyasal Yaşamında 1954 Genel Seçimleri, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, S.3: 2276-2291.

KESKİN, Yusuf Ziya, (2012) Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları, *EÜSBED*: 108-130.

KIRKPINAR, Leyla, (2018) Demokrat Parti ve Din-Siyaset İlişkisi(1946-1960), Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*: 349-359.

ŞAHİN, Enis, Bilal TUNÇ, (2015) Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947), *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, S.2: 31-69.

ŞAHİN, Mehmet Cem, (2012) Demokrat Parti Dönemi Türkiye'sinde Din, Siyaset ve Eğitim İlişkileri, *Toplum Bilimleri Dergisi*: 31-54.

TAKIM, Abdullah, (2012) Demokrat Parti Döneminde Uygulanan Ekonomi Politikaları ve Sonuçları, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C.67: 157-187.

TANGÜLÜ, Zafer, (2012) Demokrat Parti Dönemi Eğitim Politikaları (1950-1960), *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*: 389-410.

TAŞKESEN, Abdullah, (2017) Toplumsal Hareketlilik Bağlamında 6-7 Eylül 1955 Olaylarının Sosyolojik Analizi, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.14: 9-26.

Bildiriler

ÇOLAK, Filiz, (2019) Demokrat Parti Dönemi'nde TBMM'deki Sivas Milletvekilleri ve Parlamentodaki Faaliyetleri (1950-1960), *Sivas Kongresi'nin 100. Yılında Her Yönüyle Sivas Uluslararası Sempozyumu*, Sivas: 646.

İnternet Kaynakları

TBMM resmi web sayfası www.tbmm.gov.tr

<https://yenisafak.com.tr>

EKLER

Ek 1. 14 Mayıs 1950 günü çıkan gazetede seçimlerin yapıldığına dair manşetler yer verilmiştir.

Ek 2. 14 Mayıs 1950 Yeni İstanbul gazetesinde seçim sonuçlarının radyodan verileceği haberine yer verilmiştir.

Ek 3. 1954 seçimlerinin yarın yapılacağına dair habere yer verilmiştir.

Ek 4. 2 Mayıs 1954 seçimlerin bugün yapılacağı ve İstanbul seçimlerinin sonuçları gece yarısından sonra belli olacağı haberine yer verilmiştir.

SAHİBİ: KAZIM S. DERMAN
Yan İleriye Hüsnü Hüsnü Edis Manal Müdür:
NURETTİN ÖZKAN
Telefon: Yan İleriye: 3745 İşare: 3881
SİNE 36 — No: 1782
FİYATI 15 Kırp. — AKŞAM MATBAASI

AKŞAM
KURULUŞ TARİHİ: 1918
PAZARTESİ 3 MAYIS 1954

AKŞAM'IN
KÜÇÜK İLANLARI
Her gün 600
AKŞAM'ın en iyi haberleri
bu küçük ilanlar ile
en etkili şekilde.

Malatya'da öğleye kadar netice anlaşılamadı

Bu sabahki sonneticeler

Demokrat Parti:	518
Halk Partisi:	18
C. Millet Partisi:	5

C.H.P. Kars ve Sınıpta, C.M.P. de yalnız Kirşehir kazandı

Dün bütün yurtta yapılan seçimlerin bu neticeleri her tarafın heyecanını etkiledi. Çoğunluğun çıkmasına yardımcı olacak elde edilmedi. Her gün vaktiyle seçimin ve parlamanın sonuçları, seçim sonuçlarını bildirmeye başladıkça, yerleşimden bu sabaha kadar bu baharında da tasvir olan (Devamı 2 ncı sahifede)

Windows'u etkinleştirin
Windows'u etkinleştirin

Yeni Kabine nasıl kurulacak

Bu sabah neticelerin anlaşılmasından sonra Ankaradaki söylentiler

Ankara 3 (Akşam) — Demokrat Parti'nin beklenen dışından sonra yeni kurulacak Kabinede ne türü tahayyül yapılabileceği hakkında yeni söylentiler çıkmaktadır. D. P. ye yakın çevrelerden öğrenildiğine göre, yeni Kabinenin başkanı Adil Bey, Başbakanlıkta Adil Bey'in görevi olacaktır. Başbakanlıkta Adil Bey'in görevi olacaktır. Başbakanlıkta Adil Bey'in görevi olacaktır.

Başbakanın yabancı gazetecilere beyanları

"Memleketimiz lâyih olduğu istikbale doğru azim ve kararlı yürümek imkânlarını bu seçimle takviye etmiş bulunuyor."

Ankara 3 (Akşam) — Başbakan Adil Bey, yabancı gazetecilere beyanlarında, memleketimizin istikbale doğru azim ve kararlı yürümek imkânlarını bu seçimle takviye etmiş bulunuyor.

Parti liderleri reylerini nasıl verdiler?

Bayar, Menderes ve İnönü Çankaya sandığında halk arasında araya girdiler (Vâ - Nu) Ankaradan bildiriyor

Ankara'da ahali büyük bir alkışla seçime girmek için. Bayar, Menderes ve İnönü Çankaya sandığında halk arasında araya girdiler.

Istanbul seçimlerinin bu sabah alınan neticesi

Demokrat Parti 323.260, C. H. Partisi 134.713, C. Millet Partisi 35.049 oy aldılar

Şehrimizde iştirak nispeti yüzde 78

1954 seçimleri dün İstanbul'da büyük bir intizam içinde tamamlandı. Seçim sonuçları kendiliğinden belli oldu. Demokrat Parti 323.260, C. H. Partisi 134.713, C. Millet Partisi 35.049 oy aldı.

Hindçininde kızıklar büyük bir taarruza giriştiler

Sarılan Dien - Bien - Phu kalesinin üç müstahkem mevkiini zaptettiler

Londra 3 (Radyo) — Hindistan'da Dien - Bien - Phu kalesinin üç müstahkem mevkiini zaptettiler.

Balkan

Balkan'da seçimler başladı. Demokrat Parti büyük başarılar elde etti.

STALİNİ öldürecektim

Yalta Konferansı esnasında Stalin'i öldürme memur ediliş bir Alman subayının ifadesi

Bugün 7 ncı sahifemizde neyre bağladık

Ek 5. 1954 seçimleri sonrası partilerin oy oranları ile ilgili haberlere yer verilmiştir.

Ek 6. IX. Dönem DP Sivas Milletvekillerinin Fotoğrafları (1950-1954)⁴²⁸

Hüseyin Nazım Ağacıkoğlu

Ercüment Damalı

İlhan Dizdar

İbrahim Duygun

Mehmet Şevki Ecevit

Nurettin Ertürk

Halil İmre

Ahmet Rifat Öçten

Ahmet Sedat Zeki Örs

Reşat Şemsettin Sirer

Bahattin Taner

Mahir Türkay

⁴²⁸ Öztürk, a.g.e., C.VII, 1013-1038.

Hüseyin Yüksel

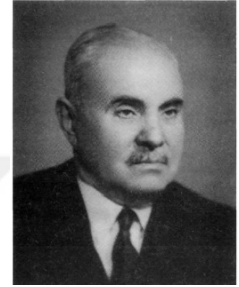
Ek 7. X. Dönem DP Sivas Milletvekillerinin Fotoğrafları (1954-1957)⁴²⁹

Hüseyin Çitil

Ercüment Damalı

Mehmet Nuri Demirağ

Abdurrahman Doğruyol

Şevki Ecevit

İbrahim Ethem Erdinç

Nurettin Ertürk

Kazım Oskay

Rifat Öçten

⁴²⁹ Öztürk, ag.e., C.II, 811-831.

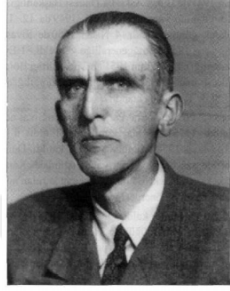
Mehmet Bahattin Örnekol

Ahmet Özel

Ahmet Nurettin Turgay

Mehmet Memduh Turhan

Hüseyin Yüksel

Ek 8. XI. Dönem CHP Sivas Milletvekillerinin Fotoğrafları (1957-1960)⁴³⁰

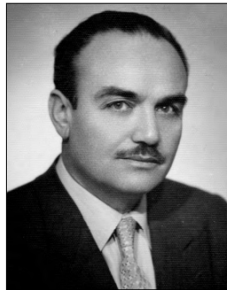
Kamil Kırıköğlü

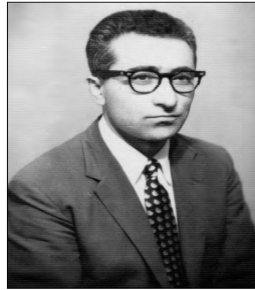
Halim Ateşalp

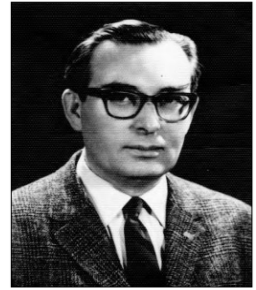
Rahmi Çeltekli

Nüzhet Çubukçu

Hasan Değer

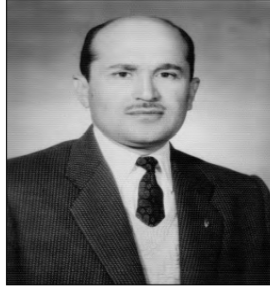

Turhan Feyzioglu

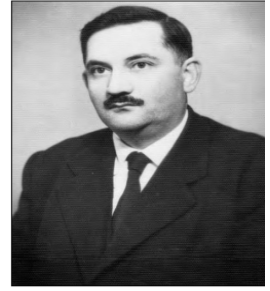
⁴³⁰ Arslan, a.g.e., C.I, 871-888.

Necati İlter

Edip İmer

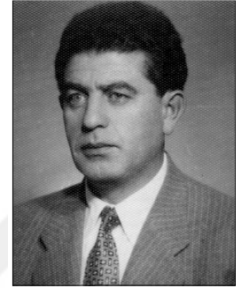
Ahmet Kangal

Yalçın Kocabay

Şinasi Moran

Cemil Özcan

Süleyman Özsever

Nazmi Yaraş

Hacı Ahmet Yılmaz